

ธรรมบรรยาย.

โดย

พระภิกษุ เชมมานันตะ

ณ วัดสนามใน นนทบุรี

ธรรมบรรยายโดยพระภิกษุเขมานันทะ (โกวิท)
ถอดเทปและจัดพิมพ์โดยกลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม
กันยายน 2522

คำวิจารณ์และขอเสนอแนะ โปรดติดต่อ.-
คุณเจียมจิต จันทรวินมายงค
สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ท่าช้าง วังหน้า กรุงเทพฯ
โทร. 222-0206-9

คำนำ

อะไรเป็นเป้าหมายของ "ชีวิต" เป็นคำถามที่ยากต่อการ
แสวงหาคำตอบที่ถูกต้องที่สุด

แต่การที่จะกำหนดให้ชีวิตเป็นวาระ มันก็ไม่ใช่เป็นของ
ยากจนทำไม่ได้ ในยามที่เราจะต้องอยู่ต่อสู้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ
ที่เป็นต้นเหตุของความทุกข์ทั้งหลาย ถ้าหากเรามีการศึกษา การ
ปฏิบัติที่ถูกต้องที่ถูกต้องแล้วไร้วีชีวิตของเราจะไม่เป็นชีวิตที่สูญเปล่า
จะเป็นชีวิตที่มีความหมาย มีคุณค่าในอันที่จะยังสันติสุขให้เกิดแก่มนุ
ฆาตามนุษยชาติได้อย่างแน่นอน

ด้วยเหตุดังกล่าว ทางกลุ่มจึงได้คิดเผยแพร่ธรรมะให้แก่
เพื่อนสมาชิกและท่านผู้สนใจศึกษาในธรรมทั้งหลาย ได้มีโอกาสสัมผัส
มากขึ้น ประจวบกับทางกลุ่มได้เพียบพันักคำบรรยายธรรมะของท่าน
อาจารย์เขมานันทะภิกษุ (โกวิท) ซึ่งท่านได้บรรยาย ณ สถานที่
ต่าง ๆ อยู่หลายชุด อย่างน่าสนใจน่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังไม่
เคยมีการจัดพิมพ์เป็นหนังสือเล่มออกมาเผยแพร่เป็นประการแรก
และเนื่องด้วยทางกลุ่มเรายังไม่มียุทธศาสตร์ที่จะเรียกเก็บเงินจาก
สมาชิก จึงได้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อออกจำหน่ายหารายได้เข้ากลุ่ม
เพื่อเป็นทุนรอนในการพิมพ์เอกสารธรรมะแจกฟรีแก่เพื่อนสมาชิกทั้ง
ที่ปฏิบัติกันอยู่ เป็นประการที่สอง

หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ซ้ำไว้เป็นรูปเล่มขึ้นมาด้วยความร่วมมือ
ร่วมใจของเพื่อนสมาชิกหลายคนที่ได้เสียสละเวลากำล้างกายและกำลัง
ทรัพย์จัดพิมพ์ขึ้น แต่เราก็ตระหนักไว้ว่า เรายังมีประสบการณ์น้อยอยู่ใน
การทำหนังสือเล่มนี้ จึงหวังว่าท่านผู้อ่านและเพื่อนสมาชิกจะได้ร่วมกัน
วิจารณ์ขอชมท้วงติงต่าง ๆ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะ เพื่อเราจะได้นำ
ไปปรับปรุงแก้ไขการทำงานของเราในโอกาสต่อไป

ขอขอบคุณเพื่อนสมาชิกและท่านผู้มีอุปการะคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้
ด้วย.

ด้วยความรัก เมตตา และปรารถนาดี

กลุ่มศึกษาและปฏิบัติธรรม

กันยายน 2522

ฉบับบรรยาย

โดย

พระภิกษุ เขมานันท์

ผู้นำและผู้ตาม คิดว่าจะเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่ง เพราะ
ทุก ๆ วันนี่เราต้องคบเพื่อน เรามีลูกมีภรรยา มีพี่ มีน้อง มีครูบาอาจารย์
มีศิษย์ ทุกคนต้องมี เป็นเด็กธรรมาหรือลูก หรือหลาน ชีวิตของเราเป็นชีวิต
ที่สัมพันธ์กันรอบด้าน ข้างบนก็มี ข้างล่างก็มี แต่ปัจจุบันนี้เราคนพบว่า
ชีวิตของผู้คนนี่ มักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือ สามีก็นักจะเอาเปรียบภรรยา ไม่
เคารพสิทธิ วิจารณ์หรือครอบงำ ถ้าวิจารณ์หมายถึงว่า บังคับ เขาไม่เต็ม
ใจแต่กลัวอำนาจ ครอบงำหมายถึงว่า ทำให้เขายอมรับโดยเขาไม่จริง
ครอบงำหรือมอมเมาจะเป็นเรื่องที่ภาษาเรียกว่า ลวง หรือขี้นายควยเหตุผล
ซึ่งน่าเชื่อ อะไรทำนองนี้ อาตมาคิดว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องรุนแรงเรื่องหนึ่ง
จำเป็นที่เราต้องเข้าใจให้ชัดว่า เรามีชีวิตอยู่ร่วมกับเพื่อน หรือไม่ว่าเราไป
ครอบงำเพื่อนเขา ถ้าเราไม่รู้จักสถานะของเราที่แท้จริง หรือเป็นผู้มีอิทธิพล
เหนือโดยทุก ๆ ประการ อันที่จริงผู้ตามนั้นเองมีส่วนสร้างผู้นำ เราพบ
ว่ามีคนสมรสหลายคู่ คู่ครองหลายคนที่คู่ครองของตัวนั้น ผลักคั้นจนทำให้ของ
ตัวเป็นผู้นำประชาชนขึ้นมา แล้วผู้นำเองอาจจะเรียกผู้นำ เพราะว่าใครแรง
บันดาลใจจากผู้ตามนั่นเอง ไม่ใช่ใครความบันดาลใจจากเทพเจ้าหรือเทวา
ชิราษณ์ไหน เพราะการเป็นผู้นำก็คือ การเติบโตมากับผู้ตาม ไม่ใช่พรหม
ลิขิตมาให้มาเป็นผู้นำในโลกนี้ เว้นไว้แต่ในความหมายของคำว่า เทพเจ้า
หมายความว่า ผู้นั้นได้บรรลุถึงภูมิปัญญาชั้นสูง จขเป็นเหตุให้คนอื่นได้รับ

ประโยชน์ในวงกว้าง คนอื่นจึงยอมรับในฐานะเป็นผู้นำ และผู้นำคนอื่นนี้
 ความหมายพิเศษของเรียกว่า เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ เพื่อให้คนพบกับอิสรภาพ
 ดังนั้นยอมต่างจากผู้นำที่เรียกว่า ผู้นำทางการเมืองหรือนักต่อสู้เพื่อปลดปล่อย
 มนุษย์ออกจากระบบหรืออะไรที่มันผิด ๆ อยู่

เมื่อตะกั้นได้พบนึกต่างว่า เมื่อใดก็ตามที่เรายอมให้เกิดมีผู้นำ
 เราขึ้น เรื่องที่แน่นอนที่สุดถ้าหากเรายอมให้ผู้นำเรา เราโคละเลยต่อ
 การศรัทธาในตัวเองไปไม่น้อย ในลักษณะของผู้นำที่แท้จริงนั้น ผู้นำที่แท้จริง
 จะต้องรู้ว่าตัวเองมีหน้าที่อย่างไรต่อผู้ตาม และหน้าที่นั้นชัดเจนว่า ผู้นำที่
 แท้จริงจะต้องเห็นว่าคุณตามนั้นต้องเพิ่มพูนความเชื่อตัวเองยิ่ง ๆ ขึ้น แต่ผู้นำ
 ที่ชอบครอบงำเพื่อน มักจะใช้วิธีข่มขู่ใหญ่ตามหมกความเชื่อตัวเอง เพราะ
 เมื่อหมกความเชื่อตัวเองแล้วผู้นำก็มีโอกาสที่จะจะไปในทิศทางใด ๆ ที่ตัวเอง
 ปรารถนา ลักษณะเช่นนี้ไม่ใช่ลักษณะผู้นำที่ดี การควบคุมที่ดี การครองค
 กิดี หรือแม่แต่การเล่นหรือไปเที่ยว ไปวัดกันก็ดี ลักษณะที่เป็นผู้นำนั้น
 เราตัดสินใจตรงกันว่า ผู้ใดก็ตามมีสติสัมปชัญญะรอบคอบ ลึกซึ้ง อบอุ่นสมควร
 จะเป็นผู้นำ ทั้งนี้ไม่ว่าอายุมากหรือเพศ ไม่ใช่เพศชายต้องเป็น
 ผู้นำ หรืออายุสูงต้องเป็นผู้นำ เพราะมันขึ้นกับสิ่งที่เรียกว่า "ภูมิธรรม"
 เป็นคนลึกซึ้งหรือไม่ รอบคอบ จัดเจน และประการสำคัญที่สุดคือ ปรารถนา
 ดีต่อกันและกัน คนที่ไม่ปรารถนาดีต่อกันและกันบ้านเมือง เราจะเรียกว่า
 ผู้นำไม่ได้ ผู้นำมันบอกอยู่แล้วว่าต้องนำไป แล้วที่นี้จะนำไปไหน ต้องรู้จัก
 มาดในวงแคบ ๆ ครอบครัวยิ่งถ้าเราจะยกให้สามีหรือภรรยาเป็นผู้นำ
 เราต้องดูให้ชัดว่า ผู้นำมีความปรารถนาดีต่อกันและกันเท่าใด การ
 กระทำของเราขึ้นตรงกับการทำให้ครอบครัวก้าวไปสู่เสถียรภาพยิ่งขึ้น

เราไม่อาจอนุญาตให้คนที่เสเพลหรือไม่รับผิดชอบเป็นผู้นำ ใครก็ตามที่โดยผู้นำ
 ชนิดนั้นขึ้นมา คือเป็นผู้นำที่ไม่ได้สัมฤทธิ์ ไม่ปรารถนาดีต่อเพื่อน ไม่รักส่วนที่
 เป็นแกนสาร ขึ้นใจผู้นำเขานั้นก็คือ ทำให้ครอบครัวประสบความหายนะ
 ผู้นำจะต้องเป็นผู้ และดำเนินทางไปป่า จะต้องรื้อเรื่องป่าเพื่อต้องป้องกันอัน
 อันตรายให้แก่ตาม โดยเนื้อแท้แล้ว ผู้นำคือ ผู้ปกป้องควยความบริสุทธิ์
 ไม่ใช่ผู้นำเป็นผู้พาพลพรรคเสี่ยงตาย ถ้าเสี่ยงตายเช่นนั้น มันเป็นอาการที่
 เรียกว่า นำควยความไม่รู แล้วก็ใช่ผู้ตามเป็นเครื่องทดลองหรือเป็นเครื่อง
 สนับสนุน ถ้าชวนใครสักคนหนึ่งเดินผานทุ่งหรือป่าเพียงเพราะเรากลัวผี
 ทำนองนี้ อาการเช่นนั้นไม่ใช่อาการนำ แต่เป็นการใช้ ปัจจุบันอะไรมัน
 กลับหมด ผู้นำทางคานการทหารคือผู้ บังการทหารโหด แต่เราต้องไม่
 ลืมว่าทหารที่ไปรบ รบเพื่ออะไร คนรบต้องมีส่วนรู้เรื่องนี้ ปัจจุบันปรากฏว่า
 ผู้ถูกใช้ให้ไปรบนั้นไม่รู้เรื่อง นี้เป็นการครอบงำกันอย่างหนึ่ง ไม่ยุติธรรม
 ความตายไม่ใช่สิ่งที่ดี แต่ถ้าเราเข้าใจว่าเราต้องตายเพราะอะไรนี้ มันเป็น
 ความภาคภูมิใจ การคิดตระวางก็เหมือนกันไม่ใช่สิ่งที่ดี ไม่ใช่เกียรติยศ แต่ถ
 เราเข้าใจว่าเพราะอะไรจึงต้องคิด และคิดนั้นเพื่ออะไร คิดเพื่อยืนยันสิ่งที่จะ
 เราสู้สิ่งที่ดี แต่ถาคิดเพราะตัวเองก็ไม่รู้อะไร เหมือนกัน นั่นเป็นเรื่องไม่ดี

ในครั้งอดีต หรือไม่ใช่ในอดีตในปัจจุบัน หรือในอนาคตก็ตาม
 ผู้นำที่เป็นผู้แกร่ง ผู้แกร่งก็คือผู้ทรหดถึงเหตุอันจะบังเกิดผลเช่นไร ภูการ
 กระทำของตัวว่า ทำเช่นนั้นแล้วมันจะเกิดผลอย่างไรขึ้น ผู้นำก็ยอมนำไปสู่
 การทำที่สมควรแก่เหตุ และผู้นำก็ยอมนำไปสู่การรับผลตามที่เกิดขึ้น แต่
 เราดูผู้นำเดี๋ยวนี้ผู้นำเราไปส่งคราม โดยประชาชนไม่รู้สึกตัว แล้วผู้นำก็
 เผลอหนีไปก่อน ไม่นำเราเข้าสู่รับผลจากการเปลี่ยนแปลงนั้น ดังนั้นไม่ว่า

มีการพัวพันหรือครองที่ดินก็ไม่ใช่ว่าจะไม่ทะเลาะไม่แย่งกันเลย ตรงข้าม
ผู้ที่ทะเลาะไม่แย่งกันเลย อาจจะเป็นเรื่องมันถึงกันถึงที่สุดแล้วก็ได้ คือ
ไม่พูด ไม่เถียง ไม่เตือนอย่างนี้แล้ว อาจจะมีมันถึงกันถึงที่สุดแล้ว แต่ตรงกัน
ข้าม การที่มีความเห็นไม่ตรงกันกลับเป็นชีวิต ชีวิตของการคบหา แต่
เรื่องสำคัญที่ควรต้องเหมือนกันนั่นคือ เหมือนกันในส่วนที่เป็นสาระ ส่วนที่จะ
ต้องเป็นจุดใหญ่คือ พอพูดถึงเรื่องนั้น อุปมาเหมือนกับว่าเรา ตัวเมียมีลูก
หัวมี ทางคนต่างรักลูกมากอยากจะให้ลูกสมบูรณ์ ก็หาเงิน หาทอง หา
อะไรมายำรุงบำเรอ ที่นี้การหาทำให้เกิดทะเลาะ ขัดแย้ง ขัดคอกันบ้าง
อาจจะต้องเถียงกัน หรือผลดีแก่ลูก แต่อย่างไรก็ตามเมื่อลูกจะค่อยขึ้นมา
รอดก็เถียงต่าง ๆ ยุติหมดเลย เพราะมันไปเหลือปัญญาสุดท้ายเสียแล้ว
การคบมิตรที่ดี การรวมอยู่ในประเทศชาติที่ดี ต้องมีจุดสำคัญจุดหนึ่งเป็น
เหตุให้ทุกคนเงยบกริบ เพราะปัญหานั้นเป็นปัญหาที่สำคัญ แต่ถาเราบังคับ
ให้คนอื่นเงยบในเรื่องอื่น เป็นแต่จูงการ เช่นห้ามพูด ห้ามวิจารณ์ ห้าม
เขียน ห้ามคิด อย่างนี้เป็นความตายทางสังคม แต่ต้องกระทำให้ทุกคน
รู้สึกถึงเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งคือเรื่องราวของสังขธรรม ตัวเมียที่อยู่ด้วยกัน
ก็ต้องมีสิ่งที่เรียกว่า ความรักซึ่งเป็นเหตุให้เรื่องขัดแย้งยุติ เรื่องขัด
แย้งต้องถือเป็น เรื่องธรรมดาของเราในใหม่ บังคับให้คนสองคนเหมือน
กันทุกประการนั้นเป็นไปไม่ได้ มันต้องขัดกันบ้าง แต่ขอสำคัญว่าถา
ความขัดแย้งนั้นนำไปสู่ความแตกร้างเรา ตัวเมียนั้นก็เป็นอันว่าไปคน
ละทางกัน ต้องไม่ลืมส่วนสำคัญ ส่วนสำคัญนั้นเป็นส่วนที่เรียกว่า จะทำ
ให้ราวกันไม่ได้ แต่ไม่ได้ แต่คงให้มันเต็มโคชั้นเรื่อย ๆ เหมือน
คนไม่

ส่วนอะไรมันต้องปล่อยปลดไปบ้าง ทิ้งไปบ้าง เทียวโรย แต่ส่วนแกนของ
โคชั้นทุกปี ๆ

การคบหากัน การรวมกลุ่มกัน การคบมิตร การอยู่กันเป็น
ประเทศชาติบ้านเมือง ถ้าเกิดใหม่หนึ่งผู้ใดครอบงำฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดแล้ว
ประเทศชาตินั้นจะอ่อนแอไม่ไช่เข้มแข็งหรือแข็งแรง ประเทศไหนที่เป็น
เผด็จการ เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าประชาชนทั้งหมดอ่อนแอ มันเหมือนคนไท
ใหญ่ที่แผ่กิ่งก้านเงาว่างขวาง พวกหนูหรือคนไม่เล็ก ๆ ข้างล่างก็ต้อง
เทียวตาย ถาสามีมีอิทธิพลมากเกินไป ความรักมันจะเริ่มเปลี่ยนเป็นความ
กลัว ถาสามีอำนาจสูงเกินไป มากเกินไป ประชาชนก็หวาดกลัว จาก
ความรักไวใจก็กลายเป็นกลัว พอกลัวแล้วนี่เป็นอันว่า เกิดรอยร้าว ร้าวฉาน
ระหว่างรัฐกับคน เมื่อกลัวมันไม่สนิทใจ การไม่สนิทใจคอยอำนาจของ
ความกลัวมันยอมพิสูจน์ว่า มีโอกาสเมื่อใดก็จะฉละเมื่อนั้น ดังนั้นเมื่อรัฐ
เองทำให้เกิดประชาชนกลัว รัฐกำลังทำลายตัวเอง ฮาตามาพูดเช่นนี้มัน
เรื่องง่าย ๆ คน ๆ หนึ่งเป็นเรื่องจริง ทั้งส่วนครอบครัวหรือเพื่อน
ดังนั้นการที่ใครจะเป็นผู้นำไม่ว่าเพื่อน ๆ หรือครอบครัว หรือประเทศชาติบ้าน
เมือง ผู้นำยอมเป็นผู้ต้องทำงานหนักเพื่อความปลอดภัยของคนส่วนใหญ่
และผู้นำเองต้องระลึกลอยเสมอว่า ตัวเองเท่านั้นที่เป็นผู้ต้องสนับสนุนให้
คนที่ตามนั้นทำหน้าที่ของเขาอย่างสมบูรณ์ ฉะนั้นแสดงว่าผู้นำคือผู้ที่ตระหนัก
ชัดว่า เขาต้องคอยถาม เขาเป็นส่วนหนึ่งไป ผู้นำไม่ใช่ผู้จัดสรรชุมชน
ผู้นำในครอบครัวไม่ใช่ผู้ที่เขียนตาตารางใหญ่รยาแ่งตัวตามที่ตัวเองชอบ
วันนี้แต่งสีนั้น พรุ่งนี้แต่งสีนั้น นี้ไม่ใช่ผู้นำมันแสดงว่าเป็นผู้โกงเขลา ผู้นำ
คือผู้บริหาร ผู้ถือที่ผู้นำคือผู้รับใช้นั่นเอง แต่รับใช้ในหลาย ๆ แง

หลาย ๆ คน... รับรู้... หน้าที่... หน้าที่... หน้าที่...
การประชาชนเติบโตขึ้น จึงจะเรียกวารัฐกำลังนำ ถ้าเปรียบรัฐด้วยเรือ
ผู้นำก็ไม่ใช่หัวเรือ กลับกลายเป็นหางเสือและฝีพาย ผู้นำไม่เกี่ยวกับเข็มทิศ
ไม่ต้องชี้ทิศทางเพราะทิศทางนั้นประชาชนยอมรับว่าเราต้องการอะไร เพราะ
ชีวิตทุกคนเขาก็รู้สึกได้ คุ้มครอง คุ้มครองกันก็รู้ว่าอะไรคือสิ่งที่ดี ถ้าไม่คิมันก็ไม่
เคลื่อนเข้ามาใกล้กันในส่วนนี้ ไม่ต้องแนะ ไม่ต้องนำ แต่การป้องกัน ปกป้อง
ให้สิ่งนี้เติบโตขึ้นจำเป็นมาก ทุกคนรู้สึกได้ เมื่อยืนกลางแสงแดดรู้สึกอบอุ่น ไม่
ต้องบอกว่าเป็นใจ? หายหนาวไหม? ไม่ต้องถาม น้ำร้อนร้อนไหม? ไม่
ต้องถาม แต่การป้องกันก็ระวังอย่าเอามือจุ่มลงไปมันจะพอง อย่างนี้คือผู้นำ
ผู้นำคือปกป้องและช่วยเหลือ เช่นผมไปเอาน้ำร้อนมาเมื่อคนนั้นป่วย เอา
อาบอุ่นเสีย แผลคนนั้นป่วยแล้วอยากกินของแสลง ผพยาบาลต้องบอก
ว่ากินไม่ได้ เคี้ยวจะเป็นอันตราย ถ้ากินอย่างนี้โค้กไปหามา ผู้นำคือ ผู้ที่มี
ลักษณะบริการ หนุนน้ำใจ หนุนน้ำใจนี้ไม่ใคร่หมายถึงครอบงำ แต่หนุนให้
เขาทำในสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่เขาเอง ปัจจุบันนี้เราพบว่า ผู้นำกลายเป็นผู้
ที่หาผลประโยชน์จากผู้ตามโดยผู้ตามรู้เท่าไม่ทัน จะเป็นระดับรัฐ ครอบครั
วหรือมิตร หรือแม้แต่เพื่อนร่วมชั้นเรียน ใครคนหนึ่งน่าก็ต้องการความ
คนนั้นอ่อนแอกว่าเรา คนหนึ่งรักคอยเก่งก็เป็นผู้นำ การอยู่รวมกัน การเป็น
ผู้นำหรือผู้ตามนั้นยาวต่ออาศัยคุณธรรม และความรอบคอบไม่ใช่น้อยเลย
เราปล่อยให้ใครนำเราในส่วนที่ไม่จำเป็นต้องนำ เท่ากับเราทอดทิ้ง
ธรรมชาติของเรา หรือเราเป็นคนที่ไม่ตามในสิ่งที่ควรตาม เราก็กทำให้
ชีวิตของเราเป็นเข้าไป ดังนั้นถ้าคิดให้ก็จะพบว่าตัวเราเป็นทั้งสอง บาง
โอกาสควรจะเป็นผู้ตาม บางโอกาสควรจะนำ ตามคือการก้าวเข้าไป

ให้ไกลเคียงหรือไกลจึกกับคนที่เราเดินไปด้วยกัน "นำ" หมายความว่า
โอกาสที่จะต้องช่วยผดุง ช่วยคำจุน ช่วยก้าวไปก่อน ช่วยหนุนน้ำใจ อย่างนี้
เรียกว่า นำ ฉะนั้นผู้นำ ผู้ตาม ต่างกันนิดเดียวเท่านั้นเอง นิดตรงที่ว่า
บางโอกาส เราต้องเป็นผู้นำ บางโอกาสเป็นผู้ตาม แต่ไม่ใช่ว่าคนคนหนึ่งเป็น
ผู้นำ ไม่เช่นนั้นมันเป็นเรื่องที่... อาทมารู้ความมันเป็นเรื่องที่โง่เขลา
เขินหัว ๆ หนึ่ง บอกว่าสมภารองคนแหละเป็นผู้นำของวัด ก็พิสูจน์ได้แล้วว่า
วัดนั้นเป็นวัดที่ไม่มีอะไรเลย แต่ถ้าวัดไหนเป็นวัดที่มีสัจธรรมแฝงเร้นอยู่แล้ว
จะไม่มีการร่ายของค่านี จะมีแต่เวลา เมื่อสมภารไม่อยู่ ลูกวัดทำหน้าที่แทน
ได้โดย ามบรณ เหมือนเมื่อสมัยที่เราหัดแถวตอนเล็ก ๆ เป็นนักเรียน
พอคนที่หนึ่งหัวแถวเลื่อนออกไป เราก็กต้องเป็นหัวแถว เพราะมันต้องเป็น
อยู่แล้ว หรือแบ่งตอนเข้าที่ตรงไหน ตอนที่แบ่งก็ต้องเป็นหัวแถวทันที สิ่งนี้
จะสมบรณ์ได้ก็ต่อเมื่อเราต้องฝึกฝนมันทั้งสอง บางโอกาสต้องบริการผู้
บางโอกาสต้องพึ่งต้องตาม ดังนั้นเราฝึกความเป็นผู้นำอยู่แล้วในชีวิตประจำ
วัน แต่คนทั่วไปที่มีความกระตาง เชื่อตัวเองผิด ๆ ฝึกตัวเองเพื่อจะไม่ฟัง
ความเห็นของคนอื่นอยู่ทุกวัน ดังนั้นเมื่อมาถึงคราวเป็นผู้นำ เขากลายเป็น
เผด็จการทันที แต่คนที่ฝึกตัวเองเพื่อฟังบ้าง ตามบ้าง พอถึงคราวต้องทำ
หน้าที่ก็ทำตก ฉะนั้นถ้าเราจากภาพพจน์ว่ามีแถวขบวนแถวหนึ่ง หัวแถวคือ
เราแบ่งเขาตรงไหนคนนั้นก็ต้องเป็นผู้นำ และเพราะเขาเป็นผู้ตามอยู่แล้ว
การเป็นได้ทั้งผู้นำ ผู้ตาม คือการปกครองตัวเอง ประเทศชาติไหนที่ถึงซึ่ง
ระบบปกครองตัวเองได้ มันพิสูจน์ถึงความเจริญ ความเป็นอารยธรรม
ประเทศไหนก็ตามที่เพ่นพ่านำกันเป็นรอย ๆ มี ชิงอำนาจกัน โคนกันไป
โคนกันมา ยุติกันไม่ได้ มันพิสูจน์ถึงความล้มเหลว พิสูจน์ว่าบ้านเมืองนั้น

ยังไม่เกิดสาระที่แท้จริง และเรอสำคัญที่สุดที่โฆะถากันนัก คำวาระบอบประรา
ธิปไตย ที่จริงมันขึ้นอยู่กับพื้นฐานอันนี้ ประราธิปไตยต้องไม่ให้ใครมานำเรา
อย่างผิด ๆ และไม่คงตามอย่างโง่ ๆ ค่วย ประราธิปไตยเป็นระบอบแห่ง
ความรู้สึกตัวทั่วพร้อมกระทำทุกสิ่งค่วยปัญญา ตระหนักชัดถึงสิทธิและเสรีภาพ
ของทุกคน ถ้าเราพูดถึงเรื่องนี้ก็ให้จริงจิงขึ้นมาในทุกเรื่องของใจหลัก
ประราธิปไตย หลักประราธิปไตยต้องไม่มีผู้นำที่ครอบงำใคร ผู้นำต้องมีหน้าที่
ของการบริการ ผู้นำไม่ใช่ผู้ที่ให้อ่านใจแต่ความเป็นที่เราร่วมกันถวายอำนาจให้
เป็นกรณี ๆ ไป นี่คือนักประราธิปไตย คือมอบหมายให้ทำ เพราะว่าทุกคนลง
ความเห็นวามเหมาะสมแล้วให้ทำ ประราธิปไตยนั้นเป็นการทำให้ทุกคนเติบโต
ถ้าประราธิปไตยที่แท้จริงเกิดขึ้นแล้ว ทุกคนจะเติบโตหมด ทุกคนโคใจความคิด
นึก โคใจเหตุผล โคใจทำให้ชีวิตของตัวเองมีค่าขึ้น ประราธิปไตยก็เหมือนกับต้นไม้
ในสวน ทุกคนเมื่อปลูกปลุก ลงบนพื้นดินแล้ว ก็มีสิทธิที่จะงอกขึ้นตามพันธุ์ของตัวเอง
คนข่อยก็ เป็นคนข่อย คนมะพร้าวก็เป็นคนมะพร้าว ถ้าระบอบเผด็จการแล้ว
มันไม่ยอม ไม่ยอมให้ข่อยเป็นข่อย ไม่ยอมคือจะแผ่คลุมจนคนข่อย ต้นข่อย
ต้นมะพร้าวคเห็ดทั้งหมด คือคุณจะไม่ตระหนักชัดว่าตัวเองนี้มีค่า มีราคาคะ
ความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง การเห็นค่วยหรือการไม่เห็นค่วยมีความหมาย
ต่อประเทศชาติ ผู้คนรุ่นเรามากก็จะเป็นผู้ที่เฉย ๆ มีข้าวอะไรขึ้นมาก็ไม่มี
ปฏิกิริยา จะวาเห็นค่วยก็ไม่เร็ง ไม่เห็นค่วยก็ไม่ไร ก็เรียกว่าถาดันได้
ประโยชน์ก็พียงหน้า ถ้าไม่โคก็ไมเอา อย่างนี้คือการไม่เติบโต อาตมาขอ
ฉินเพลกอนนะ เคียวคอยค่วยกันอีก ออย่าเพิ่งกลับ

ทานเขมาฯ : จะให้อาตมาพูดเรื่องอะไร?
ผู้ฟัง : เรื่องเรื่องจิตครับ

ทานเขมาฯ : เรื่องของจิตมันยิ่งพูดยิ่งผิด ยิ่งพูดยิ่งไปเรื่อย ออกไปเรื่อย
ผู้ฟัง : ครับเมื่อคนนั้นผมฟังแล้วก็โคความเข้าใจมาก อยากจะเอา
ไปให้เพื่อน ๆ โคฟังค่วย
ทานเขมาฯ : อาตมาพูดอะไรเมื่อคนนั้น
ผู้ฟัง : จิตตกกว้างค เว็เรื่องจิตที่แบบที่ของหลวงพ้อเทียนครับ
ทานเขมาฯ : เรื่องขโมยปลนไซใหม่?
ผู้ฟัง : ครับ
ทานเขมาฯ : จำโค จำคั่วอย่างโคคี่ อาตมาต้องให้ฟังนี่ก่อน ลองเงยหลัง
ฟัง ฟังเสียง เสียงที่เงยบ มันคั่งอยู่ในหูเรา คั่งหัวคี่ โคโยนใหม่? เสียงจัน
ตลอดทุกแห่งคั่งจิด โคโยนใหม่? เขียบ ๆ ๆ ๆ ฟังให้นาน ในคึดคอกัน เมื่อ
เราโคโยนเสียงจันคั่นนะ เสียงจันคั่นนี้ไม่มีความหมาย มันมีไซเสียงจัน ไม่ใช่
เสียงสัตว์หรือเสียงที่เราจะให้ความหมายมัน ลองฟังให้ชัด เขียบ.....
พ้อเราโคโยนเสียงจันเท่านั้นนะ ความสงบเกิดขึ้นในเรา มันสงบนิ่ง วิช็เรียน
ธรรมนะ นั้นไม่ใช่เรียนจำหรือไปฟังใครพูด ยิ่งฟัง ยิ่งคึด ยิ่งไปเรียนจาก
คำร่าเขา ยิ่งโมรู้ คือวายิ่งเรียนเอาความหมายเขาทุกที่ปรงเป็นสมมติขึ้น
แต่ธรรมะไม่ใช่เรียนค่วยวิคึด เรียนค่วยวิคัพังจนสิ้นสมมติ จจนสิ้นสมมติ หรือ
คู้ที่ใจจนสิ้นสมมติ ถ้าจจนเห็นความสิ้นสมมติขณะนี้เราไม่มี ก็ขอเท็จจริงมีอยู่
เท่านั้นเอง ถ้าเราเห็นสิ่งมีอยู่เบื้องหน้าเราโดยไมผ่านสัญญคักขลที่ป็นสมมติ
มันไม่มีชื่อ และก็ไม่คี่ ไม่ชัวกับใคร ไม่ใหม่ ไม่เกา เราจะบอภาวแสงแคคคั่น
มันคี่หรือมันชัว อันนั้นเป็นเพียงความรู้สึกของเรา แสงแคคคั่นมันใหม่มันเกาไมโค
จะเรียกวามันเกามันคี่เกามันนานแล้ว จะเรียกวามันใหม่มันคี่เป็นออยอย่างนั้น
โลกภายนอกมันมัน เป็นของมันออยอย่างนั้น ไมคี่ไมชัวอะไรกับใคร เมื่อหูเราโคโยน

เสียง จะเป็นเสียงนก หรือเสียงคน หรือเสียงรถไฟ เราไม่เคยได้ยินมันจริง
เราได้ยินแต่เสียงที่คลุกเคล้ากับเรื่องสัญลักษณ์ที่เป็นสมมติ เช่นพอได้ยิน เราก็ก
ร้องขึ้นมาว่า เครื่องบิน เสียงเครื่องบิน เสียงรถไฟ เสียงคน แล้วยังจะมีเรือ
เสียงหวนก เสียงเบา เสียงเพราะ เสียงไม่เพราะ อะไรเหล่านี้เป็นสิ่งที่
เรียกว่า เราดู เราฟัง คุยสิ่งที่เรียกว่าสมมติ เคียงนี้เราฟังไหม ฟังโทรทัศน์
อย่างของที่จะฟัง แต่ลอย ๆ ให้อำนาจทั้งหมดลงกระแสน้ำการฟัง เมื่อเรา
ได้ยินหรือเราเห็นสิ่งไหนนั้น ถ้าเราเห็นคุยความรู้สึกทั้งหมด รู้สึกถึง.....
รู้สึกตั้งแต่หัวแม่มือเข้ามา เจ็บ เจ็บลงไป หรือเมื่อเราคุยหรือฟังใดก็ถูกต้อง
แท้จริงแล้ว ขณะนั้นไม่มีผู้ขอเท็จจริงมันมีอยู่ในตัวของมัน เราเรียนเรื่อง
อนัตตา เรียนเรื่องอะไรมานั้น ส่วนใหญ่เราเรียนจำมา เราเรียนเอาศัพท์
เราเรียนเอาบาลีบ้าง หรือคำอธิบายบ้าง ซึ่งเราไม่รู้นั้นเป็นความจริงของ
คนอื่น เมื่อเราไปกินข้าวอยุ่มีนักปวศทองเท่านั้นเอง มันไม่มีรสหวานและมี
หน้าซ้ายมีเมื่อยควย ปวดทองควย จะต้องไม่ลืมนะ จะเรียนธรรมนี้ ต้อง
ถามก่อนว่า เรียนธรรมนี้เรียนที่ไหน เหมือนที่พูดเมื่อคืนคงจำได้นะ คน
ทั่วไปคิดว่าไปเรียนในตำราภิกษุทั่วๆ หรือบางคนอาจจะรู้แล้วว่าต้องไป
เรียนที่ตัวเรา แต่ตัวเรามีอะไรที่กว้างขวางมาก บางวันก็ บางวันไม่
บางวันคั่ง บางวันสงบ เรียนตรงไหนกันแน่ ต้องเรียนที่ใจ สิ่งทั้งปวงยัง
ปรากฏอยู่แต่เรายังไม่ค่อย ต้องเรียนเอาที่ใจ ก็เพราะว่าสิ่งทั้งปวงปรากฏให้
เราเห็น เพราะใจ ถ้าไม่มีใจ มันก็ไม่มี ไม่เห็น ถ้าเราตายเสียมันก็ไม่เห็น
อะไรอีก จะเรียนธรรมทั้งปวงก็ต้องเรียนที่ใจ เรียนเอาที่หนึ่งก่อน ก่อนที่จะ
เรียนเลขพื้น เลขรอย ต้องนับหนึ่งก่อน ก่อนที่จะไปสลับ หรือพัน หรือหมื่น
แต่เดี๋ยวนี้เราไม่เรียนธรรมะแบบนั้น เราไปเรียนเอาจากนอก แล้วก็หลงใหล

จากหนึ่ง หนึ่งคือใจ ต้องปักหลักเอาที่นั่นก่อน เมื่อเรานับนิ้วที่เป็นวงกลม
หรือชั่งกรงที่เป็นวงกลม เราไม่กำหนดหนึ่งให้แล้วนับไปก็หลง เวียนนับ
ไม่รอบ เวียนอยู่เช่นนั้น จิตใจมีลักษณะเช่นนั้น การจักหนึ่งยังไม่ได้ หนึ่ง
คืออย่างไร คือรู้จักว่าธรรมทั้งหลายปรากฏที่ใจ ใจคือหนึ่งเดียว ที่มันเห็น
อะไรต่าง ๆ ใจ เป็นคนไม่ เป็นคน เป็นแสงแดด เป็นอะไรนั้น ใจเป็นผู้เห็น
ไม่มีใจมันก็ตาย ตายก็ทุก ๆ สิ่งมันคับหมด ที่นี้จะเรียนธรรมะนั้นต้องเรียน
ที่ใจจึงจะรู้จักธรรมะ ไปเรียนที่ข้างนอกไม่รู้จัก ไปรู้จักบางแง่ของธรรมะ
เช่นไปเรียนว่า หมายความว่า คน ๆ หนึ่ง ประเทศ ๆ หนึ่ง กอนหินกอนหนึ่ง
มันก็รู้ แต่มันรู้แบบความรทางโลกซึ่งเป็นอันตราย ต้องเรียนที่ใจ จะเป็น
กอนหินหรือลูกหรือเมีย หรือทรัพย์อะไรนั้น ถ้าเราไม่มีสิ่งนั้นก็ไม่มี ความหมาย
อะไร ที่สิ่งนั้นมีขึ้นเพราะเรามีใจ มันต้องเรียนที่ใจ ที่นี้เมื่อเรียนที่ใจ
แล้วเรียนอย่างไร คุยที่ใจ คุยอะไรก็คุยสิ่งที่เรียกว่า ธรรมลักษณะ คือว่า
ลักษณะของธรรมทั้งหลายที่ปรากฏที่ใจนั้น มันปรากฏอย่างไร เมื่อเราดู
ใจเฉย ๆ มันไม่เห็นอะไร ยิ่งดูไม่เป็นยิ่งไม่เห็นใหญ่เลย ง่วงยิ่งก็ยิ่งง่วง
หลับเลยหรือไม่ก็ฟังชานไปเลย ใจนั้นเหมือนกับวังมดคัน พอเข้าไปมันคัน
มันก็คันมือ ไม่เชื่อลองดู คนไปนั่งสมาธิ พยายามคุย คุยได้เป็นโรคประสาท
ยิ่งดูแล้วมันคัน มันยุ่ง คนปฏิบัติธรรมนั้นคือคนที่ทำให้ไม่ถูกก็เป็นโรคประสาท
จะทุกข์ยิ่งกว่าไม่สนใจธรรมะเอาเรียนผิด ไปแหงวังมดคัน เข้ามันก็กัดให้
เท่านั้นเอง แต่ก่อนไม่เคยเกลียดอะไรง่าย ๆ นัก คนชั่วเหลาเมายากที่ทนได้
ต่อมาไปรักษาศีลเขาก็เกลียดคนโน้น เกลียดคนไปหมด เรื่องนั้นมันถูกกัดมือแน่
เรียนธรรมะต้องเรียนที่ใจ เมื่อเรียนที่ใจต้องเรียนด้วยสติ และเรียนเพื่อ
รู้ธรรมลักษณะ คือว่าลักษณะของสิ่งทั้งหลายที่ปรากฏที่ใจนั้น ปรากฏอย่างไร

ให้รู้หรือรู้ความมันปรากฏอย่างไร เผ่าคุณานเข้ามันปรากฏชั่วเดียวเท่านั้นเอง
แฉกเดียวเท่านั้น ที่เนืองจากมันปรากฏเร็ว เราจะเรียนด้วยเครื่องมือนิด
ไหน เมื่อเราจะจับมาพยศตัวหนึ่ง เราจะจับมาพยศเราจะต้องทำอะไรดี
มาตัวนี้ถ้าจับได้ ใจได้ความมันมีประโยชน์ เพราะมันมีแรงมาก แต่ถาจับไม่เป็น
ก็เจ็บ จิตของเราเคียวมันเหมือนมาพยศ มาพยศคือความมันคืนสุดแรงเกิด
แต่มาตัวนี้ถ้าไปทำลายมันเสียแล้ว เอาเอ็นมันออก หรือไปอะไรเชามันมันก็
กลายเป็นมาที่กลายเป็นลาไป เป็นมาที่ไม่มีประโยชน์ เมื่อเราจะปฏิบัติกรรมนั้น
อย่าไปทำลายมัน อย่าไปทำลายมาพยศนี้ เพียงแต่เอาไหม้โรงงานใดเท่านั้นเอง
อย่าไปทำให้มันหมดสภาพความเป็นมาเสีย ไปฝึกจิตให้หนึ่งวัน อย่างนี้ไปทำลาย
กรรมชาติของมามันต้องวัง กรรมชาติของจิตมันก็ต้องคิด เรื่องอะไรไปบังคับ
ให้มันหยุดคิด แน่นอบ จุดหมายของกรรมฝึกจิตก็คือเพื่อจะไร่มันให้ เป็นประโยชน์
มันควบคุมได้เร็วขึ้นก็แล้ว จิตที่พุ่งซ่านที่จริงก็แล้ว แสดงความมันว่องไว มัน
ไม่โง่ จิตนั้นมันไม่ไววามันพุ่งอยู่ตลอดเวลา เหมือนมามันไม่คอยคอยตลอดเวลา
มันพยศต่อเมื่อกันไปจับผูกคอตมันเงา มาจึงพยศ พอมันอยู่คนเดียว หรืออยู่กลางบ้าน
มันก็เดินสบายของมัน หรือวังมคคมันมันก็ได้ก็ใครตลอดเวลา เว้นไว้แต่ไปหา
มันเขาก็จะกัก ดังนั้น การเรียนสิ่งที่เรียกว่า กรรมนั้น เรียนให้รู้จักกรรม-
ลักษณะของจิต จิตเกิดอย่างไร? อย่าไปห้ามมัน สิ่งทั้งปวงมันจะเกิด มันก็ต้อง
เกิด เมื่อมันเกิดแล้วจะไม่ให้มันเกิดก็ไม่ได้ แล้วเมื่อมันจะจากไปอย่าไปห้ามมัน
เราห้ามมันไม่ได้ ถ้าเราเรียนโดยวิธีไม่ห้ามเกิด ห้ามจาก นี้ชื่อว่าเราเป็นศัตรู
แก่ตัวเองแล้ว เราเรียนฝึกแล้ว เรื่องของเรื่องไม่ต้องทำอะไรเลย เมื่อมันเกิด
ก็ปล่อยให้มันเกิด แต่การปล่อยให้ ๒ อย่าง ต้องปล่อยให้ด้วยสติสัมปชัญญะ คือรู้ตัว
ชัด รู้รู้ความมันที่กำลังเกิด เมื่อเป็นเช่นนั้น การเผ่าจิตก็ไม่เป็นการทำลาย

แล้วก็ไม่ปรุงแต่งจิต เมื่อจิตไม่ถูกปรุงแต่งไปคอยตัดหา หรือความต้องการ
แล้วไม่ใคร่กัยยังกัน จิตมันก็กลายเป็นธรรมตามเรื่องของมัน เมื่อจิตเกิด
ก็ทำตามเรื่องของมัน ก็หมกเรื่องที่จะต้องไปยังกับมัน ตัวมันเองจะบอกตัว
มันเอง สอนให้หาอะไรเป็นอะไร ความรทั้งหมคมาจากจิต มาจากการเผ่า
จิตคือเคียวนี้เราไมรู้ เราคิดว่าตัวเราไม่มี เราคิดว่าตัวเราเป็นกิเลสตัณหา
ต่าง ๆ พระท่านแจกแจกการสอยว่า ตัวเราไม่มีกิเลสมาก ชูชาติโยมก็เชื่อ
ที่จริงเราปฏิบัติธรรมคล้าย ๆ ก็เป็นเรื่องจับชโยมเท่านั้น และมันก็ไม่โ
ชโยมควย เหมือนกับที่เอาตมาเลาให้คุณนิพนธ์โคทราย เมื่อคืนนี้ว่า ถ้าเมือง
เมืองหนึ่งมันมีประชาชนที่ ๆ ทั้งนั้นอาศัยอยู่ ที่คนหนึ่งมันมีคน ๆ หนึ่ง
ก็คน ๆ คั้นนี้แหละ คนธรรมคานันมันละเมอไป ละเมอแล้วไปเที่ยวชโยมของ
เขา ชโยมบ้านโนน แล้วไปจุกไวบ้านโนน ชโยมจากบ้านนี้ไปใส่ไวบ้านโนน
พอคืนขึ้นมาแล้ววามันก็จาละหวนกัน ร้องหาย สืบความแล้วไล่ความกันว่า
คนนั้นชโยม คนนี้ถูกชโยม ทารวามีตัวเดียวเท่านั้นที่เป็นตัวชโยม แต่ไอ
ตัวเคียวนี้มันก็ไม่โชชโยม มันละเมอไปเท่านั้นเอง ดังนั้นนายบ้านซึ่งหวัง
จะรู้ว่าใครเป็นชโยม จะแก้ไขอย่างไร จะทำให้ภาวะของเมืองนั้นกลับส
ปกติ เขาจะชุมจุดแล้วจุดเลา วันแล้ววันเลา ก็ไม่เห็นเรื่องราว แต่วา
ชโยมเกิดขึ้นเรื่อย ที่วันหนึ่งชุมจุดจุดเขาคือไปชุมเอาบ้านไอตัวชโยมวัน
เอง จึงได้รู้ว่าพอตกคักมันคืนขึ้นมาเดินไปแบบชโยม ไปเที่ยวชโยมโนน
ชโยมนี้ ที่แรกนายบ้านก็เข้าใจวามันเป็นชโยมจริง แต่พอเผ่าคุณานเขาก็
พบว่าไอนี้มันไม่ใช่ชโยม มันละเมอไป เมื่อนายบ้านเผ่าคุดองแหว่า ที่จริง
เรื่องทั้งหมดนี้ไม่มีใครเป็นชโยมเลย เนื่องจากตัวชโยมจริงนั้นมันละเมอไป
ที่จริงมันเป็นคนธรรมดาเท่านั้น เรื่องของเรื่องนายบ้านก็ไม่ต้องทำอะไร

เพียงแต่ปลูกไข่มุกกันเท่านั้น บอกให้ตัวไข่มุกตัว ทำให้มันรู้สึกตัว แล้วมัน
เล็กไข่มุกของมันเอง เพราะมันไม่เป็นอีกแล้ว เมืองทั้งเมือง คือร่างกาย
ชีวิตจิตใจของเรา บรรดาเจตสิกทั้งหลาย คือคตินึกอะไรต่าง ๆ ความนึก
ก็ไม่ไข่มุก เวหนาก็ไม่ไข่มุก มันก็ไม่ได้เป็นอะไรกับใครเขา ความจ
ก็รู้ ปกติ อะไรก็ มันก็ไม่ไข่มุก มันมีตัวเดียวที่เป็นไข่มุกคือ อวิชา
ความไม่รู้ เมื่อไม่รู้ พออะไรเคลื่อนไหวขึ้นมาแล้วยิ่ง พื้นที่ย่านเปรียบ
เหมือนสติ จักตาคณะเอี้ยคเขา ๆ ฉะนั้นจับได้ว่า อวิชามันเป็นธรรมชาติ
เหมือนกัน มันหลับอยู่ พื้นพอปลูกมันมันก็กลายเป็นคนดิน มันก็กิน ก็หมดไข่มุก
ในหม्यानนั้นก็กลับสู่ภาวะธรรมดา ๆ ไม่ใช่จะเพิ่มเติมอะไรขึ้น แควาเด
นี้มันหมดเรื่องเสียแล้ว เคียวนี้เราไม่ทำอย่างนั้น เราเพิ่มไข่มุกขึ้นอีกแ
หลายตัว ไปเที่ยวโจษคนผิด ๆ ตำรวจโจ่ง ๆ มาถึงกับบอกว่า ในี้เป็นไข่มุก
จับขัง เอา ขังเปล่า ๆ พอขังตัวหนึ่ง ลูก เมียมันก็โอดครวญก็เป็นที่ทุก
พอเราไปเห็นว่าตัวนี้เป็นเหตุ จับผิดจับถูก ตัวสำคัญไม่จับ พอได้ยินพระสอน
เราว่า รากะ โทสะ โมหะ เป็นเรื่องเลวร้าย ต้องละเสียไข่มุกนะ วาง
พื้นเราก็บีบคอเจ้ารากะเราบาง โทสะบาง แต่เราจับตัวเจ้าโหมะไม่ได้
เมื่อไปบีบบังคับจิตใจเราต่าง ๆ นานา บางที่มันก็สงบ บางที่มันก็ฟุ้ง เรื่อง
ของเรื่องก็คือว่า ไปจับผิดตัว เหมือนไปสอดแนมจะโจมตี แต่ไปเที่ยวเล่น
อยู่ที่ชายรั้ว ไม่มีประโยชน์อะไร ตัวโหมะมันไม่ถูกละ รากะที่ละได้ที่จริงก็
ละไม่ได้ มันเพียงกลมๆ เท่านั้น ธรรมทั้งหลายปรากฏที่ใจ ใจนี้เหมือน
พื้นดิน ธรรมทั้งหลายเปรียบด้วยต้นไม้ นานาชนิด ต้นข่อย ต้นหลิว ต้นมะพร
อะไรเหล่านี้ เปรียบประดุจกับธรรมทั้งหลาย ต้นมะพร้าวสูง ข่อยนั้นเล็ก
เตี้ย มีดอก ใต้นมีผลใหญ่ ธรรมทั้งหลายก็มีหลายลักษณะ มีหลายชนิด

ก็มี รั้วก็มี รั้ว นั้นเราเอาเอง ต้นมะพร้าวจะดีหรือขี้มันไม่เร
เราบอกว่าต้นมะพร้าวนั้นมันเคยกินไป ไม่ได้ความ มันไม่เอาด้วย มันไม่
เรื่อง มันเป็นพันธุ์ของมัน และมันขึ้นตามเรื่องราวที่มันเกิด คินตรงนี้มี
มากมันก็โต มันของมันน้อย ลงแรงไข่มุก... หุบ ๆ หนอยไม่มัน
โคน ถาดมแรงมาก ริมทะเลมันก็ตองใจ เพื่อโอนตามลม เราไป
ว่า ไอนมะพร้าวต้นนี้คัจฉิต มันไม่เร เรื่อง ทั้งหมดทำมัน มันไม่ไข่มุก
มันเกิดจากสิ่งแวดล้อม ธรรมทั้งหลายก็ไม่ใช่ไข่มุกอะไร สิ่งมีเกิดใน
มันก็ไม่ใช่ไข่มุกอะไร ทุกข์ก็ สุขก็ มันก็ไม่ดีไม่ชั่ว ทุกข์ก็เหมือนตนไม่
ชนิดหนึ่ง สุขก็เหมือนตนไม่ชนิดหนึ่ง แต่ทั้งสุขทั้งทุกข์เกิดที่ใจ เหมือนตน
ทุกชนิดที่พื้นดินนี้ เรื่องของเรื่องหมายความว่า เราถึงของยอมรับว่า ธรรม
ทั้งหลายปรากฏที่ใจ แล้วธรรมทั้งหลายนั้นยึดถือให้ไข่มุกไม่ใคร่จริง ๆ มัน
ยึดถือให้เป็นดีเป็นชั่วจริง ๆ ไม่ได้ เพียงแต่ยึดถือโดยสมมติได้ สมมติ
เราบอกว่าต้นมะพร้าวต้นนั้นมันสูงดี แต่คนหลิวก็เคยลงมาหนอย แต่
อีกสักปีหนึ่งคนหลิวอาจจะสูงกว่าก็ได้ มันเอาแน่ไม่ได้ ฉะนั้นความดี
ที่เกิดขึ้นในใจ ยึดถือไม่ได้ คือไปค้ำค้ำค้ำค้ำค้ำเสียอีกแล้ว รักษาเสีย
ดี ๆ เคียวไปโกรธเพื่อนเขา กลายเป็นชั่วไปเสียอีกแล้ว ธรรมทั้งหลาย
ที่ปรากฏนั้นมีธรรมลักษณะที่สำคัญคือว่าเปลี่ยนแปลงเอาแน่นอนไม่ได้ บังค
มันไม่ได้ เพราะฉะนั้นวิชิปฏิบัตินั้นธรรมทั้งหลาย คือการปล่อยวางเท่านั้น
มันไม่มีข้อใดที่เหมาะสมเท่าวิชิ ธรรมทั้งหลายมันปรากฏของมันน้อย
นั้น ถ้าจะยึดกันบางก็เลือกยึดธรรมที่ดี ๆ ตามที่คนทั่วไปรู้สึก แล้วกรอ
จะปล่อยวาง แต่ถ้าไปสอดนักก็คือว่า ต้องรูว่าทางคั่งขั้ว ทั้งสุขทั้งทุกข์
เกิดตามเรื่องราวของมัน เหมือนกับพื้นดินนั้นมัน... สุข ทุกข์ เรา

มันไม่ใคร่จริง ๆ เผ่าคูเหล็ก ๆ เราไม่มีสิทธิ์ที่จะบังคับมันสุขมาก สุขน้อย แต่
เรามีสิทธิ์อย่างเดียวกัน จักสรรเหตุปัจจัยให้พอเพียง เหมือนเราคนนำ
เราเอาเตาไฟฟ้าเสียบเขาแล้ว หรือพินกอขึ้นแล้ว เราจะบังคับมันเคี้ยว
เคี้ยวมันไม่ได้ มันต้องรอเวลา รอเวลาไม่ใช่รอเปล่า แต่เราต้องจัดพื้นที่พอ
เหมาะ น้ำจะเคี้ยวเอง พื้นที่ในทำนองเดียวกันเราจะทำหน้าสงบ ก็เอามือ
ไปคบมันก็ไม่สงบ เอาน้ำแข็งใส่มันก็ไม่สงบ ถ้าพื้นเปล่าพินกลงอยู่ ค้างนั้นจะ
ใหม่มันสงบก็ของเอาไฟออกก่อน หน้าทีของเราค่อยเท่านั้น แค่นั้นจะสงบหรือ
ไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ถาเอาออกแล้วสงบ ขอเท็จจริงมันเป็นอย่างนี้
เหมือนว่าคนมะพร้าวคนน้อยยากให้มันโคนลงนะ จะไปนั่งภาวนาอายุมันก็โคนไม่ได้
ต้องขูดรากมันออก หรือจัดการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เทศ สร้างเหตุให้พอเพียง
เดียวกันถ้าเรามีความทุกข์ เรารัชความมัน เราสร้างเหตุ เราทำมันอยู่ เราไม่
รู้เรื่องที่ว่าเหตุมันเกิดอย่างไร เมื่อไม่รู้ก็เพียรสร้างขึ้นมาอีก เหมือนกับชุดหลุม
คักตัวเอง เมื่อกกลางคืนเราจะเมือชุดหลุมอันนี้หลายหลุมแล้วเพลินนอนหลับ พอ
คืนเช้าไม่รู้เดินไปที่โพลลงไป พอขึ้นมาอีกก็เดินโพลลงไปอีก เราก็มโห
ใหญ่ ที่จริงเราไม่รู้ ที่นี้เมื่อใดการกระทำทั้งกาย ทั้งวาจา ทั้งจิตของเราอยู่
ในความรับรู้ จะเคลื่อนไหวทางกาย ทางคำพูด ไตรตรอง ๆ แควเลือกทำให้
ชัดแจ้ง เลือกทำให้ชัด ทำไมต้องเลือก การเลือกหมายความว่าความว่ามันอยู่ในรัศมี
ของการรู้ เหมือนเราจะขายของในตลาด คุณนิพนธ์จะไปขายของที่ตลาดนัด
สมมติเอาะสนามหลวง เราต้องมีแผงของเรา ชอบเขตแผงของเราที่
วางผักขึ้น อะไรก็ขึ้น เราก็ดู ถ้าขึ้นไม่มี มันก็เสร็จเลย ขึ้นไปวางของไว้
ตรงโน้น แล้วมานั่งตรงนี้ เพื่อนก็หยิบหมด หายก็ไม่ไรใหม่ ค้างนั้นในการ
เลือกเราต้องเลือกทำในสิ่งที่เรารับรู้ได้ อย่าทำในสิ่งที่เราไม่รู้ จะทำบุญ

ต้องรู้ว่าทำเพื่ออะไร จะรักษาศีลต้องรู้ว่าทำเพื่ออะไร ถ้าไม่รู้นี่กลายเป็น
ความมงาย คือให้ทำตกก็เป็นเรื่องมงาย ปฏิบัติธรรมนี้ บางทีเป็นเรื่อง
มงายทั้งนั้น ถ้าไม่รู้จักทำมันไป พื้นที่ปฏิบัติโดยไม่รู้แล้ว ไม่น่าสงสัยเลย
จะทองเกิดทุกข์ แล้วเป็นทุกข์ทางใจด้วย แต่ทุกข์ไม่ใช่อะไรอื่น ไม่รู้นั้น
เป็นทุกข์ เมื่อเราอยู่ในที่มืดแล้วไม่รู้ทางไปทางไหน เป็นทุกข์อยู่แล้ว
ต้องมีใครมาทำอะไรใช่ไหม? เราอยู่ในที่มืดสนิทเลย กลางทะเลไม่มีอาท
บริบริดในเรือ แต่ความมืด จะกินอะไรก็ไม่รู้ อะไรก็ไม่รู้กินเขาไป ถึงอิมแ
ไม่รู้ ถึงอรอยก็ยังไมสบายใจความมันมีขยาขยหรือเปล่า ก็ไม่รู้ โคลงลิลา
รณบั้ง แควมาไม่แน่ใจว่ามันมาได้อย่างไร อุตี้ ๆ ค้างอยู่ตรงนั้นมันมาโดย
กินเขาไปก็ไม่สนิท อิมแล้วก็ยังไมแน่ใจ ภายออกมาแล้วก็ยังงงอยู่ งงอยู่
เอ/ มันจะมาอีกหรือเปล่า ผู้คนตกอยู่ในภาวะเช่นนี้ อะไรเรามานี้ไม่รู้
ความรักที่หนึ่งก็ไม่รู้ มันมากันได้อย่างไรกันนี้ แต่งงานมีลูกหลายคนแล้ว
มันเจอเรามาได้อย่างไร แปลกคั้นะ ภาวะแห่งความไม่รู้นี้ที่เบียด
มนุษย์ พระพุทธเจ้าท่านกล่าววา คนอื่นเขาตีความเรื่องอื่นเป็นมลทิน สด
นั้นกล่าววา ความไม่รู้เป็นขอมมลทิน ท่านว่าเช่นนั้น ถ้าจะพูดว่า ขบ
ตัวหนึ่ง ไม่ดี ฉิดคิด ไม่รักษาศีลก็มีมลทิน พูดเท็จมีมลทิน พรากของรักขอ
ของเขาก็มีมลทิน แต่ทั้งหมดนั้นเนื่องจากความไม่รู้จึงไปทำเช่นนั้น เขา
มีอันเดียวกันนั้น อวิชา รากเหง้าของมันอยู่นั้น เมื่อไม่ตัดรากแล้วมัน
ก็ออกมาทั้งนั้นเลย เหมือนคนไม่พิษ ไม่ตัดรากออกมาก็ได้เรื่องทันที จะ
อุทิศ หรืออะไรก็ตามใจ ถ้ามันยังเคิบโตได้ ทุกข์ทางใจยอมเกิด เคี้ยว
ไม่ตัดราก ไม่ตัดที่ ๆ ต้องตัด แต่เราไปตัดเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องตัดกับ
เรื่องอะไรที่จำเป็นต้องตัด เบนนามัวเครงครัดเรื่องฉันทเจมาง ฉันทเจมาง

ไมฉันเนื้อดี แควตองอีกอย่างหนึ่งนะ ตองไมฉันอวิชาเขาด้วย
 เรื่องยอคนลทินนี้เราไมรู เพราะเราไมรูนั่นแหละ เราจึงไมรู
 ว่ามีมลทินที่ล็กวาน แต่ถาเรารูว่า เอา/ มลทินจริงๆ นั้นไมใชอยที่ชางนอก
 เลย ไมใชอยที่หนาคาไมสะสวย ยาคจน หรือถุกคา ถุกประมาณ นี่ไมใชมลทิน
 มลทินจริงคือความไมรูแฉง คังนั้นถาไมรูแฉงอะไร ก็ไมรูแฉงเขาไปทีใจ
 มันไปรูแฉงทอน ไปรูเรื่องคักรามบานของ ที่คน ประกันชีวิต เงินในธนาคาร
 นีรูกันมาก รูกันเกินไป เมื่อไมรู เมื่อมีความไมรูทุกสิ่งเป็นมลทินหมด เหมือน
 กับวาคนที่เคื่อนมือ พระจันทรชนแล้วเมฆบัง ทั้งเมืองมีคหมดเพราะมันมีเมฆ
 หมอกบังอย แต่ที่จริงเมืองมันก็ไม่ไคสปรกอะไร ไซไหม? เมืองทั้งเมือง
 หรือป่าทั้งป่า มันก็ไม่สปรกอะไร ไมไซมีมลทินอะไร แต่เมื่อพระจันทรถูกบค
 บังควยเมฆ เมืองทั้งเมือง ป่าทั้งป่า ก็มีคครึมไปหมด ใจเราเหมือนกัน ชีวิต
 ของเรามันไมมีมลทินอะไร เหนือไคล อจจาละ บัศสาวะนี้ไมไซมลทิน มันเป็น
 เรื่องการงานตามธรรมชชาติ กินอาหารเขาไปก็ตองมีสิ่งนี้ขับถ่ายออกมา บางที
 ก็เหม็นหรือหอม ขึ้นอยกับวาเราชอบหรือไมชอบ คนภาคอีสานกินปลาร้าบอกวา
 หิมคี่ มันขึ้นกับเราชอบหรือไมชอบเท่านั้น ทางร่างกาย จิตมีจิตจริงมันไมไซ
 มลทิน จิตที่คิดถึงเรื่องที่เราเรียกว่า เลว ๆ มันก็ไม่เลว คัวจิตมันเลวที่ไหน
 การคิดถึงมันก็ไม่ไซความเลว แต่ความที่ไมรูตัววาคิด ใอนี้เป็นมลทินละ เพราะ
 วาเมื่อไมรูมันนำไปสู่การกระทำที่ไมคงเสนคงวา นำไปสู่การกระทำที่เคียวคี่
 เคียวร้าย เคียวเมตคา เคียวโหดร้ายทารุณ ยงใหญ่ ใอนี้คือยอคนลทิน
 แต่แล้วเมฆมันก็ไม่มีอะไร พอเมฆฆานไปพระจันทรก็ปรากฏ ใจของเรามันไม
 เป็นมลทินจริง ๆ ถามีมลทินเคียวนี้ก็ไม่ตองทำอะไรแล้ว ยิมก็ไม่ออก ถามัน
 ชัวจริง ๆ ถาจิตมันมีกิเลสเขาไปเป็นพื้นฐานอะไรอยางนี้ ตัวมันก็แบเท่านั้นเอง

เหมือนออยกับน้ำหวานในออย มันคนละอัน พอบีบน้ำออกหมด ขานเป็นคนล
 เหมือนใจกับกิเลส คนละอัน ไมไซอันเคียวกันเลย แต่เราไมรูพอเราไมรู
 เราคิควานันอันเคียวกัน ที่นี้ทำอยางไรให้เสีย ให้เสียวาคนที่เป็นขโม
 ที่ละเมอไซโมยนั้น ตอนที่มีขโมยกับตอนที่มันตื่นแล้ว มันคนละเรื่อง ตอนที่
 ไมรูว่ามันเป็นขโมย มันไมรูตัววาเป็นขโมยก็ยงไปหมด แต่พอตื่นนอนขึ้นม
 อาว/ รูเสียแล้ววาละเมอไป จะบอกวาคนละคนก็ไม่ไคแต่ความมันคนละเรื่อ
 ไซไหม? จะขังมันหรือ มันก็ไม่ไซคิด มันไมรูตัวนี้หน้า ไซไหม? เหมือนค
 บ้าที่ไปทำอะไรใคร เขายังไมเอาโทษเลย ทางวินัยสงฆ์ก็ไม่เอาโทษ ที่จ
 มันคน ๆ เคียว แต่ความมันคนละตอน บ้าขึ้นมาทำอะไร แมเป็นพระแล้ว
 ก็ไม่เกี่ยวกันตอนนั้นเป็นบ้าไปนี้ พอสติกลับมาแล้วก็ถ้อวาไม่ทำ ในเรื่องนี้
 เราตองรูชัควา จิตจริง ๆ นั้นอยางหนึ่ง กิเลสเข้ามา ความไมรูเข้ามา
 กิเลสมันสรบไคอันเคียว คือความไมรู มลทิน หรือเป็นอาสวะ อวิชาส
 ตัวเคียววตในที่นี่เรียก โมหะ ที่นี้ทำอยางไรให้มันรูเสีย ปฏิบัติธรรมะ
 ปฏิบัติเพื่อให้รู ไมไซปฏิบัติเพื่อให้ไมรู ไมไซยั้งเชื่อเขาไปยั้งไปกันใหญ่
 ปฏิบัติให้รู ถาไมรูวาใครจะให้ไครร ถาไครรแทนแล้ว ใจเรามันมีค ปฏิบ
 ที่เขาแล้วใจเราพลอยสว่าง มันเป็นไปไมไค มันไม่มีทางที่จะเป็นไปไค
 กินข้าวคนอื่นกินแทนเรา เราอิมไหม? เห็นชัด ๆ วามันเป็นไปไมไค
 แปรงพัน ให้คนอื่นแปรงองเขา แล้วจะมาสะอาคที่เรอ ไมมีหวังเลย
 อยู่นี้เราตองรูชัด คังนั้นไมจำเป็นตองไปคไครทั้งนั้น เรื่องคี่ เรื่องข้าว
 มันเรื่ององเรา ไปเที่ยววิจารณ์ที่ วิจารณ์ชัว เคียวตัวเองตองพลอย
 หนักันไปอีก เราตองยอมมาก คิวหาจิตอันหนึ่ง จิตแท้ ๆ นั้นชะ จิต
 แท้ ๆ ที่มันรู้สึกไม่ระแวง ไม่สงคัย เกิดยง ๆ อิศระนั้นอันหนึ่ง ที่นี้ละ

ปากนัก ถ้าเรียนผิด เหมือนไขกุกแจ้น พวงหนึ่งแล้วมีกุกแจลลอคก้อนหนึ่ง ถ้าว่า
ง่ายก็ง่ายถ้าหียบถก หียบลุดถกแล้วมันก็ง่ายนิดเดียว ไม่ยากอะไร แต่ถาหียบ
ไม่ถกแล้วมันเหงอถกเหมือนกัน มันไม่รูจะเอาอย่างไรแน่ แถว่าแน่นอนมันมี
ลูกหนึ่ง ฉะนั้นถาเรียนผิดไปเรียนเอาข้างนอกก็ไปเรื่อย ถาเรียนถกเอาทันที
ใจน พอกำหนดครเรื่องใจโคไปแล้วมันไปเอง เหมือนน้ำนั้นะ มันพยายามหา
ทางออก น้ำที่ถกข้งอยู่ในเขื่อนทางออกของมัน มันหาอยู่ตลอดเวลาใช่ไหม?
มันค้น ที่เขาเรียกว่าแรงค้นน้ำ ยิ่งข้งสงเทาไร มันยิ่งจอง ทรงไหนข้ม ทรง
ไหนแตก มันซุกเขาไปทันที พอคินทรงนี้ทรงมันเข้าทันทีมันจองจะออก แต่ถก
ไม่โค จองพอดจุกเขาทรงนั้นก็ไปเลย พังออกมาแล้วก็ไปไม่ข้ง ธรรมชาติก็
เหมือนกัน ถายังหาทางออกไม่โคมันก็วนอยู่นั้นแหละ สร้างแรงอค์ขึ้นข้างใน
แต่พอไปถกทางนั้นมันไปเอง ไปเรื่อย คนไหนยิ่งทุกขมากยิ่งคี่ ยิ่งมีทุกขมาก
รอนมถกน พอพบทางเขาแล้วเราจะรู้สึกถึงบุญคุณของธรรมชาติสูง เหมือนน้ำ
ที่ข้งไวสง พอมันทางออกมันมาแรง มันไปโคแรง แถถาน้ำคำ ๆ แถ เว
คนสงบ ๆ ไม่มีอะไร ค้อยแจวคนค้อยแล้ว ธรรมชาติก็มีประโยชน์นอย ค้นไม่
มันไม่ต้องการธรรมชาติอะไร ค้อมันเป็นของมันอยู่แล้ว แต่คนมีปัญา โดย
สรุปแล้ว อาตมาไม่โคพูดอะไร พูดไปพูดมา ไม่โคพูดอะไรเลย ธรรมชาติธรรมโม
อะไร แถว่ามันมีขอเท็จจริงอะไรบางอย่างว่า ธรรมะมันต้องรูเอง เป็นเรื่อง
ที่หาเหมือนมันมีเสียงอ่านออกมาเอง เหมือนกับเราไปเปิดวิทยุ พอเรากดปุ่ม
เสียงพูดมันออกมาเอง ไม่ใช่เราไปบังคับว่า เอา/ จงประกาศอย่างนั้น มันทำ
ไม่โค ใจนั้นแหละคือธรรมะ ถารู้ที่ใจแล้ว ทุกสิ่งคือธรรมะ ทุกสิ่งปรากฏที่ใจ
รู้ที่อื่นค็ยกว่าในโลคนั้นไม่มีอะไรเลยนอกจากธรรมะ อะไรบางที่ไม่ใช่
ธรรมะ ทุกสิ่งปรากฏคือธรรมะทั้งนั้น ธรรมะก็คือวาธรรมคา กลาง ๆ

เป็นเองของมันอยู่เรื่อย เราเกิดมาไอนี้มันก็เป็นของมันอยู่อย่างนี้ เราตาย
แล้วมันก็ไปของมันอย่างนี้ มันไม่ไปไหนรอด แต่เราเท่านั้นเกิดมาแล้วเอา
อย่างโน้นเอาอย่างนี้กับมัน ตัวเราเองก็เป็นธรรมะอยู่แล้ว จะไปเอาอย่าง
โน้นอย่างนี้ทำอะไรอีก ใช่ไหม? เราเรียกร่องให้ตัวเราเกินไป ตัวมัน
สันนิษฐานอยากสูง จมูกโค้งอยากให้แพบ ที่แพบอยากให้โค้ง ไอนี้มันมีของมัน
แล้ว มันดำเนินของมันแล้ว มันมีกุกแจลลอคของมันอยู่แล้ว ก็คิดคนนอยภาเขาชา
สัน ๆ เหมาะสำหรับเป็นเขา คนนอยเมืองหนาว ผิวก็ขาวทนอย เมืองร้อนก็ผิว
ดำทนอย จะเอาอะไรกับมันอีก มันไม่มีความจำเป็นอะไรต้องไปทำอย่างนั้น
แต่มนุษย์มันมีปัญหาคือตรงนี้ มันไม่เข้าใจสิ่งที่เรียกว่า ธรรมะคืออะไร ธรรม
คือสิ่งที่มันอยู่แล้วเท่านั้นเอง อย่าไปคิดถึงว่า เอ/ มีธรรมะนี้ต้องหลดพณะ
ต้องเป็นพระอรหันต์ ต้องโน้น ไปโน้นเลย ไปคิดขึ้นมาเอง ไปสร้างเรื่อง
มาเองไปสร้างเรื่องสร้างราว แถม/ เราต้องพนทกษ พนให้โคในวิวัติน
เป็นเอาตายขึ้นมา คิดอย่างนั้นก็ดี แถว่ามันไม่จำเป็น เทน่อยเปล่า ๆ เหมือน
เราจะกินข้าวสักมื้อหนึ่ง เราบอก เคี้ยวตอกกินให้อิ่มให้โค แต่ข้งไม่ยอม
กินอีกคนหนึ่งไม่ต้องคิดเรื่องอื่นละ กินเขาไปก่อนเคี้ยวมันอิ่มเอง ตักเขาไป
เรื่อย พอถึงจุดหนึ่งมันอิ่ม เคี้ยวนี้เราไปสร้างเรื่อง สร้างสิ่งที่ยังไม่มีให้มี
ก็คิดว่าพอก่อนนะ เคี้ยวค้อยพอกันอีก
ผู้ฟัง : ค้อเคี้ยวนี้นะเจ้าคะ คึฉินทำค้ายการมีสติ คึฉินตีนี้ในกา
งานทุกอย่าง ค็อรอຍว่า เรากำตั้งจะทำอะไรอย่างไร ค็อมีสติค้อย จะกระ
คา หรือจะเหือยวชายแลขวา หรือจะอะไร อย่างนั้นะคะ สมัยหนึ่งคึฉินเค
อญู้ค็เป็นประจําจะคะ อย่างไปสวนโมกขนิถุจะคะ จะนั่งสงบ ทำจิตเป็นหนึ่ง
ที่สมยไปสวนโมกขหรือไปอยู่หลายวันอะไรอย่างนั้นะคะ ครั้งแรกก็ไปพบที่ส

โมกษ คิณจะไปทำจิตเป็นหนึ่ง ไปอยู่สักเกือบ ๑๕ วัน จิตมันจะละเอียดลง ๆ
 ละเอียดจนกระทั่งมันผานสัญญาอะไร นิमितต่าง ๆ อะไรเขาไป จิตมันจะแนบ
 แนบเขานะเจ้าคะ แล้วมันเขาไป ในจุด ๆ หนึ่งซึ่งมันมีลักษณะที่เขาใจอะไร
 อย่างลึกซึ้งเลย เราจะรูวลักษณะการเขาไปถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
 ลักษณะของฌาน ลักษณะเห็นอัญญาเห็นอบาย อะไรอันนั้นะเจ้าคะ มันจะเขาไป
 ลึกซึ้ง และแหม/ จิตอันนั้นะเจ้าคะ มันจะอนโยน มันจะเป็นพรหม อย่าง
 ภาวะกลัมบาน มันจะเป็นพรหมของโลก มันจะเย็นไปหมดเจ้าคะ คือเราก็เย็น
 นะเจ้าคะ เห็นอะไรก็เย็น ลุกก็เย็น คนใกล้ชิดก็เย็นนะเจ้าคะ อันนี้คิณต้อง
 ไปอยู่นาน ๆ ไปหลับหลับตาทำสมาธิ คิณก็สามารถทำไต่บอย ๆ แคว้นไม่
 ไรทำอยู่ที่บ้าน อยางว่าจะไปเขาสวนหลวงนะเจ้าคะ มันก็จะพบลักษณะอย่างนี้
 นะเจ้าคะ แล้วก็ไปอยู่ที่จะต้องทำสมาธิให้ติดต่อกัน ตอนนั้นคิณก็ไม่ได้ทำอันนี้
 เลย คือไม่มีโอกาสจะไปทำอย่างนั้นะเจ้าคะ แล้วคิณมาติดอันนี้อีกอันหนึ่งว่า
 ไม่จำเป็นต้องทำอย่างนั้น คืออาจารย์หลาย ๆ องค์ แม่แต่อาจารย์ทองสวน
 ก็บอกว่า คิณติดสถานที่ คิณก็เลยพยายามจะละอันนั้น แต่อยู่ที่บ้านคิณไม่
 สามารถจะทำสติหรือสมาธิได้ถึงขั้นนั้นได้ สมาธิขั้นนั้นคิณจะรตัวทุกขณะจิต
 ของคิณเลย ไม่ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นสักทีหนึ่ง สักเสี้ยววินาทีหรืออะไร
 คิณจะจับไต่หมด แล้วนี้เวลานี้ จิตมันไม่มีลักษณะอันนั้นเลย มันจะ กระจ่าง
 บางครั้งมันจะทำอะไรไปทั้ง ๆ ที่รู้ รูว่ามันไม่แค่นั้นจะทำ นั้นะเจ้าคะ คิณ
 เกลี่ยคจุน แล้วคิณคิดอยู่ก็คืออยากจะไปพบอันนั้นอีก

ทานเขมา : มันผานมาแล้ว คิดถึงมันทำไม?

ผพึง : นั่นสิคะ อันนี้ คือสัญญาเท่านั้น อันหนึ่ง คิณมีความรู้สึก
 ถ้าคิณได้ไปอย่างนั้น เราอาจจะพบอะไรอย่างนั้นะเจ้าคะ เรามีความรู้สึก

คิณนั้นอยู่นะเจ้าคะ อันหนึ่งนะเจ้าคะ แล้วคิณไม่ชอบที่สุดอันหนึ่งก็คือ ใจ
 ของคิณในตอนนั้น มันกระด้าง มันไม่อนโยน

ทานเขมา : มันเป็นผลเนื่องจากคราวนั้นด้วย

ผพึง : มันเป็นสัญญาอย่างนั้นหรือเจ้าคะ?

ทานเขมา : พอทำสมาธิให้สงบเข้า ก็ยึดถือตัวตน

ผพึง : เจ้าคะก็กำลังจะแก่นั่นอยู่ แต่ความจริงก็แก่ไต่บอย
 ของจิตเราลักษณะปกตีบาง อยู่ที่บ้านคิณก็พอใจในการกระทำการงานอยู่
 อยู่นะคะ แล้วก็พอใจทำงานไป ทำตนไม่ไป ทำกับข้าวไป คิณก็มีความ
 แต่มันไม่ลึกซึ้งเหมือนกับอันนั้นนะเจ้าคะ

ทานเขมา : อย่าไปเอามันเขี้ยว

ผพึง : แต่มันติดอยู่นะ แต่ถา อยู่ในอันนั้นอยู่คิณก็พอใจ แต่
 มันไม่ใช่ออย่างนั้น

ทานเขมา : ถ้าพอใจก็เป็นอุปาทาน อะไรเกิดขึ้นอย่าไปเอามัน

ผพึง : มันยังไม่วางแพะเจ้าคะ

ทานเขมา : ปฏิบัติเพื่อปล่อย ไม่ใช่เพื่อเอา เพื่อยึด สุขก็ไม่เอา
 ก็อย่าไปเอามันเข้า แม่แต่ควารก็อย่าไปเอามัน

ผพึง : ถ้าจิตอยู่ในระดับนั้นมันไม่เอาของมันเองนะเจ้าคะ

ทานเขมา : ยังเอาอยู่ ดารสักขอบ เป็นอุปาทาน

ผพึง : เมื่ออยู่ในนั้น มันไม่รู้สึกเลยนะคะ มันหลังจากออกม
 ะเจ้าคะมันถึงใครว่ามันชอบ ตามันอยู่ในสภาวะอันนั้นเท่าที่คิณลองสัง
 มันไม่เอาอะไรแล้วคะ

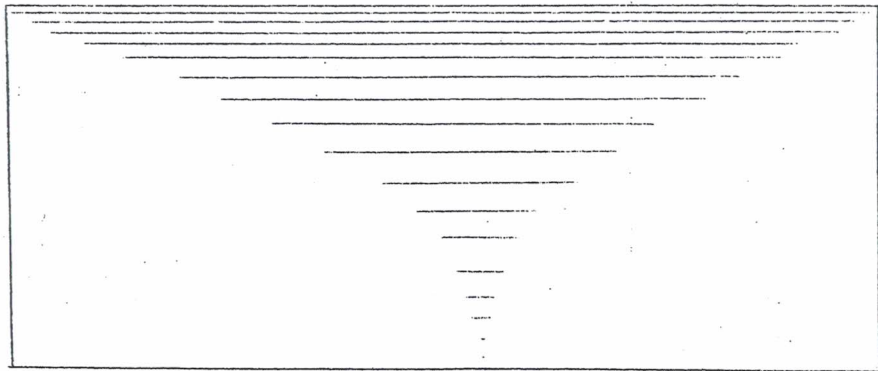
ทานเขมา : แม่แต่มันเอาไต่บอยนะ เอาไต่เวทนานั้น มันแหละ

ผู้ฟัง : ถาอย่างนั้นคิดนั้นก็ยังไม่มาก ยังนึกว่าไม่เอาอยู่ คิดนั้นจะพยายาม
ใหลหายใจไป

ท่านเขมา : รูปร่างก็พลอยเท่านั้น มีเรื่องเคี้ยวเท่านั้น รูปร่างที่เกิดขึ้น ไม่
วาสน หรือทุกข์ ไม่วาสนบหรือฟุ้งซ่าน แฉกก็พลอย รูปร่างพลอย ธรรมดาเป็น
เรื่องง่าย ๆ เท่านั้นนะ เป็นเรื่องปฏิบัติง่าย ๆ เท่านั้น

ผู้ฟัง : แต่มันก็ท่วยากนะเจาคะ

ท่านเขมา : ท่วยากเพราะไปยึดไว้ ไปอยากได้โน่น อยากได้นี้ มันเลยหา
กำหนดครุ รูปร่าง..... คือต้องรูควยว่า ทั่วก็ไม่ใช่คืออะไร รูปร่างใหลหายไมรู
เท่านั้น เรากำหนดเพียงใหลหายไมรู ไม่ใช่รูแล้วจะไปเก่งหรืออะไร เหมือน
เรากินยานี้ กินเพื่อใหลหายโรค ไม่ใช่กินเพื่ออวดคน รูปร่างกำหนดครุ รูปร่างเพื่อ
ไม่ใหลหายจากไมรู ขึ้นจากน้ำก็เพื่อใหลหายจากไอ.... ขึ้นจาก โคลนตม ก็เพื่อ
ใหลหายจากการเหม็น ไม่ได้ไปอวดเพื่อนว่า เคี้ยวนี้เราหอมแล้ว ไม่ต้อง เรา
ต้องการพนเท่านั้น ไม่ใช่ต้องการเข้าไปในที่ใหม่ ขึ้นจากโคลนนี้ก็ลงในสระบัว
ไปอีก มันไม่ใช่อย่างนั้น..

ผู้ฟัง : แล้วพอลงไปในสระบัวคนตัวเลยมิดตัวเลย เข้าไปติดอันนี้อยู่
ท่านเขมา : สระบัวหอม ๆ กับ โคลนเหม็น ๆ อยู่ใกล้กัน กระโดดไป กระโดด
มาอยู่ตรงนั้น

ผู้ฟัง : นี่ก็ทุกข์เพราะอันนี้

ท่านเขมา : คนที่เขาไม่เคยสงบเขาอาจจะทุกข์ขึ้นเลยนะ แต่กำหนดได้มันดี
แต่ยังมีที่ดีกว่านั้น ถึงจะสงบน้อยกว่านั้น แต่ว่ามีตัวความรูแจ้ง
ก็ว่าเราคนหนึ่งกินอาหารอิ่มมากมีที่หลับที่นอนสบาย แต่ก็แยกตัว
ออกไป เหมือนคนไปป่าจะต้องแยกของ แยกเหล่าไป อาหาร
นอนอย่างนั้นสบาย แต่อีกคนหนึ่งคิดว่าสบายน้อย แต่ความมันเจ็บ
มันเขาเพียงผ้าห่มผืนเดียว แล้วก็เงินไม่ต้อง เหลือหวหลังเลย มี
แต่ความไม่สุขเหมือนที่ท่า มีไม่สงบแต่ความมันสบายกว่า ปฏิบัติธรรม
นี้ไม่ใช่เรื่องมาก ไม่ใช่เรื่องต้องไปเตรียมการ ต้องผ่านพิธีกรรม
อย่างนี้ ปิติที่ยังไม่รู้ก็เป็นโงะ ทุกสิ่งที่ยังไม่รู้ เกิดขึ้นแล้วยังใจ
ไม่ได้ว่ามันเกิดอย่างไร รักษาอย่างไร เป็นโงะ พอปิติเกิดก็เกิด
ยึด โงะอันนี้คิดว่าความเป็นเรื่องที่ว่าเคี้ยวนี้เราไม่ยึดแล้วนะ มันมี
ขึ้น เหมือนกับที่เราให้เด็กหัดหัวเข็มขัดจน เข็มมันไม่รู้นั้นขัด
ขวานิดเดียว ผู้ใหญ่รู้ว่า โงะ . มันมีมากกว่านั้น ไข่มุนาวเข้า
บริษัท ขัดให้มันแววกว่านั้น ดังนั้นเมื่อเราพูดว่าเรา
ในสมาธิเช่นนั้นแล้วถ้าเราคิดว่าเราไม่มีอะไร เราปล่อยวางมัน

อาจจะกลายเป็นวายเป็นอย่างหนักเข้าก็ได้ ไม่ได้ยึดลู่ยึดหลานอะไร
แต่ยึดเวทนาอันนั้นนั่นเอง

ผู้ฟัง : ก็ใช่เจ้าคะ

ท่านเขมาฯ : เหมือนกับที่เราแสบตา หรือว่าเราส่องกระจก เป็นตาแดงเราจะ
หยอดตานี้ เราจะหยอดตาที่เป็นรูปเงาอยู่ในกระจกหรือจะหยอดที่
ตาตรงนี้ ถ้าคนไม่รู้เขาจะว่าคือ . หยอดที่ในกระจกโน้นตาแดง
ส่องกระจกแล้วก็หยอดในโน้น หยอดสักมีหนึ่งก็ไม่หาย เรื่องของเรื่อง
ก็ต้องหาจุดต้นคอที่มันยึดถือถอน เวทนาที่เกิดขึ้นเมื่อนั่งสมาธิสงบ
สบาย ใจตรงนั้นแหละตาแดงแล้ว หยอดเข้าที่ตรงนั้น ก็ออกไปเอา
ตรงนั้น เมื่อไม่เอาตรงนั้นแล้วที่มันไม่เอาอะไรอีก เพราะเวทนา
นั้นมันย่อยสลายแล้ว เมื่อเบียดย่อยสลายแล้ว สุกย่อย ๆ มันก็เบียดไปเอง
ใช่ไหม ? อย่างกินอาหารดี ๆ มา มันก็เอื่อม ๆ อาหารเลว ๆ
แควาของละไอควันกอน อุปมาว่าจะหยอดตาแดง หรือจะโกนหนวด
ก็ได้ หรือคันหูก็ได้ จะไปบีบเอาหูในกระจกหรือว่าบีบที่นั่น มันคัน
ที่ตรงไหนก็เอาที่ตรงนั้น ยึดตรงไหนเอาตรงนั้น สติจับได้ว่า อ้อ .
โธนี่เป็นความพอใจของเรา เอาเลย เอาออกกอน คันหูตรงไหน
เอาตรงนั้น คันหูในหูก็บีบจึงจะหาย แต่คันหูแล้วไปแหงจุมูก มัน
จามด้วยแล้วไม่หายคันด้วย

ผู้ฟัง : จามด้วย แล้วไม่หายคันด้วย จามแล้วไม่ใช่รำคาญเราคนเดียว
คนข้างเคียง เขาก็รำคาญ หนวดหู เสียง ลัดเขยของเราไปด้วย

ท่านเขมาฯ : ต้องไปให้พมมัน อยาไปยึดมันไว้ เหมือนแมงสาบอยู่ในคู้หนึ่งสี่อกิน
หนึ่งสี่อกอยู่นั้นแล้ว อ้วน อยู่ในนั้นก็ตายในนั้น ออกนอกคู้หนึ่งสี่อก
อย่าเป็นแมงสาบอยู่ในคู้หนึ่งสี่อก แมงสาบอยู่ในคู้หนึ่งสี่อกก็หนึ่งสี่อกให้กิน
เยอะ ๆ มันก็เป็นแมงสาบอยู่นั้นแหละ อ้วนเท่าไรมันก็ยังชื่อว่าเป็น
ออกมานอกคู้หนึ่งสี่อก

ผู้ฟัง : อย่างนี้ก็ต้องใช้สติอย่างเฉียวเท่านั้นใช่ไหมเจ้าคะ ?

ท่านเขมาฯ : มันแน่นอนเหลือเกิน ถ้าไม่มีสติมันรู้จักเวทนาไม่ได้ เมื่อรู้จักเวทนา
ไม่ได้ แล้วพระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า ทำที่สุดทุกข์ไม่ได้ มันก็ไต่แต่
สุข ๆ สงบบ้าง อะไรบ้างไม่ รู้จักเวทนาตามที่แท้จริงนั้น เรื่อง
ราวในพุทธศาสนานั้น มรรคผลนี้เป็นทุกข์มรรคก็เป็นทุกข์ ผลก็เป็น
ที่สุดทุกข์คือพระนิพพานเท่านั้น ปล่อยหมด ปฏิบัติกันเพื่อปล่อยหมด
ที่เราทำสมาธิ...

ผู้ฟัง : นิพพานก็คือจิตที่ปกติที่สุดใช่ไหมเจ้าคะ ?

ท่านเขมาฯ : คิดอย่างนั้นก็ได้อันถูกทั้งนั้นพูดอย่างไรก็ได้ เรามาอยู่ที่ปล่อยวาง
ไม่มีอุปาทาน นิพพาน แปลว่าวาง จิตไม่ยึด จิตดวงไหนไม่ยึดจิต
นั้นก็รู้ นิพพาน จิตมันรู้ เท่านั้นอย่าไปคิดว่าจิตเป็นดวงหรือเป็นก้อน
หินหรือเป็น เม็ดยา มันไม่ใช่อย่างนั้น จิตคือธรรมชาติรู้ เคลื่อนมือ
นั่นมันรู้ รู้ตรงไหน ตรงนั้นก็รู้จิต จิตดวงนั้นอย่าให้มันไปรู้ เรื่องคน
เรื่องอะไรให้มันไปรู้ เรื่องปล่อย ถ้ารู้เรื่องปล่อย จิตดวงนั้นก็หนึ่ง

มันไม่ใช่เรื่องลึกซึ้งอะไรเลย

ผู้ฟัง : อันนี้ก่อนนี้ฉันก็หัดก่อนนี่อยู่ แรกจะหัดได้ถูกคองหรือเปล่านั้นก็ไม่ทราบ พยายามมีสติอยู่กับการกระทำของเรา ระวังกับตัวเขาเอง

ท่านเขมาฯ : สติมีหลายชั้น สติชนิดนั้นยังยึดถือ ยังมีตัวเรา สติจริง ๆ นั้นไม่ใช่ อย่างนั้น ถ้าสติจริงเกิดแล้ว สติที่เป็นองค์มรรคแล้ว มันไม่สงสัย มันสิ้นสงสัย

ผู้ฟัง : อันนี้ฉันไปพบเข้า ตอนที่ฉันเล่าให้พระคุณเจ้าฟัง เมื่อคืนเอง คือมันไม่สงสัย ถ้าไปพบอันนั้นะ เจ้าคะ แต่ทว่ามันไม่มีโอกาสทำที่บ้านเลย แต่บ่อยบางครั้งไม่คงหลับหลับตาทำเลยนะ เจ้าคะ คือเรามีสติ คิดคอกันอยู่ตลอดเวลาโดยรู้ว่ามันอะไร เกิดขึ้นกับเรา รู้ว่าจิตเราอยู่ในสภาวะอะไร ๆ อย่างนั้นะ เจ้าคะ แล้วมันจะรู้ละเอียดขึ้น ๆ จนกระทั่งไม่มีอะไรเลย มีแต่ตัวรู้ตัวเดียว ไม่มีที่แรกคิดค้นทำสมาธิใจ ทำอะไรอย่างนี้ ไม่มีลมมีแค่ว่า ระวังกับตัว ระวังตัวเดียว

ท่านเขมาฯ : ถ้าอย่างนั้นต้องทิ้งรู้อีกที

ผู้ฟัง : มันก็อาจจะเป็นการทิ้งรูหรือเปล่านั้นไม่ทราบ มันไปโผลงอยู่อีกอันหนึ่งนะ เจ้าคะ พอมันหมดจากสภาวะอันนั้นแล้วมันจะไปโผลงตัวหนึ่ง อันขึ้นอีกอันหนึ่ง ซึ่งมันบอกไม่ถูก อันนั้นะ เจ้าคะ มันมีความรู้สึกแต่เพียงว่า พอพิจารณาอะไรไม่มันเข้าใจลึกซึ้ง มันไม่ต้องการ

ท่านเขมาฯ : ไม่แนเหมือนกันนะอันนี้

ผู้ฟัง : นี่ก็ฉันยัง เข้าไปคิดอันนี้ก่อนนะ เจ้าคะ คือมัน อย่าง เราจะพิจารณา ลักษณะของนิพพานนั้นะ เจ้าคะ หรือลักษณะของเห็นอุปฏฺฐ เห็นอริยะโรยอย่างนี้ ก็อ . นี่ลักษณะของ เข้าไปคิดถึงมัน เป็นอย่างนั้น ลักษณะของการไม่บังคับไม่มีคน มันอย่างนั้น แต่อันนั้นมันจะหลอกอีกหรือเปล่านั้นฉันก็ไม่ทราบ แต่คิดฉันก็ยังคิดอันนี้อยู่ เจ้าคะ

ท่านเขมาฯ : นิพพานไม่มีลักษณะโยม

ผู้ฟัง : เจ้าคะ คิดฉันยังไม่ แก้วใจละเอียดลงอีกหน่อย

ท่านเขมาฯ : ที่จริงไม่คงพิจารณา พิจารณาเพียงคำพูดเท่านั้น คุณมันเท่านั้น ต้องคิดอะไร คุณแล้วก็ปล่อย ถ้ามันย้อนขึ้นมาเป็นการคิดก็อะไร นั้นไม่ใช่ เป็นเรื่องปรุงแต่ง เป็นจิตที่ปรุงแต่งถ้าสงบจริง สงบ เป็นประเภทสงบแต่ สงบด้วยอำนาจของวิปัสสนานั้น ทั้งรู ทั้งรู้ ทั้งรู้มันดับไป มันถูกโยนไปพร้อมกันทั้งเปลือก ทั้งเนื้อ เหมือนแสงไฟ เปลวเทียน หรือตะเกียง พอน้ำมันหมด แสงก็ดับไป ปล่อยให้มันดับไป กับมัน เข้าใจให้ชัดว่าไม่ต้องคิดก็ได้ เว้นนิพพาน อย่าไปเอามันนิพพาน เอาว่า เราเอาดับทุกข์ ทุกข์นั้นก็ได้

ผู้ฟัง : คือการมีสติอยู่กับตัวนี้ ฉันคิดว่า ที่พบนี้ ออ มันทุกชั้นทยอยลงไปนะ เจ้าคะ ถ้าขาดสติเมื่อไรฉันก็ไปยึด ไอ้คำพูดบ้าง ไปยึดการกระทำ เห็นอะไรมันหมด มันเปลี่ยนมันเสียมันหายไป ก็เข้าไปดูนวย

ก็อันนี้ก็เห็นผลเหมือนกัน แค่อาจจะยังหายาๆ อยู่ แต่ก็ได้เห็นผล
ก็สมัยเราอยู่ตัวเราเองอยู่นี้ ก็รู้ว่าเราซักรจะโมโหแล้วนะ มันซักรเสีย
ตัวหนึ่ง แป๊ะครึ่งกลอง เรารู้แล้วว่า อ้าว . เรากำลังเข้าไป
ยึดกับไอเห็นอันนั้นแล้ว อะโรยงนั้นนะเจ้าคะ มันก็จับไคบอย ๆ
เหมือนกันคะ อันนี้ถูกต้องไหมเจ้าคะ ?

ท่านเขมา : ที่จริงเราอยู่ แตะ...

ผู้ฟัง : เจ้าคะ แตะนั้นก็เป็นกิเลสตัวหนึ่ง ซึ่งมันอยากจะฟังคำยืนยัน เรารู้
ว่าเราไคทำถูกเรารู้ว่า อ้อ นี่ถ้าเราเข้าไปยึด เข้าไปโกรธเรา
ก็จิตมันยึดปกติ นี่เราพูดโดยไมโกรธ สอนควยว่านี่อย่าเอาขนาดนี้
อะโรยงนั้นก็รู้อยู่เจ้าคะ รู้ว่าเราไคทำถูกต้องเหมือนกัน แต่ทว่า
ถูกต้องจริงจังหรือเปล่า คือมีสติในการสอน การเตือนเขาคนทำอะไร
อย่างนี้ แต่บางครั้งถ้าไม่มีสติก็เอาละละ เล้งเลย

ท่านเขมา : รู้ไม่ใช่อะไรอื่น มันรู้ว่าวาระที่จิตเคลื่อนไหวนั้นเอง ไม่ใช่จะไปนึก
ถึงกรรมะหมวดหนึ่งหมวดใจขึ้นปะ ถ้ารู้กรรมะ ก็กรรมะนั้น กรรมะ
ที่มัน เป็น กรรมะที่มัน เป็นอยู่ตามนั้น ไม่ใช่กรรมะที่พระพุทธเจ้าท่านสอน
ไคอันอื่นเรื่องหนึ่ง ตำราตัวหนังสือ ถ้ารู้ก็คือรู้ว่าขณะนั้นไคมัน เป็น
อย่างนั้น

ผู้ฟัง : มันมีความรู้สึก ว่า อันหนึ่งที่มีนลังเลอยู่ คล้ายกับว่ามันอาจจะไม่เป็น
ของจริงก็ได้เนะเจ้าคะ

ท่านเขมา : ลังเล นี่เป็นกรรมะทุกคน

ผู้ฟัง : บางครั้ง เมื่อเราอยู่ในสภาวะนั้นเราก็มีใจของเราเนะเจ้าคะ
ว่า อ้อ ไชเน ร้อยเปอร์เซ็นต์ อะโรยงนั้นเนะเจ้าคะ พอ
มาแล้วก็ลังเลอีก เมื่อผ่านสภาวะนั้นมา

ท่านเขมา : ก็อย่าไปกลัวมัน ทำอีก

ผู้ฟัง : ก็คิดกันว่าทำตลอดชีวิตนี้แหละคะ ทำที่ดูแล้วไม่มีอะไรที่ปรา
เท่ากับอันนี้เจ้าคะ อันนี้เป็นกิเลสหรือเปล่าไม่ว่ามันคิดดูแล้ว
ตัวเองว่าสิ่งที่ปรารถนาเวลานี้ คืออันนี้เจ้าคะ ต้องการให้
จิตปกติที่สุด แต่จะห้ามถูก ทำตรงหรือเปล่า อันนี้ก็พยายามศึกษา
แต่อันนี้ที่รืหาอันนี้ยังเต็มบริบูรณ์อยู่เจ้าคะ คือพยายามทำไค
ถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ แต่ก็ยังโง่อยู่มาก

ท่านเขมา : ถ้าเรา ต้องการจริงไม่ว่าจะพลาดอย่างนั้นะเรื่องโง่เนะ คน
โง่ทั้งนั้นแหละจิตโง่โง่ฉลาด ที่โง่ไม่ใช่จิต มันเป็นอะไร
บางอย่างเท่านั้น ฉลาดก็ไม่ใช่จิต จิตมันโง่โง่ ไม่ฉลาด ไค
ตกโง่ขึ้น

ผู้ฟัง : ขอบพระคุณเจ้าคะ วันนี้ฉันก็โง่รู้สึกว้า...

ท่านเขมา : อามาไม่ไคตอบคำถามเลย ไช้ใหม่?

ผู้ฟัง : ไม่ถองตอบก็ได้เจ้าคะ

ท่านเขมา : คำตอบอยู่ในใจของโง่ปรานี้ แล้ว คันมันเอง เงินไปในอง
เจ็บป่วย ต้องมีที่พึ่ง การดำรงจิต ตั้งจิตตั้งใจ ตั้งขึ้นมา เม
มันล้มล้มพลาดออกนอกทางแล้วกลับเข้ามา เราในทำก็ไค

ไม่มีที่พึ่งไม่ได้ จิตที่ไม่มีที่พึ่งจะลำบาก เราต้องรู้วิธีตั้งจิต วิธีวางจิต พยายามจิตถูกที่สงบนะ มันสงบของมัน ถึงที่พึ่งมีเสถียรภาพในภายใน ไม่หวั่นไหวง่าย ๆ นึก ที่พึ่งอันนั้นมันจะหวังพึ่งที่ไหนไม่ได้ จะหวังพึ่งสิ่งภายนอกอะไรนั้นมันไม่ใช่ที่พึ่งที่ถาวร ความทุกข์ ความกลัว จูโจมมาที่ใจของเรา แต่ถ้าใจตั้งมั่น มีที่พึ่งแล้วมันไม่กลัว ทุกข์ มากก็เหมือนเพียงแค่ว่าพูดผ่านที่พึ่งอันนั้นเราคงรู้อเอง เราคงรู้ตัว เราเอง จะอยู่ลอย ๆ แคว้งคว้างนี้ไม่ได้ การไม่มีที่พึ่งก็จะเต็มไปด้วยอันตราย แล้วจะบอกอะไรเป็นที่พึ่ง บอกไม่ได้ แต่ฉันได้รู้ตัวของเขาดีแล้ว มันมีบางสิ่ง ซึ่ง เมื่อวางจิตลงแล้ว เมื่อวางความรู้สึกทั้งหมดลง สิ่งทั้งหมดถูกคุ้มครอง อันตรายจากสิ่งแวดล้อม หรือภายนอก ก็ดี ภายในก็ดี ใจถูกป้องกันไว้ เหมือนปลาที่คืนลงน้ำ เมื่อรู้สึกตัวว่าพ้นจากอันตราย ที่พึ่งอันนั้นก็อยู่ในใจของเราละ มันไม่ใช่สมาธิ ไม่ใช่สติ ไม่ใช่อะไรหมด แต่มันเป็นการรวบรวมเข้าไปสู่การซึมซาบกับอะไรบางสิ่ง ซึ่ง ไม่อยู่ในเครือข่ายของความรู้สึกนึกคิด แต่เป็นความรู้สึก ระวัง ถูกรวบรวมเข้าไปสู่ความไม่ใช่สิ่งใด ความรับรู้ ความรู้ ความคิดนึก ถูกรวบรวมที่รากฐานของมัน พันกับใจ เหมือนเราว่ายน้ำนั้น ว่ายน้ำไม่ถึงค้ำ เราก็ยังไม่วา... เราก็ยังไม่รู้สึกวา พันค้ำกับเท้าของเราสัมพันธ์กันอย่างไร ถ้าเราว่ายน้ำสักครูหนึ่ง เรารู้สึกขึ้น มาว่าเท้าของเราแตะพื้นดินหรือพื้นทราย ต่อจากนั้น ก็รู้ว่าจะต้อง

ทำอย่างไร เหมือนคล้าย ๆ กับหนูหรือแหย่วิ่งลงรู พอลงไปแล้วมัน รู้สึกมันถูกคุ้มครอง มันอธิบายยากถึงการตั้งจิตเช่นนี้ และการตั้งจิต โดยการอธิบาย ตามคำอธิบายนั้น ไม่ถูก ไม่ถูกต้อง การตั้งจิตเช่นนี้ อยู่นอกเหนือการอธิบาย คือตั้งจิตลงบนความไม่มี ปลอยหรือวางจิตลงบนความไม่มี ความระงับ แล้วก็ตามไม่ยึดถือในสิ่งใด อยู่เฉย ๆ ปล่อยให้ อยู่เฉย ๆ รอให้สิ้นทุกชั้นมันสิ้นไปไม่ได้ เพราะทุกสิ่งกำลังเปลี่ยนแปลง จิตก็กำลังเปลี่ยนแปลง อะไรก็กำลังเปลี่ยนแปลงทั้งนั้น การอยู่เฉย ๆ ก็คือการทำให้ความไม่รู้ที่ชักใยขึ้นทุกที ๆ เราจะลำบากขึ้น มันต้องลงมือที่จะตั้งสติทั้งในส่วนที่จะทำให้สงบลงด้วยเพื่อจะใจให้ชัด และทั้งอยู่ในขณะที่ไม่สงบ ต้องทำทั้ง 2 ประการ จนการทำนั้นเป็นนิสัยใหม่ นิสัยที่จะกลับมาที่รากฐานของชีวิตคือจิต ที่ศูนย์กลางของชีวิต เช่น เดียวกับความทุกข์เกิดขึ้นใหม่ ภูมิต ความทุกข์ที่ไม่ใช่ตัวชีวิต มันเป็นของลอย ๆ อย่งไปยึด อย่าไปถือว่าเป็นทุกข์ของเรา จะให้มันไม่ทุกข์ก็ไม่ได้ ทุกข์ที่มันเกิดแล้วจะหนีมันหยาบอยู่ เท้าเดิมก็ไม่ได้ ก็เจอหน้ากับมันอย่างสงบเสงี่ยมเผชิญหน้ากับอารมณ์ต่าง ๆ อย่างเคย เย็น แล้วก็ไม่ให้ความทุกข์ที่ เบียดเบียนนั้นผลักดันพฤติกรรมด้านอื่นของเราให้ออกมาในรูปของความรุนแรง เมื่อมีความทุกข์นี้ยังรักษาสภาพไว้ได้ ยังรักษากิจกรรมงานหน้าที่ไว้อย่างดี ความเบื่อหรือรำคาญ จะต้องมี จะต้อง เปลี่ยนหรือปรับปรุงหรือรู้สึกตัวขึ้นให้สูง จนเขา

ชนะความเบื่อหรือรำคาญจนกลายเป็น ความรู้สึกที่จริงจังที่จะดูความ
 ทุกข์หรือความสุข โดยไม่ยึดถือมัน จริงใจที่จะดูทุกข์ โดยไม่ยึดถือมัน
 ดูกกลาง ๆ ดูข้อเท็จจริงของมันเท่านั้น ไม่ต้องเพิ่มไม่ต้องลดให้มัน
 แล้วเราจะพบเองด้วยการทำเช่นนั้นว่า ทุกข์มันไม่มีอะไรมากมายนัก
 สุขมันก็ไม่มีสาระอะไร เทาไรนัก ที่นี้บางที่ทุกข์ของเราเกิดจาก ความ
 ออยากใจสุข แล้วมันก็ไม่ได้อะไร เมื่อไม่ใคร่มันก็เป็นทุกข์ ทุกข์หลายซ้ำ
 ความสุขนั้นก็ไม่ใช่ความดีอะไรนักหนา และความทุกข์มันก็ไม่ใช่ความ
 ชั่วเลวทราม สุข ทุกข์ มันช่วยให้เรามีความรู้อื่น ทำให้เราเป็นผู้ใหญ่
 เร็วขึ้นด้วย การรู้ถ้าไม่รู้ สุข ทุกข์ จะทำให้เราเป็นเด็กอยู่เรื่อย ๆ ไป
 ในการกระทำของเราต้องมีอะไรที่ชัดแจ้ง มีอะไรที่มั่นคง ไม่ใช่ปาก
 ทุกสิ่งไว้กับความไม่แน่นอน ความไม่แน่นอนเป็นสัจธรรมอันหนึ่ง แต่
 ความมั่นคงในที่นี้หมายถึงการรู้ ความรู้แจ้ง เรื่องความไม่แน่นอน มันใจ
 ไม่ใช่ปล่อยอยู่ในความไม่แน่นอนด้วยความไม่มั่นใจ ถ้าเห็นความไม่
 แน่นอนจริง ความมั่นใจเกิด ถ้าเห็นไม่จริงในความไม่แน่นอนนั้น
 หบค้ำลึงใจ ใจลอย การเรียนหนังสือ ก็นับว่าสนุกในช่วงที่ต้องเรียน
 แต่การปฏิบัติธรรมนั้นก็เรียกว่าสนุกมันก็ไม่ใช่แค่มันให้รส รสของ
 ความรู้ รสของความรู้อันแท้จริง การเรียนหนังสือในโรงเรียน ใน
 มหาวิทยาลัย มันก็ให้รสของความรู้อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งรู้แล้วมันก็เป็นรสชนิด
 หนึ่ง แต่ก็ยังไม่ยั่งยืนอะไร มันไม่รู้ของจริง มันรู้ด้วยความจำ ความคิด

มันเป็นสิ่งที่จริง ๆ ไม่ได้ ฟุ้งจ้านอก เอาไปรับราชการ ประกอบ
 อาชีพ มีเงินใช้อะไรทำนองนั้นเรียกว่าเป็นที่พึ่งภายนอก แทรกของ
 วิปัสสนาการสดองการรู้แจ้งแจ้งข้างใน เห็นถนัดชัดเจตน์ นี่พึ่งได้
 เป็นที่พึ่งทุกหนทุกแห่ง ไปที่ไหนก็มีการรู้แจ้งอยู่ข้างใน ในความรู้แจ้ง
 นั้นมันไม่มีความกลัว เมื่อไม่มีความกลัวแล้ว อนาคตหรืออะไรนั้นจะ
 เป็นไปเช่นไร เมื่อไม่มีความกลัวเสียแล้ว เหมือนกับว่าสิ่งนั้น เสร็จ
 ลินไปแล้วทั้ง ๆ ที่มันมายังไม่ถึง แต่มันได้ถูกแก้ไขหรือ ถูกเห็นให้
 เสร็จสิ้นไปทั้ง ๆ ที่ยังไม่เกิด การเสร็จสิ้น เสร็จงาน เสร็จกิจ
 เสร็จกิจ เสร็จที่ใจ เมื่อเราสร้างบ้านหลังหนึ่ง ซักผืนหนึ่ง ซัก
 เสร็จมันขึ้นกับเราเท่านั้น เรายังสะอาดมากก็ต้องซักอยู่ยาวนาน รัก
 สะอาดน้อย ๆ มีเวลาน้อย... คำว่าเสร็จเป็นความรู้สึกของจิต
 สร้างบ้านไว้หลังหนึ่งเอาเสร็จจริง ๆ แต่ไหนมันยุติไม่ได้ โดยทั่วไป
 เอาเป็นว่า ปลุกสร้างทางดีเสร็จ ก็เรียกว่าเสร็จ แต่ที่จริงมันเป็น
 ด้อยค่าสมบัติเรียกเข้าเท่านั้น มันยังมีเรื่องที่ต้องทำอีกเยอะ ถ้า
 จะทำ อานหลังนั้น ดังนั้นเสร็จหรือไม่เสร็จก็ต้องสำเร็จที่ใจ
 การซักเสื้อผ้า เราคิดว่าถ้าไม่รีด การซักเสื้อผ้าไม่เสร็จมันก็ยังไม่
 เสร็จ ซักแล้วคนหนึ่งคิดว่าไม่ต้องรีด สรวมเลย ก็เรียกว่าการซัก
 นั้นเสร็จ การไปหรือการมาอะไรเหล่านี้ ต้องถูกเข้าใจจนยึดเดียว
 กัน การทำให้เสร็จสิ้นจริง ๆ ในใจนั้น ทุกครั้งทุกเรื่อง เอาไว้ให้มี

เรื่องตั้งค้างอยู่ในใจ ใฝ่ฝันค้างอยู่แค่นอก เช่นสร้างตึก สร้างโบสถ์วิหาร สร้าง... เย็บผ้าสักตัว เย็บเสื้อนี้ ใฝ่ฝันค้างอยู่ข้างนอก แต่ข้างในอย่าใฝ่ฝันไปตั้งค้างอยู่ข้างใน พยายามใฝ่ฝันเสร็จ ถ้าข้างในไม่มีเรื่องตั้งค้าง ข้างนอกก็ไม่ใช้เรื่องตั้งค้าง แต่เรายังไม่พอใจ เมื่อยังไม่พอใจ ชื่อว่ายังไม่เสร็จ เสร็จไร้ไม่เสร็จขึ้นอยู่กับความพอใจ ใช่ไหม ? จะหิวผมเรียกว่าหิวเสร็จหรือไม่เสร็จ ขึ้นอยู่กับความพอใจของเรา ถ้าเราหิวๆ แล้วเรารู้ว่านี่เสร็จ เราพอใจแล้ว มันก็เสร็จข้างคิดผมมาคิดผมเรา คิดไป 2-3 ที่ เราสองกระจุก เราคิดว่าเอา . แต่เราพอใจก็เสร็จ แต่ข้างนอก ยังไม่เสร็จ เสร็จหรือไม่เสร็จก็ขึ้นอยู่กับเรา ขึ้นกับการทำในใจของเรา ข้างนอกมันเสร็จอยู่เรื่อย ถ้าดูในแง่มันเสร็จอยู่เรื่อยมันก็เสร็จ ดูในแง่ไม่เสร็จอยู่เรื่อยมันก็ไม่เสร็จ เพราะมันเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย อย่างใฝ่ฝันเรื่องตั้งค้างอยู่ในใจ การตั้งค้างเป็นเรื่องกังวล ตก จะสร้างบุคคลิกภาพที่ไม่มีพึงปรารถนา ทำให้จบสิ้นอยู่ทุก ๆ ขณะ พูทำให้จบ ทำให้จบ ทำอะไรให้มันจบ ใฝ่ฝันเสร็จแล้วใฝ่ฝันเสร็จตรงที่เราพอใจแล้ว กินอาหารขามหนึ่งอาจจะไม่อิ่มท้องนัก แต่ดามีเหตุให้ต้องทำอย่างนั้นก็ท้องทำให้จบ คือ พอใจเสียทุกก้าวอย่างของเรา เขียนจดหมายถึงเพื่อนเขียนให้จบ จบก็ด้วยความรู้สึกที่พอใจ อิ่มใจ ความหมายสิ่งนี้แหละ ความหมายของมันคือสิ่งนี้เรียกว่าสันโดษ พอใจแล้วตาม

ที่เรา... การที่ปรากฏอยู่ ตามสภาพจริงนั้น ๆ เรา คนเรา จะหาความพอใจใค่างายนิดเดียว ถ้าเขาเพียงแต่ลดความทะเยอทะยานลงเท่านั้น สายตามที่เราองเห็นใบไม้สีเขียว หูได้ยินนกร้องไฟเพราะ เห็นผีเสื้อกำลังบิน อะไรเหล่านั้นมันเป็นสิ่งที่น่าพอใจ เป็นสิ่งที่ปรากฏจริง หรือเป็นสิ่งที่รู้สึกได้ แต่ถ้านใจของเราที่ยังยุ่งเหยิง ยังไม่รู้จักพอ ยังสับสน เราจะมองเห็นความงามของ... หรือไม่เห็นความน่าที่จะชื่นชมต่อแสงแดดหรือความเขียวของใบไม้ ใจของเราหมองง้ำมัวไป เพื่อไปสร้างเรื่องที่ดีสวย ๆ งามในจินตนาการ ซึ่งเป็นความแห้งแล้งกันดาร ชีวิตเปรียบเหมือนคนไม่ คือกต้องลดมันด้วยน้ำของปัจจุบันสภาพ ไม่ใช่ไปรดที่ใบ รดเมื่อมีกลายเป็น รดผิดจุด ไม่รดที่โคนหรือรากของมัน เคี้ยวนี้เรามีชีวิตอยู่ใจปัจจุบัน คนไม่ เหมือนชีวิตนี้ ต้องรดน้ำใฝ่ฝันที่รากเหง้าของชีวิต รากเหง้าของมันก็ คือ สติที่หยั่งรู้อยู่ต่อความเป็นไปทีละขณะ มีบางสิ่งซึ่งปกป้องมันไว้ไม่ให้ล้มสลาย ไม่ให้ตาย ไม่ให้แตกทำลาย รากฐานของชีวิตคือถาวร เปลี่ยนแปลง สาระของชีวิตคือการหยั่งรู้และการเปลี่ยนแปลง เนื้อหาของชีวิต คือ ความเปลี่ยววาง หรือความวาง ความชื่นชมต่อชีวิต คือความ พอกพอใจเล็กน้อย สันโดษ พอใจอยู่ในสภาพที่เห็น ความดีของชีวิต ก็คือความชื่นชมกับวิถีชีวิตเช่นนั้น จนเป็นเหตุให้ไม่เบียดเบียนใคร แล้วจึงเก็บกูด เมตากรุณา ในแง่ตรงกันข้าม ความชั่วก็คือ การที่มีอยู่แต่ความไม่พอกพอใจทั้งวันทั้งคืน ไม่อาจที่จะชื่นชมกับความดีทั้งของตนเองหรือผู้อื่น ไม่อาจที่จะเห็นสภาวะที่เป็นอยู่จริง เข้าไปครุ่นคว้านึงถึงแต่ใจ เรื่องราวที่ไม่มีอยู่จริง

นอกจากคิดขึ้น ธรรมดาแล้ว ก็ก้าวร้าว รุนแรงต่อทุก ๆ สิ่ง บุคคลเช่นนั้น
 นับว่าเป็นคนคิดมาเพียงเพื่อโลกนี้เท่านั้น เป็นสัตว์โลกที่น่าสงสาร
 ทั้ง ๆ ที่เขามีโอกาสและสิทธิคามธรรมชาติที่จะชื่นชม และเข้าสู่สภาวะของ
 การมีชีวิตได้ แต่เขาได้ทำลายสิทธิอันนั้นของเขาไป เขาคว่ำหาความสุข
 ที่ไม่มีอยู่จริง หลังล้มคอสถานะที่แท้จริงของตัวเอง สร้างอาณาจักรขึ้นเอง
 สร้างความสุขที่หลอมนั้นในอาณาจักรของความไม่จริง ความสุขของมนุษย์
 ไม่มีอะไรอื่นนอกจากการที่ใคร่ใจแล้ว เป็นเหตุให้ย้อนกลับมาชื่นชม
 กับสิ่งที่เป็นอย่างจริง ถ้าเราทำในใจถูก การได้คุณค่าไม่ ฟังนกรอง ได้
 สูดอากาศที่บริสุทธิ์ ได้เดินเล่น ได้สนทนาปราศรัยกับผู้อื่น นั่นแหละคือ
 ชีวิตที่ดี แต่คนทั่วไปมักจะเห็นตรงกันข้าม มีวาทันถึงแต่เรื่องจะเดิน
 จะดัง หรือว่าไม่ได้ใจคอเรื่องการเดินเล่น การโอบาปราศรัยกับ
 เพื่อนมนุษย์ การเกื้อกูล หรือกิจกรรมงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชีวิตประจำวัน
 เขาไม่ได้ใจ แต่เขาไปใส่ใจเรื่องงานชนิดที่ทำความพอใจพอใจอย่าง
 ดึงลอคได้ ความสุขเช่นนั้นก็หายวับไปเหมือนหยาดน้ำค้าง เป็นความสุข
 ที่เปราะบางแล้วไร้ค่าด้วย มันเป็นเรื่องที่เปราะบาง แล้วไม่มีราคาอะไร
 เขาค้นขึ้นมาตอนเข้าด้วยความรู้สึกที่ขาดแคลน ถูกทอดทิ้ง หรือละเหย
 ขุนหมองอยู่ทุกวัน ๆ ชีวิตเช่นนั้นจะคืออะไร จะมีเงินมาก หรือมีเกียรติ
 มีฐานะสูงส่งเท่าใด มันก็ไม่ช่วยให้ชีวิตนี้ดีขึ้น ไม่ช่วยให้พ้นจากทุกข์
 เหมือนบ้านที่รกรุงรังไปด้วยสิ่งปฏิกูล ขึ้นไปนอนมันอยู่ มันก็เพิ่มความ
 ลำบากให้ ทั้ง ๆ ที่มันเป็นบ้าน จิตใจของเรานั้นมันหมกหมมไว้ด้วยสิ่ง

ที่เป็นปฏิกูล ความทะเยอทะยานไว้มาก ๆ มันก็เป็นเหมือนกับว่าในหัว
 มันหมกหมมคลุ้งไปด้วยสิ่งที่หมกหมมขึ้นไปหมด จะมีความสุขได้อย่างไร
 แต่ตรงกันข้ามแม้เราจะไม่นอนที่บ้านนอนกลางคืน กลางทรายแต่ได้อยู่
 ในที่อากาศโล่งแจ้ง เรารู้สึกเป็นสุขได้ โดยที่เราอาจจะไม่มีอะไร
 ความสถานะทางสังคม แต่เราไม่มีบ้านเรือนที่เนาheimen คือไม่มีจิตใจ
 ที่หมกหมม แข่งดีหรือริหาใคร ถึงเราจะไม่มีชื่อเสียง ไม่มีทรัพย์สิน
 แต่การที่ไกลจากการหมกหมมนั้น ทำให้เราอิสระขึ้น เหมือนว่าเดียว
 เราไปอยู่ในกระท่อมหลังเล็ก ๆ ในที่ ๆ อากาศบริสุทธิ์ เราก็มีความสุข
 ได้ยิ่งกว่าที่อยู่ในปราสาทที่เนาheimen ความสุขเช่นนี้มันช่างห่างไกล
 นึกอะไร ถ้าเขาใจมัน ถ้าเขาใจ วิถีชีวิตคามธรรมชาติให้ถูกต้องแล้ว
 ในวิถีชีวิตเช่นนั้น แล้วยุคนั้นมันจะหาความสุขที่ตกลงทุนมาก แล้วมัน
 เป็นความสุขที่ไม่จริง เป็นความสุขที่ย้อมแมวขาย เป็นความสุขที่ขึ้นกับ
 การคุดอวดโอ่ ยะโส โอหัง พะเนาพะพอลตัวเอง ไม่ใช่ความสุขเจียม
 ที่เกิดจากการสละพิษสง สิ่งเนาheimen ปฏิกูล และความไม่รู้จักตัวเอง
 เมื่อรู้จักตัวเอง เขาก็ค้นพบตัวเองที่ดีกว่าเจิมเสมอไป แต่การไม่
 ตัวเอง แล้วยิ่งไขว่คว้าหาความสุขชนิดฉาบฉวยนั้น จะค้นพบตัวเองที่
 หนักหน่วง ดวงที่อู้อื่นทุกวัน ๆ สติปัญญาจะอ่อนลง แต่ความโง่เง่าจะ
 เติบโต เป็นการหาความสุขอย่างฉาบฉวย นานวันเข้ายิ่งแสวงหาคว
 ชนิดฉาบฉวยนั้น ก็เหมือนตัวจ๊กแค้ หรือเหมือนตัวอะไร ที่ชักใยขึ้นแล้ว
 เอง เหมือนลิงที่เหวี่ยงแห เหวี่ยงไม่เป็น แหกพื้นตัวเองเข้า ถึงวัน
 เฝิงจะรู้ว่า ความสุขเช่นนั้นเป็นความสุขที่สร้างแต่ปัญหาไม่รู้จักจบสิ้น

การสละความสุขนั้นออกไปด้วยอำนาจของความรู้แจ้ง สร้างความเจเนจิด
 แดกการดำรงชีวิตกาย ๆ หากความสุขจากการคุกคามฟังตามวาระที่เกิด
 จริงเป็นจริง จิตใจจะแข็งแกร่งขึ้น สาระสูงขึ้น ความหวาดกลัว วิตยา
 ว่าเหวจะน้อยลง ๆ เชื่อโรคร้ายที่เน่าบูด หมักหมม คอย ๆ ถูกชำระ
 เหลือแห่งไปเมื่อเรามีชีวิตอยู่อย่างแท้จริง จึงจะพบกับสาระที่แท้จริง
 แดกการมี ชีวิตอยู่อย่างฉาบฉวย ค้นพบความสุข หรือสิ่งที่เป็นสาระที่
 ไร่แก่นสาร เป็นสาระที่เราอุปโลกขึ้นเองเท่านั้น การสร้างความเป็นมี
 ความสุข การหลงยึดถือในวาสนา บวรมีของตัวโดยที่ยังหาที่พึ่งภายใน
 ยังไม่ได้ คน ๆ นั้นเป็นนักแสดงละครทางอารยธรรม หรือวัฒนธรรม
 กลายเป็นตัวละครที่น่าสงสาร น่าสมเพช เวทนา จะเป็นนักบวชที่ยิ่งใหญ่
 จะเป็นขอทานที่เฉลียว มันก็ไม่สำคัญนัก แดกความสำคัญอยู่ที่ว่า ผู้นั้นคง
 จับแก่นสารของการมีชีวิตอยู่ได้ ค้นพบที่พึ่งในภายใน จริง ๆ ไม่ใช่คน
 พบเอาที่ระบบกลาง ๆ เช่นระบบสังคม ระบบสมาธิ กฎเกณฑ์ของคุณความดี
 อะไร เหล่านี้ซึ่งเป็นที่พึ่งภายนอก สมาธิ เช่นนั้นก็ยิ่งจัดว่าเป็นที่พึ่งที่
 ึ่งในภายนอกที่ดี ถึงแม้จะเป็นเรื่องของจิตใจก็ตาม แต่ที่พึ่งที่แท้จริงนั้น
 คือความรู้สึกถึงความดับ ความหลุดจางคลายออกจากโลก เมื่อจาง
 คลายออกจากโลกหมายความว่า ความหนักหน่วงของโลกนั้นก็ไ้ถูกปล่อย
 ถูกวางลงด้วย จากความที่หนักหน่วงก็กลายเป็นเบา จากความกลัวก็
 กลายเป็นความแน่ใจ มั่นใจ เจียบ ๆ จากความหึงหะโส ก็กลายเป็น
 ความสุภาพ รู้จักเข้าใจตัวเองชัดเจน จากความไม่รู้ก็กลายเป็นความรู้

จากการที่ตองจึงเห็นหัวซุกหัวซุนแสงหาที่พึ่งภายนอก ก็กลายเป็นเผชิญ
 กับเหตุการณ์ภายนอกด้วยการอาศัยที่พึ่งภายในของตัว จากความอับยศ
 อุดมซึ่งวันแล้ววันเล่าได้ห้อมล้อม ห้อมล้อมตัวเองอยู่ไ้กลายเป็นความอบอุ่น
 ใจอะไร เหล่านี้เป็นเรื่องง่าย ๆ เท่านั้น เป็นเรื่องง่าย ๆ ตามธรรมชาติ
 ไม่ใช่เรื่องที่สร้างตัวสร้างตนขึ้นให้หลงใหลในอำนาจบาปใหญ่หรือความรู้
 หรือความดีอะไรที่หลงคิดกันเอง มีอะไรอีกไหม? ก็ฟังกันมาหลาย
 เทียว หลายครั้ง หลายหน เมื่อไรจะเลิกฟังเทศน์เสียที... คนที่เลิกฟัง
 เทศน์จากผู้อื่นนั้นคือคนที่พึ่งเทศน์จากใจของตัวเอง เป็น ที่จริงสิ่งทั้งหลาย
 มันแสดงอะไรอยู่ มันสอนเราอยู่ ไ้ไม่เหลือหลงไป เผลอหลง ลมพัด
 ต้นไม้ลมโค่น อะไรเหล่านี้ที่จริงเป็นเสียงเทศนา แวดล้อมให้เรา รู้สึก
 แต่ไม่เคยมั่นใจอย่างแท้จริง เหมือนกับว่าเราไม่เจียวูฟังจริง ๆ เรา
 ก็ไม่ได้ยินสิ่งที่กระซิบลึกลับ ๆ โลกกำลังดำเนินอยู่อย่างเจียบ ๆ ลึกลับ ๆ
 ถ้าตาของเราไม่ไปส่องบพอดที่จะดูมัน ใจของเราพุ่งชานเกินไ้ จึงไม่ไ้
 สัมผัสกับคำสอนอันยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ ไม่เห็นหรือคิด 7 - 8 วันเท่านั้น
 คนไม่ไ้คิดขึ้น ปีหนึ่งกันไม่ไ้ในสวนนั้นก็สูงขึ้น สังคมก็เปลี่ยนแปลงไป แล้วเอาตัวเก่า
 ก็ถูกสละไปตัวใหม่เข้ามา สำเนียงเคยแจ่มใสก็เศร้าหมองขึ้น เรียวแรง
 เกยกระจัดกระเจิงก็อ่อนล้าลง เด็กรุ่นน้องก็ไ้ขึ้น รุ่นพี่ก็ชราไป อะไร
 เหล่านี้ไม่พอเพียงที่จะทำให้เรารู้สึกถึงการที่ตองดำรงสติใหม่ไม่พอที่จะ
 ทำให้เราเป็นผู้ใหญ่ขึ้น คนแล้วคนเล่า วันแล้ววันเล่า ผ่านเรามา
 เต็มจากมาคนไป คนชื่อนั้น ชื่อนี้ไ้เสียสละสิ้นสิ้น อยู่มหาวิทยาลัยนั้น มหา-
 วิทยาลัยนี้เต็มอยู่โรงละคร เต็มอยู่โรงหนังตะลุง บางคนเป็นเจ้าเมือง

บางคนเป็นพระเป็นนาง บางคนเป็นทาสคนรับใช้ เช่นกันไป เล่นกันมา พอหนึ่ง เลิกก็ยกเข้าแฉง นอนกลิ้งอยู่บนแฉง กลัวใหม่ที่จะท้องตาย แต่ถามที่พึ่งแล้ว ที่พึ่งนั้นไม่ใช่โลงศพนะ เจอที่พึ่งของมนุษย์ เมื่อจะตาย คือโลง ไม่ใช่อย่างนั้น การถึงที่พึ่งของผู้ที่กลัวตายก็คือเข้าสู่ชีวิตใหม่ นั่นเอง ความกลัวตายต้องเป็นเหตุให้เราเข้าสู่ชีวิตใหม่ นั่นแหละคือที่พึ่ง ชีวิตใหม่ที่พร้อมที่จะตาย ชีวิตที่พร้อมที่จะตายนั่นแหละคือชีวิตที่กำลังเติบโต เป็นชีวิตที่แท้จริงโดยก้ำกัมน่าจะจะทำให้สับสน แต่งายมากถ้าเรานึกถึงตัวอย่าง ถ้าเราทำเงินหายไปจำนวนหนึ่ง หรือเราพกเงินจำนวนหนึ่งไปเที่ยว ถ้าเรากลัวมันจะถูกขโมยหรือลวงกระเป๋าก็ไม่สบายเลย ใช้เงินก็ด้วยความรู้สึกที่ไม่สบาย แต่ถากกลงใจว่า เฮ้ย หายก็เลิกกัน ถ้าเช่นนั้นเราใช้เงินตลอด หลับก็ตลอด ถากฎาใจที่พวกหนูยังไม่พร้อมที่จะยอมรับเหตุการณ์ อย่าอวดคิดว่าเรามีอะไรดี การอวดทั่วไปของเรา เมื่อเจอเหตุการณ์ร้าย ๆ เข้าก็ร้องไห้ให้ทั้งนั้น ให้ความเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่น่ากลัวสำหรับคนที่ไม่มีที่พึ่ง แล้วการถึงที่พึ่งภายนอกนั้นแหละจะต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงที่น่ากลัว แต่ที่พึ่งภายในมันไม่มีอะไรที่น่ากลัว เมื่อถึงที่พึ่งในภายในก็ถึงสัจธรรมแห่งการเปลี่ยนแปลง ก็คือการยอมรับการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ชั้นนอก จนกระทั่งถึงชั้นในสุด ว่าไม่มีอะไรเลยที่ยิ่งยืนถาวรได้ ที่พึ่งอันนั้นจึงขึ้นอยู่กับภาวะเปลี่ยนแปลงเท่านั้นเอง มีขี้ใจว่าไม่มีอะไรเลยที่ยิ่งยืนได้ ดังนั้นจะมีความเปลี่ยนแปลงระดับไหนดีที่ทำให้มันกลัวแล้ว ? การหยั่งรู้

ตั้งแต่กว้างสุดจนถึงเล็กสุด และรู้ว่าไม่มีส่วนไหนเลยที่ไม่เปลี่ยนแปลง เมื่อระลึกถึงตัวเองในลักษณะที่เป็นสิ่งไม่เปลี่ยนแปลงก็ไม่ได้อยู่ แต่การยอมรับเอาความเปลี่ยนแปลง เป็นชีวิตคอนั้นชีวิตซึ่งถูกยอมรับในฐานะของการเปลี่ยนแปลง ก็เป็นชีวิตที่อยู่เหนือความตายไม่ใช่มันไม่ตาย แต่มันยอมรับว่าความเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มประตูแล้วมันไม่มีความจำเป็นต้องดิ้นรนเพื่อให้ไม่ตายอีก การหมดความจำเป็นที่ดิ้นรนเพื่อให้ได้อยู่อย่างถาวรนั้นก็คือชีวิตที่อิสระจากความตาย เราลองเลิกดิ้นรนทางจิตใจดูซิ ที่ตรงนี้เอง เป็นที่ ๆ ปลายทางของเรา เราเลิกดิ้นรนที่จะทำให้ชีวิตของเรานี้เด่นขึ้นมาตามที่เราเน่อกคิดเอา สถานะที่เราเป็นอยู่อย่างนั้นก็ดีกว่า สูงส่งเป็นตัวของมันแล้ว พอเลิกดิ้นรนที่จะหาเสียดีกว่าเสียดีกว่าที่เสียอยู่ก็เยี่ยมแล้ว ความดิ้นรนทางจิตใจก็เป็นเครื่องหมายของความไม่มีที่พึ่ง การไม่มีที่พึ่งยอมถึงซึ่งความซบเซาแคลน ทุก ๆ คำนี้ ผู้สมบูรณ์ทุกด้านก็ไม่ดิ้นรน เมื่อไม่มีการดิ้นรน การสร้างสรรค์ก็เกิดขึ้น เมื่อหันเหมาลง ปัญหาอันสูงสุดที่สำคัญของมันเป็นออกมา ในการวิเคราะห์วิจารณ์ ในการมอง ในการสร้างสรรค์ ในการใช้ชีวิตไปจนกว่าจะสิ้นอายุขัย มันน่าต้องการมากไม่ใช่หรือ มันน่าต้องการกว่าสิ่งที่เราอยากได้เสียอีก ตัวชีวิตที่ไม่ต้องการอะไรนั้นน่าต้องการมากกว่าความที่เราอยากได้โน่นได้นี่ เจ้านี้เราอยากให้มีชีวิตของเราเป็นชีวิตที่ไม่ตกอยู่ใต้อำนาจของความอยาก หรือว่าเราต้องการให้ชีวิตของเราเต็มไปด้วยความอยากซึ่งจำเป็นต้องแบกเอาความทุกข์ไว้ด้วย เราอยากให้มีชีวิตของเรา

นี่หนักหน่วงไปด้วยชื่อเสียง เกียรติยศ สมมติฐานาประการ หรือว่า
 อยากจะเห็นเพียงแค่วีรณันเป็นชีวิตที่โปร่งเบา อิสระ ท่องเที่ยวไป
 ไหนอย่างไม่ของขัง จิตใจคิดนึกอย่างอิสระ ระหว่างฐานะทางสังคม
 ที่เราอยากให้อชีวิตเราเป็น กับต้องการให้อชีวิตเป็นกรรมสิทธิ์ของมัน
 หรืออิสระจากทุกสิ่ง เราต้องการสิ่งไหนกันแน่? ตรงนี้เป็นเครื่อง
 คัดสินความดี ความหลักแหลมของสติปัญญา ความสูงหรือต่ำของมนุษย์
 ใจตัดสินตรงที่ว่า เขาต้องการอะไร เขามีลมหายใจอยู่ ปราณนาสิ่ง
 ไต พ้นกับเรื่องแต่ถ้าไม่เจนนจิตที่ใจก็ไม่รู้ ต้องมักเกิดทางนั้น มันถูก
 กำหนดได้ เมื่อกำหนดได้แล้วจะรู้ว่าทุกสิ่งไหลไปทางเดียวกัน สติก็คือ
 ศีลก็คือ สมาริก็คือ อะไรหลายอย่าง แต่ในช่วงที่ยังไม่เป็นองค์มรรค
 ดียังล้มลุกคลุกคลาน แยกกันอยู่ สติก็ระลอกขึ้นได้ สติมีหลายชั้น นึกได้
 เจย ๆ ก็เรียกว่าสติ แต่ถ้าวระลอกได้แล้วมันทำให้เกิด...ระลอกขึ้นได้
 แล้วมันวางวูบลงไป เป็นสมาธิ เป็นปัญญา แต่หัวไปกรรมคานี้ไม่เป็น
 เพียงนึกได้กรรมคานะ เช่นว่าเอ็งเมื่อไปจับสิ่งนี้ก็รู้ รู้แต่มันไม่ใช่สติที่
 แท้จริง สติอันสูงสุดนั้นคือสติที่รู้เมื่อความคิดมันเกิด เห็นอยู่ ถ้าอย่าง
 นั้นมันวาง มันโล่ง สติอันสมบูรณ์ก็คือ การเห็นที่สมบูรณ์นั่นเอง การได้
 ยินที่สมบูรณ์ สติที่สมบูรณ์เป็นการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์ ดำรงชีวิตสมบูรณ์
 ก็เกิดความรู้สึก ที่อิสระ ปลอดภัยจากอารมณ์กามธรรมคานันสติต้อง
 มาก่อน สมาธินั้น บทสมทบ ถ้าสมาธิมากอนมักจะเป็นเรื่องยึดถือ เรื่อง
 มนงาย ถ้าสัจแล้วมันนั้น...เมื่อจิตเปลี่ยนไปในลักษณะต่าง ๆ สติมันรู้
 มันรู้ว่าเปลี่ยน สมาธินั้นเป็นวัธีเปลี่ยนหรือเป็นวิถีต่าง ๆ ของจิต

ฝึกสมาธิเข้ามันเปลี่ยนไปที่เราเรียกว่าสงบที่จริงมันเปลี่ยนแปลงไปเท่านั้น
 ความหมายรู้ เพศนาการ อะไรต่าง ๆ เหล่านั้นเปลี่ยนไป เปลี่ยนไป
 เป็นชั้นเปลี่ยนไป แต่อาศัยยังไม่คิดไม่เห็นการเปลี่ยน เมื่อไม่เห็น
 การเปลี่ยนแปลงว่ามันเป็นอนิจจังตามธรรมชาติของมัน ก็ไปยึดถือเอา
 บางสิ่ง เช่นความสุขสงบ ถ้าไม่มีสติ ฝึกสมาธิเข้า เกิดความสงบ ยึด
 ขึ้นมาก็ยึด ยึดถือว่าเป็นของจริง แล้วก็อยากได้ ที่จริงเป็นความโลภ
 เรื่องสมาธิ ถ้าพึ่งสมาธิอย่างเฉียวไม่อาจจะความโลภได้ โกรธก็ละ
 ไม่ได้ มันละใจชั่วที่มันสงบเท่านั้น คนที่ฝึกสมาธิอย่างเฉียวมันบางทีจะ
 ชี้โกรธแรง ตัวตนจัดขึ้นสงบมาก ๆ เมื่อมีใครมากวนก็โกรธหงุดหงิด
 เขม่นคนง่ายขึ้น เกลียดคนง่ายขึ้น เพราะไปรักความสงบ แต่อาศัย
 ถูกฝึกแล้วมันเห็นอยู่แล้วว่าสมาธิเป็นเรื่องเปลี่ยนแปลง เปลี่ยนวาระ
 จิตไป เปลี่ยนวูบลงไป ๆ ยับยัดถือไม่ได้จะเป็นสุขหรือสงบหรืออะไรก็
 ตามใจ สติจะเป็นตัวทำความรู้สึกรู้ตัวทันทั่วทั้งที่จิตเปลี่ยนไปตามวาระ
 ผู้ที่สติแล้วสมาธิจะทำหน้าที่ ภาษาพระเขาเรียกว่า เจาะแหงอากาศ
 เมื่อสติคือ สมาธิ ที่มีสติแล้ว รู้ทันทั่วทั้งที่ก่อกการเปลี่ยนแปลง มันก็มีกำลัง
 ที่จะละนิสัยเก่า ๆ ใจ เราจึงรู้ว่าเมื่อเรามีสมาธิสูง สงบ ใจนี้สยที่
 หยิบ ๆ ก็ถูกละไปชั่วคราวัน แต่ถ้าอายุอำนาจของสติรู้เห็นการ เปลี่ยน
 แปลงนั้น มันทำให้การ เปลี่ยนแปลงนั้นเป็นมรรคของเราคือเจนนจิตขึ้น
 เมื่อไม่มีสติก็ไม่มีปัญญาที่หลังจะทำมันไม่ได้ คือไม่รู้มรรค ไม่รู้ทาง
 เมื่อไม่รู้ทางจะเรียกว่าเป็นนิสัยใหม่ไม่ได้ มันเป็นเรื่องชั่วคราวัน

สมาธิก็มีเสน่ห์พอที่จะทำให้เราหลงใหลได้ในช่วงหนึ่ง แต่มันเป็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืน จนกว่าสมาธิที่เกิดจากจิตที่... สมาธิที่ไม่ต้อง เข้าไม่ต้อง ออก สมาธิที่รู้สึกตัวทั่วถึง มันเผชิญกับเหตุการณ้อย่าง เย็นเฉียบขึ้นทุกวัน สมาธิที่ดี ทำให้การเรียน การงาน บุคคลิกภาพดีขึ้น แต่ถ้าสมาธิที่สงบจะมีลักษณะของการ เลี้ยงปรากฏการณ์ เป็นคนเก็บตัว ขริบ เยียบแล้วก็ปลุกเปลี่ยน ซึ่งถ้าชอบอย่างนั้นมันก็ไม่เหมาะนักที่จะเป็นนักศึกษา เพราะเรารู้ว่า ปัจจุบันนี้นักศึกษามีกิจกรรมมาก อะไรที่จะต้องทำ ที่ต้องเรียน และก็โดยเนื้อแท้แล้ว สมาธิแบบนั้นไม่อาจสิ้นคาสาละวได้ คือไม่อาจที่จะเพิกถอนความสับสนในหัวใจได้ แต่เป็นเพียงกดทับลง กาเหมือนกับจับอะไรบางอย่าง กดลงให้แน่นเท่านั้น หรือเหมือนเรากัดหญ้าคา คัดที่ปลายมัน พอดีช่วงมันขึ้นใหม่ ทำสมาธิสงบแบบนั้น ครั้งแล้ว ครั้งเล่าก็ไม่มีอะไร เกิดขึ้นมากมายนัก นอกจากความสงบซึ่ง เป็นเพียงของแถมเล็ก ๆ น้อย ๆ เรื่องปฏิบัติธรรมเราไม่ต้องการ เรื่องชั่วคราว เมื่อเราเป็นผี จับปาวกระบมแล้วเอาแอลกอฮอล์มาทา มันก็เย็นดี แต่ว่าหนของมันยังอยู่ การฝึกสติสัมปชัญญะให้สูงขึ้น เพื่อให้เห็นในวาระของจิตต่าง ๆ นั้น มันทำงานของมันอย่างไร ก็คือการทำลายความไม่รู้สิ้นไป เหมือนรีดหนองฝี ออกปัญหาของชีวิตไม่ใช่อะไรอื่น คือความไม่รู้ พฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางจิตไม่ถูกรู้ถูกเห็นตามเป็นจริง พฤติกรรม

ของเราจึงเป็นเครื่องสะท้อนออกถึงความสับสนในภายใน สิ่งที่เรา ชูกรรโชกเพื่อน ทำที่กระ้าง ภาคภูมิอย่างหนึ่ง อะไร เหล่านั้นเป็นเครื่องสะท้อนออกถึงความสับสนในภายใน เป็นเหตุให้เราก้าวร้าว หรือรุนแรง หรือยอมรับความเห็นผู้อื่น มองคงกับผู้อื่นยากขึ้น แต่เมื่อใดหายสับสนในภายในขึ้น ความรู้แจ้ง เห็นจริงต่อปรากฏการณ์ประจำวันนั้นจะกระจ่างแล้ว ก็นำไปสู่การสร้างสรรคเสมอไป ความรักจะไม่สับสน คมมิตรจะไม่นำไปสู่การ เกิดยอชิงในภายหลังงานทุกชนิด ไม่ ใถูกสร้างขึ้นมาจากอำนาจของความสับสน แต่งานเป็นเครื่องสะท้อนออกของความสิ้นสับสน ในหัวใจของผู้นั้น พฤติกรรมทุกคนจะสอดคล้องกัน งานทุกชนิดจะสอดคล้องกันโดยไม่ต้องตั้งใจ คำพูดจะมีสาระโดยไม่ต้องตั้งใจ โครงการอะไร นัก ความสุขของมนุษย์เป็นเพียงผลของความสิ้นสับสน ความสุขไม่ใช่เครื่องระบายอารมณ์หรือเครื่องกลบเกลื่อนความยุ่ง ๆ ในหัวใจ โดยไม่ต้องคิด เรามักจะเห็นผู้นั่งงานรื่นเริง เต็มว่า เพลงเพียงเพื่อกลบร่องรอยความความขัดแย้งหรือสับสนอย่างขอไปที แต่ความรื่นเริงหรือความสุขที่แท้จริงนั้นกลับกลายเป็นสิ่งที่ต้องสะท้อนออกจากความสิ้นสับสน หมายความว่า เมื่อภายในสิ้นสับสนแล้ว การรื่นเริงนั้นจึงจัดเป็นการรื่นเริงที่แท้จริง เมื่อภายในสิ้นสับสนความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลต่อบุคคลก็จะเป็นการเติบโตของมิตรภาพหรือความรัก เราคิด วางงานสร้างสรรค์อยู่ที่โครงการดี ๆ หรือมีประโยชน์กับมนุษยชาติ แต่เรา

ต้องรู้ด้วยว่าประโยชน์ของมนุษยชาติคือทำให้มนุษย์สิ้นสุดความสับสน
นั่นเอง ที่เขาเรียกกันว่างานสร้างสรรค์ บางทียังไม่ใช่ อาจจะเป็น
เพียงการสะท้อนความยุ่ง ๆ ออกมาทางสังคมประโยชน์ที่มนุษยชาติ
พึงได้ก็คือ เขาต้องกระจาง เขาไปในการดำรงชีวิตอยู่

มนุษย์ไม่ควรจะสับสน แกมมนุษย์ไม่ใช่จะคงหยุดนิ่ง ทายตัว
เช่นนั้น ภาวะใจที่มีการเคลื่อนไหวแต่ไม่สับสน ภาวะนั้นเรียกว่าการสร้าง
สรรค์ ซึ่งก้าวว่าเดินไปอย่างมีระเบียบในตัวตนไม่ใช่กฎเกณฑ์ของ
สังคม ไม่ใช่กฎเกณฑ์ระเบียบวินัยที่ใครคนใดคนหนึ่งบัญญัติขึ้นให้ทำ
ภาวะสร้างสรรค์เมื่อบังเกิดความไม่สับสน จึงให้อิสระแก่จิตใจ
เมื่อมีอิสระทางด้านจิตใจแล้ว ศักยภาพที่แฝงเร้นอยู่ก็สว่างออกมา
ต่อเนื่องกันไปได้ หลายครั้งใช้ใหม่เราพบว่าเราเป็นผู้มีความสามารถ
พอสมควร แต่พอเกิดภาวะที่สับสนในส่วนลึก ๆ ของเราแล้ว เรา
กลับกลายเป็นผู้เสมือนผู้ไม่มีความสามารถเลย ไม่ว่าจะความสามารถ
ที่จะช่วยสงเคราะห์คนอื่น หรือความสามารถที่ดำรงชีวิตได้สูญสิ้นไป
ร่ำว่าราน หมกความเชื่อมั่น ความสับสนในภายในนั่นเอง มันทำให้
ทุกสิ่งในภายนอกกลับกลางเป็นปริศนา ซึ่งทำความเข้าใจให้กับเรา
ทั้งสิ้น ผู้ที่ไวใจคนอื่นลำบากก็คือผู้ที่ไม่เคยมีจิตใจที่มั่นใจในตัวเอง
นั่นเอง ผู้ที่ระแวงคนอื่นก็ไม่ใช่เครื่องหมายของความฉลาดอะไร
มากมายนัก เป็นเพียงความรู้สึกที่กลางแดง การไม่ไวใจคนอื่น
ก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่เรียกว่าเป็นสิ่งที่ดีนัก แต่ความรู้สึกที่เมตตากรุณา

ก็ต้องเป็นความที่สะท้อนออกจากความที่ตัวเองสิ้นสับสน ความไวใจคน
อื่นก็คือความเชื่อว่าการชั่วร้ายอื่นนั้น พื้นฐานจริงของมนุษย์
รากแท้ของมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ นั่นจึงไม่ระแวงและก็หวังเสมอใน
ส่วนที่ดีของผู้อื่น เมื่อใจเราสูญสิ้นศรัทธาต่อรากแท้ของมนุษย์ สูญสิ้นความ
หวังที่จะเห็นเพื่อนหรือลูกครอง คุกรักดีขึ้นแล้ว เมื่อนั้นความสัมพันธ์ที่ว
ราน ก็เราต่างไม่เชื่อกันและกันว่า เราต้องการความเลวร้ายของสังคม
หรือของบุคคลก็คือ รากแท้ของมนุษย์นั้นบริสุทธิ์ เป็นผู้ที่ปรารถนา แต่สันติสุข
ด้วยกัน การที่รู้เรื่องนี้ ในหัวใจของเราต้องสิ้นสับสนก่อน เมื่อในหัวใจ
ของเราสิ้นสับสนเราจึงจะรู้ว่าอะไรเป็นสาระ อะไรไม่ใช่สาระ เราจะ
รู้ว่าคำพูดใดที่เป็นคำพูดสะท้อนออกมาจากอัจจะ คำพูดใดเป็นเครื่องสะท้อน
ออกของความสับสนในการค้นหาสัจจะ มนุษย์ทุกคนในโลกนี้แท้ที่จริงแล้ว
เป็นผู้กำลังค้นหาสัจจธรรม ไม่ว่าเขาจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว เพราะวาทุท
ความสับสนในหัวใจของเขาเห็นเองผลักดันให้เขาต้องกระทำอะไรหลาย
อย่างเพื่อพ้นจากภาวะที่สับสน เหมือนพฤติกรรมของเขานั้น แง่หนึ่งเป็น
สะท้อนออกของความสับสน อีกแง่หนึ่งก็คือเครื่องที่จะนำไปสู่การสิ้นสับสน
แต่ความลับอันสำคัญของมนุษย์เราก็คือว่า เมื่อเขารู้สึกสับสนแล้ว มนุษย์
ทั่วไปจะทนไม่ไหวที่จะเรียนรู้ธรรมชาติและของของความสับสนนั้นตรง ๆ ชื่อ
คือเราทนไม่ไหวเราอดทนแอดทนไปที่จะเรียนรู้มันตรง ๆ ว่า ความสับสน
นั้นมีอาการอย่างไร เกิดขึ้นอย่างไร ตั้งอยู่อย่างไรแล้วจบสิ้นลงได้อย่างไร
เราไม่กล้า เราไม่องอาจพอ ดังนั้นเมื่อความสับสนเกิด แทนที่จะไปประ

จากมันเราก็กิ่งเข้าหาที่พึ่งอะไรต่าง ๆ เท่าที่เราจับฉวยเอาได้ เหมือนมีมือที่เราไปจับไฟแล้วก็พอง แล้วก็ไล่ในปากโดยที่เราไม่ต้อง คัดลีนใจอะไรมากเมื่อกินพริกเข้าไปร้อน เราก็กัดของหวานใส่ ทั้ง ๆ ที่ของหวานนั้นเราอาจจะไม่ชอบก็ได้ หรือกลับให้โทษสูงกว่าก็ได้ ดังนั้นเมื่อภาวะสับสนเกิด ความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในชีวิต มนุษย์ก็ไป มีที่พึ่งในภายในก็ต้อง เร่ เข้าไปหาอะไรที่จะขอหลบเคลื่อนผ่านไปทีหนึ่ง แล้วก็ไม่วายที่จะเกิดความสับสนมกย ๆ

มนุษย์เราสร้างสรรคสังคมน่าอะไรมากมาย สิ่งที่น่ากลัว ล้อม ห่อหุ้มตัวมนุษย์นั่นก็คือความสับสนนั่นเอง ความดีที่เราเพียงสร้างบาง ที่เป็นเครื่องแสดงออกของความสับสนเท่านั้นเอง ทฤษฎีอะไรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ เพื่อขจัดภาวะที่ยองยากของมนุษย์แต่แล้ว ๆ เล่า ๆ ศตวรรษแล้วศตวรรษเล่ามนุษย์ก็ยังอยู่ในภาวะที่เรียกว่าถูกทดลอง จากทฤษฎีต่าง ๆ ทฤษฎีเหล่านั้นก็ออกอากที่จะช่วยเหลือมนุษย์ แต่ใช้ ว่าทฤษฎีเหล่านั้นจะผิดหรือถูกก็ไม่สำคัญนัก แต่สิ่งสำคัญก็คือว่า มนุษย์ ผู้สับสนนั้นไม่เคยลาพอกที่จะช่วยตัวเอง ดังนั้นเราทุกคนจึงมีความรู้สึก เรียกร่องชนิดหนึ่ง โปรดเห็นใจฉันบ้าง ขอให้ผมบางสิ่งเพื่อยกชีวิตจากความสับสน ขอให้ผมอำนาจอะไรบางอย่าง จะเป็นโชคชะตาหรืออะไร ก็สุดแท้ จะเป็นความรู้ หรือคุณากร กุ๊ก หรือเงิน เพียงเพื่อไพบัน จากภาวะที่สับสน แต่ที่นี้เมื่อเราไม่รู้ว่าภาวะสับสนมีธรรมชาติอย่างไร

กลายเป็นวังหาที่พึ่งภายนอก ก็กลายเป็นว่าเราพกเอาความสับสนไปด้วย เหมือนเราไดพกเอาเชื้อไฟไป เรายังไม่ดับไฟ แต่เราพกไปด้วย พอ ไปถึงหย่อมหญ้าที่แห้ง ๆ มาก ๆ เชื้อนั้นก็ลุกขึ้นอีก เราค้นพบสาเหตุ ของไฟไหม้ไม่ได้ ซึ่งเกิดจากตัวเราเองละจ้ะ ไม่ขีดแล้วก็โยนทิ้ง ลุกขึ้น เมื่อนิสัยนี้ยังอยู่ ความไม่รู้ก็ยังอยู่เราไปสร้างกระท่อมที่ใหม่ ไฟก็ไหม้อีก

ดังนั้นไม่ว่าทฤษฎีใด ๆ ทั้งสิ้น จะเป็นทฤษฎีของพระพุทธองค์ หรือของใคร ๆ ก็ตาม ในโลกนี้จะจีเลิศประเสริฐสักแค่ไหนก็ตาม ตราบ ใดที่เราถึงไม่รู้รากเหง้าของความสับสนด้วยตัวของเราเองแล้ว ทฤษฎี เหล่านั้นก็ยังคงเป็นทฤษฎีอยู่เท่านั้น เราจะไม่มีสติความัน ทฤษฎีไหนที่เป็น ทฤษฎีจริงแท้ หรือเป็นเพียงคำโฆษณาอย่างเท่านั้น แต่เมื่อใจมนุษย์ เริ่มกล้าหาญขึ้น ย้อนมาเฝ้าดูด้วยตัวของตัวเอง จួយความต้องการอัน สูงส่งและยาวนานจួយความไปที่จะให้ถึงผลสำเร็จ อันสูงส่งยาวนาน และต่อเนื่อง มนุษย์ก็เริ่มเห็นเงื่อนงำคชธรรมชาติแท้ของเขา กล่าวง่าย ก็คือว่าเขาเริ่มค้นพบว่า ความสับสนนั้นไปไรตัวคนที่แท้จริงของเขา ความประสงค์ที่จะหลุดพ้นจากความสับสนได้กลับกลายเป็นกำลังขึ้น ความ ต้องการจะหลุดพ้นมีกำลังสูงขึ้น ๆ จนในที่สุดเขาารู้สึกว่าความสับสนเป็น ธรรมชาติคั้น ๆ ชั่วคราว เป็นธรรมชาติที่ไม่ใช่ปัญหา ก่อนหน้านี้เรารู้สึก ว่าตัวเราถูกกระทำ บัดนี้เมื่อความต้องการที่จะหลุดพ้นของเราสูงขึ้น เราเป็นเหตุอยู่เหนือความสับสนนั้น ในช่วงต้นของชีวิต เรามักจะเสาะ

หาอะไรบางสิ่งมากลบเกลื่อนความสับสน จะเป็นความรัก หญิงหรือชาย หรือทรัพย์สินสมบัติ ชื่อเสียงเกียรติยศอะไร เหล่านี้ เป็นที่พึงชั่วคราวของเรา ที่เราสับสนมากไม่ใช่อะไรอื่น คือเราสำคัญผิดต่อสิ่งที่ไร้สาระว่าเป็นสาระ ความสับสนอันนั้น ยังคงอยู่เรื่อย ๆ เพราะเราซุกซน โง่เขลา จับฉวยเอา สิ่งที่ไม่จำเป็นต้องทำมาเป็นสาระของเรา จนกว่าเราจะถูกทรมานให้มากขึ้น จากการกระทำที่ไร้สาระแล้วเลื่อนมาทำในสิ่งที่มีสาระ ลดสิ่งที่ไม่มีความสำคัญออกไปทุกที ๆ ลดคำพูดที่ไร้สาระ ลดกิจกรรมที่ไม่มีสาระออกไป ลดกิจกรรมที่ไม่จำเป็น ลดความคิดนึกไม่ทันเหตุะเยอทะยานในสิ่งที่มันเพ้อฝัน เมื่อลดสิ่งนี้ลงศักยภาพทางกาย ทางวาจา ทางจิต ก็เริ่มสว่างออก สะท้อนออก ถึงสาระอันหนักแน่นขึ้น เมื่อชีวิตได้เติบโตขึ้นแต่ในส่วนสาระแกนสาร ชีวิตได้เติบโตขึ้นเอง เมื่อใดละส่วนที่เป็นเบ็ดเตล็ดที่ออก ความสับสนนานาประการก็เริ่มน้อยลง เหมือนต้นไม้ที่ขึ้นมาครั้งแรก หน่อ ข้าว โปด หรืออะไรน้ำมันคล้าย ๆ กัน พวกวัชพืชพืชรากคลุมเต็มดินอยู่ ต้นไม้นั้นต้นเดียวมันก็ยังไม่รู้ว่าอันไหนเป็นอันไหน เมื่อหน่อวัชพืชเหล่านั้นถึงถูกกำจัดต้องคายหน้า แล่งมันก็ตายออกไป ต้นไม้ที่ทรงกุ่มมันก็โตเด่นขึ้น ๆ ละพ่นไอน้ำความสับสนแตกดอกออกซอ แสดงออกซึ่งธรรมชาติของมันไม่ซนนั้นออก อย่างชัดเจน ฉะนั้นถ้าความปรารถนาของเราที่จะหลุดพ้นมีมากพอก็ไม่ต้องกลัวอะไรอีก เพราะเมื่อช่วงเวลาของชีวิตดำเนินไปด้วยความปรารถนาจะรู้แจ้งมากพอ เมื่อความต้องการจะรู้มันสูงฉม อินทรีย์ต่าง ๆ สติก็ดี ศรัทธาก็ดี ความเพียร ความไม่มุงมวดปรารถนา ความเข้าอกเข้าใจ ช่วงเวลาที่เฝ้าดู

จิตใจนานพอแล้ว อุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งเคยทำให้เราสับสนก็กลับกลายเป็นเพิ่มเติมให้อินทรีย์ภายใน ธรรมชาติที่แกร่งกร้าวภายในได้ลับตัวมันให้คมชัดขึ้น แต่เดี๋ยวนี้เรายังอ่อนเรายังหวาดกลัว เรายังไม่มั่นใจและเรายังไม่ต้องการการกระตุ้นด้วยอินทรีย์ เหล่านี้เรียกว่าอินทรีย์ที่อ่อน ความต้องการ การรู้แจ้งของเราไม่พอ บางทีเรายังไม่เชื่อฝึกสมาธิเพียงพอให้ได้เขียนหนังสือ จะไปเขียนเก่ง หรือเราต้องการเพียงแต่ความสุขสำราญเท่านั้น เรายังชอบหัวเราะเล่น เรายังชอบทำให้อะไรที่มันเป็นอุปสรรคต่อการตรัสรู้ด้วย ดังนั้นเราก็เลี่ยงไม่พ้นจากความสับสน เพราะเราสร้างมันขึ้นเอง เรายังไปฝันมุงมวดเรื่องหมกหม้ม ดังนั้นการกระทำของเราจึงกระปรี้กระเปรอย ไม่หนักแน่น ไม่มีแก่น ไม่มีโครงสร้าง ไม่มีรากฐานที่จะเติบโตไปสู่... ไปพ้นความสับสนนานาประการ คนซนรากสายคนในโลกนี้ต้องจบชีวิตด้วยความสับสน ตั้งแต่เกิด หนูนุ้ แก่ จนกระทั่งตาย จากโลกนี้ชีวิตของเขาเต็มไปด้วยปริศนา ไม่เข้าใจตั้งแต่เกิด แก่ แล้วก็ตายไป แม้จะมีประสบการณ์ในชีวิตสูงและบ่อยครั้งเท่าใด ก็ไร้ใช้ เครื่องหมายของผู้ที่จะพ้นจากความสับสนนี้ไปได้ ความฉันทานาประการจึงเป็นเพียงการปลอมประหลาดใจไปชั่วคราว การปฏิบัติธรรมนั้นไม่ใช่เรื่องที่จะทำคุณงามความดีเพื่อหลบเกลื่อนความสับสน แต่เป็นความต้องการสัจธรรม สัจธรรมนั้นจะถูกยอมรับว่าเป็นความดี หรือไม่งั้นก็ไม่ใช่สิ่งที่ต้องพะวักพะวงนึก แต่ขอเท็จจริงก็คือว่า ถ้ามันเป็นสัจธรรมแล้ว มนุษย์ไม่อาจปฏิเสธมันได้ทุกยุคสิ่งที่ถูกปฏิเสธไปนั้นก็ไม่ใช่สัจธรรม สัจธรรมนั้น

ไม่ใช่สังฆกรรมที่ทุกคนรู้สึกไม่ได้ทุกคน อาจจะเข้าถึงไม่ได้แต่ทุกคนปฏิเสธไม่ได้ เหมือนบางคนคัดค้านไม่เป็นคัดค้านเก่งไม่เป็น แต่ทุกคนก็ทำได้ หรือบางคนปรุงอาหารชนิดใดชนิดหนึ่งไม่เป็น แต่ทุกคนกินได้ นี่คือเรื่องราวที่ว่า ทำไมความสับสนจึงเกาะกินหัวใจเรามาจนเป็นมี ๆ เพราะความต้องการที่จะตรัสรู้ หรือหลุดพ้นจากอุปสรรคความปรารถนานั้นไม่แรงพอ ไม่ต่อเนื่อง ไม่จริงจังพอ ในขณะที่ความต้องการหลุดพ้นไม่จริงจังพอ เหตุการณ์แวดล้อมจึงผันแปรอยู่ทุกขณะได้ฉับพลัน เราเข้าไปสู่สนามของมันเป็นวันแล้ววันเล่า เราก็มัวเวียนอยู่แต่เรื่องภาพยนตร์เรื่องใหม่ ๆ เสื้อผ้าตัวใหม่ ๆ แขนเสื้อยี่ห้อใหม่ ๆ เสื้อหนาวฤดูแล้ว ฤดูเล่า เพื่อนคนใหม่ ๆ เมื่อนมุษย์เอาสิ่งเหล่านี้มาเป็นสาระของชีวิตก็เหมือนกับคนที่เราเอาแกลบกลบลงไปบนไฟ มันระอุอยู่ข้างล่าง เราร้อน หัน ๆ ที่แบนแบนชีวิตของเราดูแล้วน่าดู คนที่รวย หรือคนที่จัดตัวเองว่าเป็นผู้ที่มีความรู้สูง อาจจะเห็นเพียงผู้ที่มีความทุกระอุเหมือนกับไฟส้มแกลบ ไฟที่ถูกกลบผู้นำทางสังคม ทางการเมือง ผู้ทำหน้าที่สังคนสังเคราะห์อาจจะเป็นผู้ที่มีเคราะห์ร้ายอยู่ลึก ๆ คือความที่ไม่หยิ่งรู้สังฆกรรม นักศีลธรรมหรือพระอาจจะเห็นเพียงผู้ที่กำลังถูกขยำ อยู่ด้วยไฟของความไม่รู้ ไม่รู้จักตัวเอง แต่ว่าทุกคนมุ่งแสวงหาสดานะทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหาด้วยการโหม่นสังฆกรรม แง่หนึ่งแง่ใด ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่พูดสังฆกรรมด้วยฉันทปาก หรือเป็นนักการเมืองที่โหม่นทฤษฎีสังฆกรรมทางการเมือง ไม่ว่าจะคิดปิ่นที่พยายามจะป่ายโลกนี้ด้วยศีลธรรม แก่ข้อเท็จจริงคนเหล่านั้น

ไม่อาจจะ เป็นผู้ที่ยังห่างไกลจากความสิ้นลึบสน ฉะนั้นศิลปกรรม ทัศนวิทยา การเมือง คำเทศน์อันไพเราะ เพราะพรึงของพวกพระก็อาจจะเป็นเครื่องสะท้อนถึงความสับสนในหัวใจของเขาเท่านั้นเอง แต่เมื่อโลกนี้ได้เป็นแหล่งสะสมอารยธรรมมานาน นับเป็นสิบ ๆ ศตวรรษแล้ว ฉะนั้นย่อมเป็นการง่าย ที่พระ ศิลปิน หรือนักสังคมสังเคราะห์เหล่านั้นได้หยิบยืมถ้อยคำอันหรู ๆ ของพระศาสดามาเป็นเครื่องโฆษณาชวนเชื่อ ฉะนั้นกิจกรรม เช่นนี้แหละที่ได้ถูกโฆษณาขายกันจนมาตลอด มันอาจจะเห็นเพียงเครื่องสะท้อนว่า มนุษย์เป็นมนุษย์ที่สับสนของอารยธรรมซึ่งค้ำยถึงสังฆกรรม โดยที่ทำไมมีใครไ้รับผลมันเลยสักคนเสียก็เห็นได้

เราลองมาวินิจฉัยอย่างง่าย ๆ ตรง ๆ ชื่อ ๆ ว่าสังฆกรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกินวิสัยที่มนุษย์สามัญที่จะเข้าถึงหรือว่าเป็นสิ่งที่ทุก ๆ คนควรจะมีความรู้ควรจะไ้รับมันอย่าง ง่าย ๆ ความซื่อที่เราต้องตั้งฐานของการพิจารณาจากข้อเท็จจริงเท่านั้น สังฆกรรมไม่อาจปรากฏด้วยสมมติฐานที่ห่างไกลจากข้อเท็จจริง ถ้าจะมีสิ่งที่เรียกว่าสังฆกรรม สังฆกรรมนั้นต้องอยู่ใกล้ใจของมนุษย์ไปให้ช้อยู่ไกล ถ้าสังฆกรรมนั้นเป็นสังฆกรรมที่ลอยอยู่ที่อื่นไม่เกี่ยวข้องกับใจของมนุษย์ เราก็ไม่ควรที่จะใส่ใจสังฆกรรมเช่นนั้น เพราะไม่เกี่ยวกับตัวเรา ฉะนั้นสังฆกรรมต้องคือตัวเรา ฉะนั้นสังฆกรรมนั้นมันจะเป็นสังฆจะเด็ดขาด จะอยู่ในสภาพเช่นไร ความทุกข์สับสนนี้ถือเป็นสังฆกรรมได้หรือไม่ ความสงบ ความสุข ความชั่ววาทมค่าง ๆ สิ่งหลายสิ่งที่มีอะไรก็ตามที่มันอยู่กับเรา ณ เวลาเหล่านี้ ข้อเท็จจริงมันอยู่

อย่างไร นี่เป็นสิ่งที่เราต้องสำรวจ เราอาจจะไม่เรียกว่า
 สัจธรรม แต่เราเรียกว่าข้อเท็จจริงในตัวเอง คือ fact ในตัวเอง
 ว่ามันมีอยู่อย่างไร เกิดขึ้นแล้วมันให้อาการอย่างไร จากไปอย่างไร
 เหมือนการค้นหาสัจธรรม แทนที่จะเป็นภาระของความเชื่อ ตามที่
 พวกพระโขนงเขาเป็น กลับกลายเป็นต้องทำลายความเชื่อสิ่งที่ผู้อื่นสอนลง
 แล้วยอมไปเสริมสร้างความเชื่อมั่น จากพื้นฐานที่ว่า ตัวเรานี้แหละ สัจ-
 ธรรม แหล่งของสัจธรรมต้องอยู่ที่ตัวเรานี้เป็นสิ่งที่นักศึกษาคว
 ระหนักถึงสิ่งที่เรียกว่าศาสนธรรมโดยเฉพาะพุทธธรรมแล้ว ต้อง
 เป็นผู้ที่ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ แต่เป็นผู้ที่ค้นหาข้อเท็จจริง ในสภาพชีวิต
 ประจำวันนี้ ไม่ใช่หลังตาย ไม่ใช่ชาติก่อน และไม่ใช่ในวัด หรือในป่า
 ในถ้ำ การค้นหาสัจธรรมนั้นต้องในระบบชีวิตประจำวัน ในความรู้สึก
 นึกคิดในความคิด ในความชั่ว ในความรู้สึกที่สัมผัสได้

หัวใจของเรา หัวใจของชาวพุทธหรือผู้ที่เข้าสู่สัจธรรมนั้น
 ต้องเป็นหัวใจที่ค่อนข้างท้าทาย และกล้าพอที่จะปฏิเสธอย่างสุภาพใน
 สิ่งที่เรายังไม่รู้สึก พร้อม ๆ กันนั้นองอาจที่จะทดสอบในสิ่งที่เราเอง
 ยังไม่เคยทำด้วย อยาปฏิเสธอะไรง่ายเกินไปพร้อม ๆ กับยอมรับอะไร
 อย่างผิดผลลวม การปฏิเสธอย่างง่ายเกินไป รับอะไรอย่างผิดผลลวม
 มันพิสูจน์แล้วว่าเราไม่มีพื้นฐานของการค้นหาที่แท้จริง การไม่สัมฤทธิ์
 ของเราไม่มากพอที่จะทำการรู้จักให้ต้องแท้กับตัวเอง ดังนั้นเมื่อเรา

ฟังพระพุทธ หรือพระภิกษุ หรือใครก็ตาม พูดให้เราฟัง คนอ่อนแอยอมจับ
 ฉวยว่าเป็นสูตรที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ คนกระด้างยอมปฏิเสธ ไม่โย้คือคำ
 พูดเช่นนั้น แต่ผู้ที่มีหัวใจสละนั้นจะเข้าถึงศิลปะแห่งการฟังกับวิสุทธิ เพราะ
 อะไรเล่า ? เพราะหากว่าคำพูดนั้นสะท้อนออกมาจากสัจธรรมแล้ว เรา
 ไม่คงวิพากษ์ วิจาร์ณ ไม่คงรับ ไม่คงปฏิเสธ ถ้าสิ่งนั้นสะท้อนออกจาก
 สัจธรรมแล้ว ก็รับรู้สัจธรรมได้เอง เปรียบเหมือนกับว่าเทียนไขแห่งหนึ่ง
 ลุกสว่างอยู่ เราเอาเทียนไขอีกแห่งหนึ่งไปจ่อเข้า การที่เทียนไขแห่งที่
 สองลุกสว่างโชนขึ้นนั้น แสงหนึ่งมันก็จากเปลวเทียนดวงแรก แต่โดย
 ข้อเท็จจริงแล้วเปลวเทียนดวงที่ 2 เกิดจากเงื่อนไขใหม่ จากไขการลุก
 ไหมใหม่ฉับใจก็ฉับนั้น สัจธรรมนั้นไม่มีใครบอกเราได้จอก สัจธรรมนั้น
 ไม่ใช่เปลวไฟที่ลุกลอย ๆ อยู่กลางฟ้า แต่ต้องเปลวไฟของแห่งเทียนไข
 ซึ่งอุ้มมาช่วยชีวิตของเราเอง ผู้ที่พูดเรื่องสัจธรรมก็เป็นสัจธรรมของ
 ทาน เราจะไปค้นหา เราก็เป็นคนใจเขลาเท่านั้นเอง สัจธรรมของ
 ทาน เมื่อท่านแสดงออก เราก็ไปรับเข้า เราก็เป็นคนไม่ฉลาดพอ เพราะ
 ว่าสัจธรรมนั้นก็คือตัวเรานั่นเอง เทียนไขของเรามีพร้อมแล้วขานค้เชื้อ
 ของไฟเท่านั้นเชื้อของไฟนั้นก็ไม่ใช่เชื้อไฟที่ลุกที่อื่น นอกจากลูกบนหงเทียน
 ไขของเรา ดังนั้นไม่มีความจำเป็นใด ๆ เลยที่จะปฏิเสธหรือรับคำสอน
 ของใคร ๆ ความซอ้นแหละที่พระพุทธเจ้าท่านรับสั่งกับพระภิกษุว่า
 เสด็จเจ้ยูลงฟัง แม่กับเด็ก ๆ ที่ไปหักฟัน คักน้ำที่หน้าน้ำ ศิลปะ
 แห่งการ ฟังนั้นก็ศิลปะแห่งการกระทำให้ตัวเองสิ้นสับสนจาก

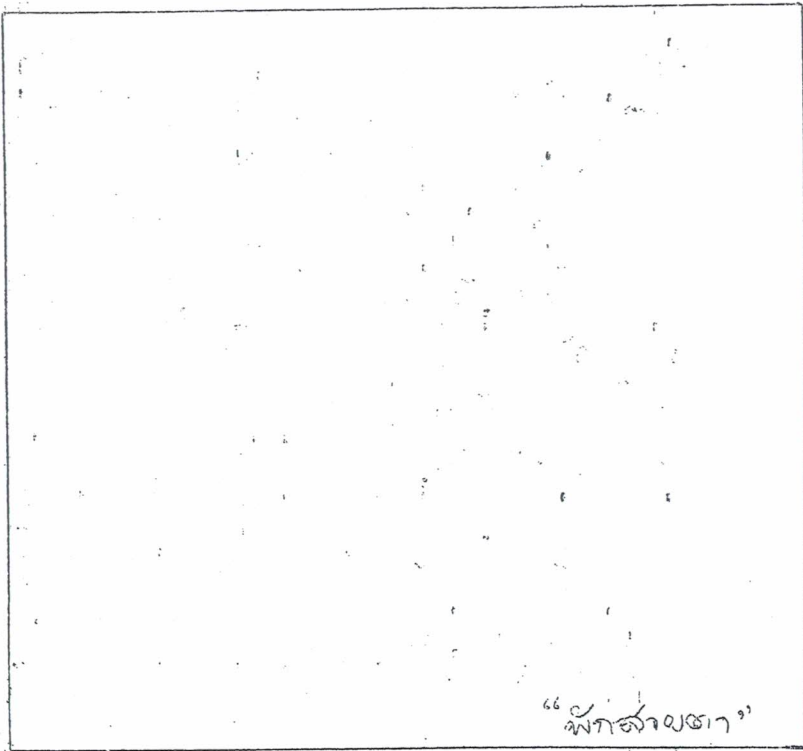
การวิพากษ์วิจารณ์ จากการตอบโต้หรือรับ จากการที่คง เชื่อหรือปฏิเสธ
 จากการที่คงแสดงท่าทีฉลาดหรือโง่งงออกมา เรื่องราวของสังฆกรรม
 นั้นไม่ใช่ เรื่องของคนฉลาดหรือคนโง่ง แต่สังฆกรรมนั้นก็คือสังฆกรรมซึ่งไม่
 เกี่ยวกับความโง่งหรือความฉลาด ไม่ใช่ว่าคนฉลาดเท่านั้นที่เป็นเจ้าของ
 สังฆกรรม แต่คนฉลาดอาจจะรู้ได้เร็วในขณะที่คนโง่งอาจจะรู้ได้ช้า แต่ทั้ง
 คนโง่งคนฉลาดเขาเองคือที่ตั้งของสังฆกรรม เป็นสังฆกรรมเช่นไร ต้อง
 ไม่ใช่สังฆกรรมหลังกายหรือไม่ใช่สังฆกรรมที่เป็นบันทึกทางคัมภีร์ ศาสนา
 สังฆกรรมที่แสดงออกด้วยหนังสืออักษรทางคัมภีร์นั้น เป็นเหมือนซากของ
 สัตว์โบราณเท่านั้น ซึ่งไม่มีชีวิต สังฆกรรมเช่นนั้นพูดไปก็เหนื่อยเปล่าไม่
 มีประโยชน์ใด ๆ ทั้งสิ้น เราไปพูดถึงซากไดโนเสาร์ อธิบายว่าครั้งหนึ่ง
 มันมีชีวิต แต่สังฆกรรมนั้นต้องเป็นชีวิตที่กำลังเคลื่อนไหว และการค้นหา
 ภาระแห่งการคนหา นั้นคงเป็นภาระที่จะต้องกระทำทุกขณะจิต การแสวง
 หาสังฆกรรมไม่ใช่งานอิเรก ไม่ใช่งานพักผ่อนนยามว่าง ไม่เหมือนการ
 ปลูกผัก พรวนดิน หรือเงินเล่น แต่ในการปลูกผัก พรวนดิน เงินเล่น
 การกิน การนอน การมีกิจกรรมทางเพศ กิจกรรมทางโลก ทั้งหมดนั้นต้อง
 ใช้นั้นเพื่อแสวงหาสังฆกรรมของการดำรงชีวิตทุก ๆ ขณะ ทุกๆขณะเป็น
 การเผยธาตุแห่งเทียนไข เพื่อให้เกิดแสงสว่างฉับใจ ภาระแห่งการคน
 หาสังฆกรรมคงทำทุกขณะจิต ไม่มีเหตุผลใดเลยที่จะบอกว่า พุทฺนี้ค่อย
 ทำทำในวัด หรือว่าขึ้นรถเมย์อยู่เพื่อจะไปฝึกสมาธิในวัด ไม่มีเหตุผลใด ๆ
 ที่จะเกิก เช่นนั้น ในรถเมย์ขณะที่จะไม่ฝึกสมาธิตรงนั้นคือการแสวงหาสังฆ-

กรรม ในขณะที่ตกทุกข์ได้ยาก น้ำคาคลอหน่วย ในขณะที่เราร้อน ในขณะที่
 ที่ขมขื่น ในขณะที่ทราเวียง ทุกขณะ ทุกขณะจิตคือการค้นหาสังฆกรรม ในขณะที่
 ที่เรากำลังหวาดกลัว น้ำท่วม อุทกภัย ขึ้นเครื่องบิน รถชน ประสบโชค
 อันใหญ่หลวง หรือถูกเบียดเบียนอย่างถึยิบ เพราะอะไรเล่า? สังฆกรรม
 นั้นเป็นสังฆกรรมของทุก ๆ ขณะจิต เราจะไม่รู้จักสังฆกรรมได้เพียงแง่หนึ่ง
 แง่ใจไปได้ เหมือนกับเรารู้จักอาหารเพียงแค่ว่าจรรายชื่อมัน ไม่ใช่
 อาหารหรือจะคุณภาพพิพิทัศน์ ผ่านทางจอโทรทัศน์เล็ก ๆ นั่นก็ไม่ใช่ภาพพิ
 ทัศน์ เป็นอู่อุณหภูมิที่ผ่านทางจอโทรทัศน์เล็ก ๆ ของสี่เหลี่ยม เราไม่ได้
 สัมพันธ์กับสนามอันกว้างใหญ่ของสนามกีฬา แต่เราสัมพันธ์กับแสงซึ่งเรา
 ประสาทตาของเราเท่านั้น สังฆกรรมนั้นต้องเป็นการที่เข้าไปสัมพันธ์ทั้ง
 ระบบของชีวิต ไม่ใช่เพียงแต่ว่า อ่านตำรา หรือปฏิบัติศีล สวดมนต์ ทำ
 ลมภาสี เท่านั้นไม่ใช่การแสวงหาสังฆกรรม แต่สังฆกรรมนั้น วิธีที่จะรู้มัน
 ต้องคลุกเข้าไปทั้งเนื้อทั้งตัว ถ้ารู้จักสังฆกรรมแง่เดียว ก็รู้เพียงแง่เดียว
 จะพ้นความคับสนไม่ได้ เหมือนการดูของเรา การอ่าน หนังสือ จะอ่าน
 ด้วยตาข้างเดียวมันก็ไม่ถนัด หรือหรีต่าเสียครั้งหนึ่งมันก็ไม่ถนัดยิ่งตามค
 ก็ไม่ต้องพูดถึงการอ่านหนังสือที่ชัดแจ้งอีก สังฆกรรมนั้นไม่ใช่สิ่งที่เราต้อง
 กลืนมันทีละส่วน แล้วไปคลุกกันในกระเพาะอาหาร สังฆกรรมนั้นคือตัวเรา
 นี้เอง การแสวงหาสังฆกรรมไม่ใช่มีความหมายถึงการสูญเสีย แล้วค้นหา
 สิ่งที่ย้ายไป แต่เป็นการกลับเข้าสู่แหล่งกำเนิดของชีวิต แล้วอยู่กับมัน
 ความเพียรในการแสวงหาสังฆกรรมนั้นไม่ใช่ค้นหาสิ่งที่อยู่นอกทำ

ป่าหิมพานต์ แต่เป็นการคลุกคลีกับชีวิตของตัวเอง คนเรานั้นมักจะคลุกคลีกับหญิงกับชาย กับเพื่อน หรือกับพระ หรือกับกิจการงาน แต่เขาไม่เคยคลุกคลีกับชีวิตของเขา เขาไม่เคยเกิดเอกภาพที่ทำให้กายและจิตของเขาขึ้นใจคลุกกันสนิท เขาไม่เคยใครรู้สึกถึงเมล็ดพันธุ์ของการตรัสรู้ของเขาที่มีอยู่ในตัวเขาแล้ว ในการค้นหาสัจธรรมนั้น ต้องไม่ใช่เป็นการกระทำแบบเหาะเหายะเหาะ เทาๆ กับไม่ใช่เป็นการกระทำแบบที่เต็มไปด้วยกฎเกณฑ์ทางจริยธรรม กฎเกณฑ์ทางจริยธรรมเป็นเพียงกรอบเล็ก เหมือนกับคูโทรทัศน์ ดูเหตุการณ์อันกว้างใหญ่ผ่านทางจอโทรทัศน์เล็ก ๆ ซึ่งไม่อาจที่จะเห็นทิวทัศน์ทั้งหมดของมันได้ สัจธรรมเป็นเพียงหน้าต่างเล็ก ๆ จริยธรรมเป็นเพียงหน้าต่างเล็ก ๆ ซึ่งเปราะบาง แต่สัจธรรมนั้นเป็นทิวทัศน์ที่กว้างใหญ่ไพศาล ซึ่งไม่มีอะไรทำลายมันได้กล้องโทรทัศน์ ดวงตาที่ดู รถยนต์ที่พาเราไป สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องราวที่ระบอบที่จะดูทิวทัศน์กว้าง ๆ เมื่อใจก็ตามเราเห็นทิวทัศน์กว้าง ๆ ของชีวิตอย่างแนบแน่น เราจะค้นสืบสน เราจะค้นพบว่าแม้เป็นการระเบิดของภูเขาไฟ ในน้ำในทะเล เสียงระเบิดที่ดังลั่นก้องนั้น เมื่อเทียบกับทิวทัศน์อันกว้างใหญ่ไพศาลแล้ว เสียงกึกก้องนั้นเป็นเสียงที่แผ่วเบา เดียวนี้ความรู้สึกว่าความลับสมันเป็นเสียงที่กึกก้องในใจของเรา ถ้าเรายังไม่เห็นสัจธรรมที่กว้างใหญ่ไพศาลนั้นแต่เมื่อใดก็ตามที่เราเริ่มตระหนักชัดขึ้น สติ ปัญญา อินทรีย์ของเราแก่กล้าขึ้น ทัศนะของเราถูกทรงขึ้นโลกทัศน์ ชั่วทัศน์ ของเราไม่หยุดอยู่ในกรอบจริยธรรมเล็ก ๆ ไม่หยุดอยู่ในกรอบของความดี

หันมาหาแสงสว่างไม่หยุดอยู่ในกรอบของกำนิมเล็ก ๆ ในอาชีพ ในการดำเนินชีวิตที่เราหลงแต่ถึงเรียกความกันลย สันนิษเอาเองตามความรู้สึก เมื่อเราไม่หยุดอยู่ในสิ่งจำกัดเช่นนี้แล้ว ทัศนะของเราจะไม่อะไรกันทางใด ทัศนะของเรานั้นก็คือดวงใจอิสระของเรานั่นเอง เดียวนี้เราขอบหาทฤษฎีหนึ่งทฤษฎีใจซึ่ง เป็นเพียงการจำกัดกรอบของใจอันอิสระของเรา เหมือนกับว่าดวงไฟซึ่งมีแสงสว่างออกจากรบทิศ เราขอบที่จะจับมันใส่ในกล่อง เพื่อให้มันฉายไปทางหนึ่งทางใด ดังนั้นช่วงชีวิตของเรา เราจึงรู้แจ้งในบางสิ่ง เราจึง เจนจัดในบางสิ่ง บางแง่ บางมุม เช่นบางคนอาจจะพูดเอง บางคนอาจจะเล่นกีฬาเอง บางคนอาจจะอดทนเอง บางคนอาจจะมีความศรัทธาบางอย่าง บางคนอาจจะวิ่งเร็ว บางคนอาจจะเป็นคนสมาธิดี อะไร เหล่านี้ไม่ใช่หนทางของสัจธรรม สัจธรรมนั้นไม่เกี่ยวกับเรื่องรักชาติ หรือ หัวสมาธิ หรือปัญญาที่ตามพระกัมภีร์ว่าไว้ สัจธรรมไม่ใช่การไต่เต้าไปให้ถึงยอดของปลายไม้ แล้วก็ดูทิวทัศน์ ดูข้างป่ากำลังคลาน ซึ่งเราก็เห็นแต่เพียงอากาศแต่ที่ไกล ๆ เท่านั้น สัจธรรมแทนที่จะทำเช่นนั้น กลับกลายเป็นย้อนเข้าอยู่ในการรู้แจ้ง ไม่มีล้าจับขึ้นตอนที่ไต่เต้าไปวันแล้ววันเล่า ดังนั้นหนทางของสมาธิเพื่อเข้าถึงสัจธรรมนั้น คือการใช้สัจธรรมนั้นจ่างชีวิต เหมือนเปลวเทียนที่เราจุดขึ้นแล้วนี้ ก็ต้องปกป้องมันให้มันลุกลามไปให้ถึงที่ของมัน แต่เปลวเทียน ที่ไม่จุดแสงสว่างขึ้น ก็ไม่มี

ประโยชน์อันใด จะปกป้องหรือไม่ปกป้องลม มันก็ไม่มีลมอันใดเกิดขึ้น
 สัจธรรมนั้นไม่ใช่สิ่งที่ต้องเข้าถึง เพราะสัจธรรมก็คือเรานั้นแหละ แต่
 เป็นสิ่งที่ต้องจุดมันขึ้นและไขมันในทุก ๆ เหตุการณ์ ทุก ๆ ครั้งที่เจอ
 เหตุการณ์ เราเป็นสัตว์อ่อนแอเกินไป เราไผ่ฝันถึงสัจธรรม โดยที่
 เราไม่เคยใช้สัจธรรม

“พิภพว่างเปล่า”

ดังนั้น เหมือนกับคนที่ฝันที่จะมีความสุข ในความฝันที่มีความสุขนั้นจึงพบแต่
 ความทุกข์เท่านั้น ดังนั้นเอง คำพูดที่ว่า " จงใช้สัจธรรมเป็นเครื่อง
 ชีวิต" นี้เป็นคำพูดที่จริงและชัดเจนอยู่ในตัวของมัน ผู้ใดมีหูเงิบฟังแล้ว
 เข้าใจแล้ว มันเป็นเรื่องง่ายกายเปลี่ยนอะไรที่จะใช้สัจธรรม เหมือนเมื่อ
 บอกเราว่า เคียวนี้เทียบมีแสงจืดจางขึ้นสี แสงสว่างของมันจะทำให้ดูความมืด
 การอธิบายเท่านั้น นับว่าสมบูรณ์แล้ว แต่ตรงกันข้ามถ้าเรายังไม่รู้เรา เรา
 คือเทียบหูของสัจธรรม การอธิบายถึงแสงสว่างนานาประการนั้น แพ้
 ไควาไรคา เพราะผู้นั้นไม่เคยบอกหรือไม่รู้เองว่า ตัวเรานั้นแหละคือ สัจ
 ดังนั้น เขาจึงเป็นคนทึบด้าย ๆ กับคนที่หวังหาอะไรบางอย่างซึ่งอยู่ในตัวเขา
 เหมือนเรือที่วิ่งไปควายแรงลม แล้วเพี้ยวหาลมอยู่ เรือที่แล่นเฉยไปควาย
 น่ายเรือนี้เสาะหาลม ซึ่งลมเป็นเครื่องพาเขาไปนั่นเอง
 เคียวนี้ ถ้าเราดูแล้วถึงเรื่องราวเหล่านี้ การนั่งสมาธิของเราจะเป็น
 ง่ายกาย
 การนั่งสมาธิ คือปล่อยให้สัจธรรมทำงานของท่าน นี้หมายความว่าอย่างไร
 เรืออย่าไปยุ่งกับตัวเรา แต่...จงปล่อยให้ตัวเรานั้นถูกคุ้มครองโดยสัจธรรม
 อยุ่ในเจตนา คัลหา หรือความมุ่งหมายที่ตามมา เช่นต้องการความสุข
 ต้องการอะไรบางอย่าง ซึ่งเป็นแง่มุมเล็ก ๆ แม้จะเป็นความดี แต่ก็ไม่ใช้สัจ
 จงปล่อยให้สัจธรรมตั้งเดิม คือตัวชีวิตมันพาไป
 ตั้งแต่วันนี้ ทุก ๆ ขณะ ปกป้องตัวเองเพียงเพื่อให้สัจธรรมนั้นได้พาเรา
 ปกป้องเรื่ออย่าให้โยกโคลง ตั้ง เข้มพิศนั้นให้ดี แล้วลมแห่งสัจธรรมจะพา
 ไปถึงฝั่ง
 ฝั่งของสัจธรรมนั้น เราไม่ต้องกลัวกษะเนื่อก ๆ ทั้งสิ้น ลมพัดไปทางไหน
 ท่องไปทางนั้น แต่...ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับว่าเราเตรียมเรือของเราแล้วยัง
 เรามีเทียบหูของ...ที่จุกใหญ่เป็นแสงสว่างแล้วหรือเปล่า
 เมื่อนั่งสมาธิ อยุ่กับกับตัวเรา อยุ่คร่ำครวญหาสัจธรรม
 แต่...ระลึกรู้ให้ทันทางที่ว่า ทุกสิ่งจำเป็นอยู่ในสัจธรรม ทำความรู้สึกที่

ปล่อยให้วาง ให้สังขรณ์มันให้แล้วแต่สังขรณ์มันไม่ใช่เทพเจ้า
ที่จะบันดาลโชคร้ายอะไรให้เราที่จะทำให้เราหลกนโคตามที่เราปรารถนา

เมื่อคนไม่จะออกดอก ก็ไม่มีใครเลยที่จะไปบงการวันคืนของมัน และเมื่อ
คราวมันยังเป็นดอกตูมนั้น การที่เราจะจับดอกตูม มาฉีกพับไหม้เขานนั้นไม่ใช่
การบานที่แท้จริง

ดังนั้น เมื่อใดย่างเท่าเขาสุกแล้วสังขรณ์แล้ว ก็ไม่ต้องกังวลถึง
สังขรณ์ที่ไหนอีก เคี้ยวนี้เราไม่มีชีวิต แล้วชีวิตคือสังขรณ์ เพราะมันมีความ
ทุกข์ ความสุข มีความว่างโปร่ง ความกลัดกลุ้มสับสน

แต่เคี้ยวนี้เราไม่ประหิมประพายต่อสังขรณ์ เรายังเลือกเอาความ
สับสนนานาประการมาเป็นสังขรณ์ของเรา ดังนั้นแหละ จึงเกิดอุปสรรคขึ้นอย่าง
ไม่ขาดในในชีวิตของเรา เราถือเอาความรู้สึกนึกคิดของเราเท่านั้นเป็นความ
ถูกต้อง เราเชื่อตัวเองชนิดที่เรียกว่าไม่เชื่อเพื่อต่อสังขรณ์

สังขรณ์ไม่ใช่คำสอนของพระพุทธ สัจธรรมนั้นพระพุทธองค์อยู่ที่คำนำ
ของมัน พระองค์เอง เกรงพิงจธรรม คำสอนของท่านนั้นไม่ได้อสอนเรื่องอะไรอื่น
ก็สอนให้เรานิ่งยอมมากในตัวเองเสียก่อน ตัดรอนอุปสรรคในการรู้เห็นสังขรณ์
ซึ่งมีอยู่แล้ว เกี่ยวกับจิตใจของเรามีมันเต็มไปดวยวิพากษ์วิจารณ์ เราดูเคี้ยวนี้ใส่ราย
ปายสี่ผุคน แบนแตกอุเหนเราก็กังใส่รายปายสี่ ว่าสวยไม่สวย ว่าดี ว่าทราม
เรามีจิตใจที่เต็มไปดวยการวิพากษ์วิจารณ์

ดังนั้น สัจจะของเรา เราจึงรู้ว่ามันเกี่ยวคือ ความทุกข์ เพราะเราไป
กระทำผิดไปเพงเล็งเอาแงเคี้ยว แต่เมื่อใดที่หัวใจเราสิ้นวิพากษ์วิจารณ์
มองทุกสิ่งข้อ ๆ เพราะว่าการเรียนรู้สังขรณ์นั้นต้องไม่หลบจากปรากฏการณ์
ต้องไม่หลบดี หนีหน้าจากกฎวิหริ ผู้ใดจะเรียนรู้เรื่องทางโคจรของพระจันทร์
หรือดวงดาวในท้องฟ้าใหญ่แจ่ง เขาจะตองไม่ใช่ผู้หัดบทั้งกัน ตรงกันข้าม
เขาจะตองเป็นผู้ที่ตนเคยเสมอที่จะเผ่าดูการ เคลื่อนโคจรไปของดาว แล้วเขาจะตอง
ไม่ใช่ผู้ที่ยายท้อมอย ๆ เขาตองไม่ใช่ผู้ที่คคโคงควยการตองการให้ดวงดาว เป็นไป
โดยประการอื่น

เขาตองไม่ใช่ผู้ที่ต้องการให้หน้าตาของเขาสวยตามความนิยม เขาตอง
ไม่ใช่ผู้ที่ไม่ใจแต่เรื่องแพ้น หรือเรื่องดาดดวยซึ่งเกิดขึ้นมอย ๆ มา
ในชีวิตประจำวันของเขา แต่เขาจะตองเผ่ากอยางข้อ ๆ ตอความ
เปลี่ยนแปลงทั้งหมด เผ่ากมันโดยไม่ใช่ของวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น
ไม่ยอมรับว่าตัวเอง เป็นผู้ที่ดีหรือชั่ว ไม่ตองวิพากษ์วิจารณ์ทั้งผู้อื่นและ
ตัวเอง แต่..เป็นผู้ที่รู้เห็นการกระทำ การ เคลื่อนไหวของกาย
ของวาจา และของจิต

สิ่งไหนที่การ เคลื่อนไหว เป็นไปในทาง เป็นเหตุให้คนอื่น
นิยมยกย่อง เขาตองมีสติสัมปชัญญะรู้ตัวว่า นี่โลกสมมติให้เรูเราเท่านั้น

ถ้าสิ่งไหนเป็นการกระทำที่เห็น โลกติเคี้ยน เขาตองรู้ตัว
ว่า ขณะนี้ โลกกำลังสมมติ กำลังติเคี้ยน เขาจึงจองดูแคขอเท็จจริง
ของกรรมและผลของมันเท่านั้น ไม่วากกรรมนั้นจะเป็นกรรมดีหรือกร
ชั่ว และดูแสวงหาสังขรณ์ทุกคนเนื่องจากไม่ใส่ใจในเรื่องที่สับสน
เป็นสาระ ดังนั้นผู้แสวงหาสังขรณ์จึงไม่เบียดเบียนใครโดยตั้งใจ

ดังนั้น กรรมทั้งหลายของผู้ที่แสวงหาสังขรณ์นั้น นูดยุณัก
ที่จะทำไปในลักษณะเบียดเบียนหรือทำชั่วโดยเจตนา เว้นไว้แต่โล
บัญญัติเรียกว่า เป็นความไม่ดีหรือเลวทราม ซึ่งตระหนักว่ากฎเกณฑ์
ทางสังคมนี้ มักจะเป็นความชั่วร้ายแฝงอยู่เสมอ

ยุคสมัยก็ตาม กานิยมในโลกนี้คือคานิยมของผู้ที่ไม่แสวงหา
สังขรณ์ และดังนั้นโดยการ เอามาตรฐานทางสังคมมาวัด
บางที่ ผู้แสวงหาสังขรณ์กลับกลายเป็นผู้ที่ชั่วทราม กลับกลายเป็น
เป็นผู้ที่ขอยุณกรีกไป เป็นไค

ดังนั้น ผู้แสวงหาสังขรณ์จะตองเป็นผู้ที่ไม่ห่วงในห่วงง่าย
เกินไปคอคาคิดิน หรือยกย่อง แต่เป็นผู้ที่หวั่นไหวเหลือเกิน
อ่อนไหว sensitive ตอ...รู้สึกฉับไว ตอเรื่องราว...

ต่อทางเดินที่จะก้าวเข้าสู่สังขารม ต้องเป็นผู้กระหายที่จะรู้ กระสือรู้คุณ ใฝ่ฝันที่จะรู้จักสังขารมคยตัวของตัวเอง ความกระหาย ความใฝ่ฝันที่จะรู้สังขารมจากผู้อื่นก็เป็นความโง่เขลาเท่านั้นเอง

ดังนั้น ความกระหายใฝ่ฝัน มุ่งมั่นที่จะรู้สังขารมในตัวเอง มันก็คือความตื่นตัวเท่านั้นเองมันไม่ใช่ค้นหา ไม่ใช่ความทะยานอยากกลายเป็นความตื่นตัวอย่างตูด เมืองกันไป

บัดนี้ เรามาพิจารณาดูว่า ถ้าหากว่าสังขารมนั่นก็คือตัวเรา เหตุไฉนเล่าเราจึงไม่รู้สัก? เราถือการจะรู้อีกอย่างหนึ่งว่า เพราะความที่สังขารมนี้เป็นธรรมชาติแท้ของเรานั่นแหละ มันจึงทำให้เราว่างใจในความสับสนของโลกนี้ไม่ใ้ไหน, ดังนั้น คนทั่วไปจึงยุ่งกับเรื่องทางโลก แต่ส่วนลึก ๆ ของเขาบางคนที่จะเขาสูสันติสุข เขาอาจจะเสแสร้งแกล้งที่ปร่งแตรง แต่เขากลับพบบ่อยครั้งแล้วครั้งเล่าเขาเห็นดูเห็นอ้อมมาก เสียงกระซิบเล็ก ๆ ที่บอกว่า พุทฺธิ ฉับถึงเวลาที่จะยุติเรื่องเสแสร้งมารยาแล้ว กระซิบเขามาในใจของเราอยู่ ๆ

แต่สำหรับคนที่ติดหลงใหลในโลกมาก ๆ เสียงนั้นก็มักดังก้องขึ้นสักทีหนึ่ง เสียงนั้นก็เป็เสียงที่ฉานไปเลย ๆ ไรความหมาย แต่มันไม่เคยขาดจากเสียงนั้น แต่ผู้ใดที่เริ่มเงี้ยวหลงฟัง ผู้ใดที่ความเป็นไปของชีวิตของเขาเองซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งหลาย ๆ สิ่ง เสียงเรียกร้องของสังขารมจะก้องขึ้น ๆ ก็คือเสียงเรียกร้องที่โหยหิวชีวิตที่เสแสร้งและมารยา

ในงาน เคนราอันทรูทรา ก็อาจจะเป็นที่ที่บุคคลหนึ่งบุคคลใด อินทรีย์ได้เติบโตขึ้น จนใดเห็นความเหลวไหลในขณะที่เขาเคนราไปรอบ ๆ เวทีนั้น รอบ ๆ ฟลอร์นั้น วิถีสนทนาต่างใดเกิดขึ้นกับคนเรานั้นบ่อย ๆ ทั้งในรานเหล่า โรงโสภณี หรือในวงไฟ หรือในวงกินเลี้ยง และคนเขานั้นแหละจะเติบโตขึ้น

แม้จะโง่ชีวิตอยู่ในสังกุมซึ่งมายาและสับสน แต่หัวใจของเราเริ่มเหนื่อยหน่าย เริ่มระอา เห็นความโรสราของมัน พอถึงวันหนึ่ง ความรู้สึกที่เกิดขาดเริ่มเกิดขึ้น

เดี๋ยวนี้ เราเป็นคนอ่อนแอ ความรู้สึกที่เราไม่มีอะไรที่เค็ดขาดเงี้ยวพึ่งความรู้สึกที่พองขึ้นในใจ แล้ววันหนึ่งเราจะกลายเป็นผู้ที่เข้มแข็ง เค็ดขาดขึ้น เดียวนี้เรารู้สึกมากที่จะหลุดออกจากสถานะทางสังคม สืบปี การไม่ใ้ค่าแห่ง ไม่ใ้เขาสุระบุมของสังคมซึ่งจะพาเราไปสู่ตำแหน่งสูง สืบปีนั้นเห็นว่า เป็นความหายนะของบุคคลที่ยิ่งหลงใหลในสิ่งนี้ แต่สืบปี ยึดสืบปี ผู้ที่แสวงหาสังขารมนั้น เป็นสืบปีที่กลาหาญขึ้น กลาหาญที่จะไม่ใ้ใจในสิ่งตัวเอง เห็นว่าไรสร้าง นั่นเอง

แต่ความกล้าจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะเรายังคิดว่าบางสิ่งในโลกนี้ มีสาระ ความกล้าของเราจะกลับกลายเป็นความสับสนไปอีก คือ เดียวกับ เดียวกับ

บัดนี้ ภาวะทางสังคมนี้เป็นสังคมที่จะพาเราไปสู่สถานะทางสังคม อายุการ และความสามารถ และความเจตจำนงในการงาน แต่ทางฝ่ายสังคมนี้พร้อมเสมอที่จะให้ความเจเจตจำนงในการแสวงหา คนไหนที่กล้าทางโลก ใจทางธรรม, คนไหนที่กล้าทางธรรมก็ยอมเข้ใจทางโลกโคกอย่างชัดแจ้ง

การค้นหาสังขารมของบุคคลหนึ่งคนไปใ้เป็นทางแคบเฉพาะตัว หรือ หลุดทิ้งสังคม เหมือนกับคนกลุ่มหนึ่งคนอยู่ในทามกลางความมืด แล้วคนหนึ่งเพียงคนเดียวจะส่ไม่ขึ้นให้เกิดไฟ ดังนั้น การจุดไฟขึ้นในทามกลางความมืด จะช่วยให้คุณอื่นใดเห็นแสงสว่าง ๆ ขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม สังคมนั้นไม่อาจจะสว่างไสว ประสมสันติสุขได้ ง่าย ๆ เดียวที่จุดแสงสว่างขึ้น แต่...ทุก ๆ ดวงประทุปีในงานนั้นคือ เมื่อผู้คนเข้าใจชีวิตของเขาถูกต้อง เติบโตขึ้นคยความรู้ตัวในการกระทำ และวาจา และจิต ดังนั้น การเคลื่อนไหวทางสังคมก็มีหลักเกณฑ์ มีระบ่มีคุณค่าที่ค้ำงาม ถ้าในใจของเรามีค เราจะไม่อาจจุดแสงสว่างขึ้นในสังคม เหมือนกับคนตาบอดที่จะวงคนตามอกไม่ใ้ทอดแหตกคนนั้นยอมยาก

ดังนั้น พวกเพ็ญหรือไม่ว่าเราจะสรุปในตอนนี้ว่า ไม่ว่าสถานะทางสังคม เป็นเช่นไร ไม่ว่าค่านิยมในสังคมจะเป็นอย่างไร ไม่ว่าวิถีชีวิตของเราต้อง เคนรำ กินเหล้า เสเพลในบาร์ไนท์คลับอย่างไร ไม่ว่าเราต้องยังเรียน หรือจบไปแล้ว บวชหรือยังเป็นคฤหัสถ์ การค้นหาสัจธรรมนั้นก็คือ การไข หาที่แนบสนับที่หัวใจซึ่งไรมารยา

บัดนี้ ถ้าเรายังดำเนินชีวิตอยู่อย่างไร ก็ยังคง มีดวงใจที่ไร้เงียงสา หลีกแหล่ในเรื่องการวิม่นสมอง เมื่อนั้นชีวิตของเราก็เริ่มสมบูรณ์ขึ้น . . . ใญ่กว่านี้เราไขหัวเรื่องมีเสน่ห์เหลือมมาก และดวงใจของเราคลุกโง เราไม่ หนีหนีจนกลัวกลัวใจ แต่เราหลีกแหล่ในเรื่องมันสมอง เราวิม่นเพื่อประทุษ ควบใจ ใญ่กว่านี้เราจึงมีสมองอย่างมูลลาค แต่ยังมีดวงใจของอุเด็ก ๆ ในการ ะไรอย่างอื่น ๆ เพราะว่าเมื่อดำเนินกิจการงาน เขาต้องไขความคิด เหตุผล จาที่มีอำนาจควบคุม เหตุผล

เมื่อเป็นเช่นนั้น ชีวิตจะมีกำลังและทิศทางด้วย ลำพังสิ่งที่มีกำลังและ ศักยภาพทาง ขอบเป็นอัตรายใหญ่ ขอบคำหรือวิญญ์ เต็มไปควยอำนาจเถื่อน กำนารของความไม่รูแจ้งใจนี้ใจตัว ซึ่งจะทำลายคุณค่าที่สั่งงานทั้งของตัว และของ ุค ความมีคมีวจิตใจของเรานั้น เราก็มองหาที่จะหาให้ความมูริกโชติชวง ถ้าใจเรามืด เราไม่อาจทำให้อุครอง ุริกของเราดีขึ้นด้วย แต่ควยการ ตัวเองให้สว่างใสวขึ้น มันก็ช่วยให้คนใกล้ ๆ ตัวเราก็ดีขึ้นด้วย

โดยสรุปแล้ว การเปลือใจของตัวเอง เชื่อตัวเอง ศักรอนอุปสรรค รื่องมารยาสาโดยออก เฝยให้คนอื่นกลัวกลัวใจที่อิสระ ชื่อ ๆ หลีกแหล่ในเรื่อง คำเนินชีวิต ศึกษการทำงานเพื่อประโยชน์คนสังคม เท่านั้นอาเรากำลัง วิตอย่างมีความหมาย

ใญ่กว่านี้ ถ้าเราค้นพบว่าเรารู้สึกเมื่อ ว่าเทว เฝยคพยายามตัวเอง เหงๆ กก และไรคา รู้สึกว่าตัวเองเป็นคนไรความสามารถ จึงได้คำเนินชีวิตใหม่ การมีใจที่ซื่อ ๆ ใญ่กว่านี้ในการบริการ คนหาความสมบูรณ์ในภายใน สิ่งนี้ไม่

ต้องการความฉลาดเฉียบแหลมอะไรนัก ไม่ต้องการสถานที่ หรือรูปแบบข บรพรชิตหรืออื่นใด แต่มันต้องการสาระที่ไคลงมีอนจริง ๆ เท่านั้น

อาคมาขอจบเท่านี้ใครมีปัญหาคือวคอยถามมา ขอพักสักครู่

● คุปรับของโมหะ เมื่อมีสติโมหะก็ไม่มี โมหะนั้นมันท้อ มันทำอะไ ้อ้อ ๆ พอมีสติแล้วมันถูระฉับกระเฉง รู้สึกตัวขึ้นเมื่อทำอะไร จะพูด จะคิด จะเดินก็รู้สึก แม้จะโตเถียงทำเหตุลันก็มีสติ ไม่ใช่ไปนั่งมีสติ เช่นนั้น ใญ่กว่านี้มีสติลลย

สติเล็กน้อย หรือบางทีก็เรียกว่าเสียสติ เสียสติหมายถึงเป็นม ุเสียจริต จริตที่เคยประพฤติ (จริต หมายความว่าประพฤติ) ควยอำนาจ ของสติ ใญ่กว่านี้สติไม่มี จริตนั้นก็กลายเป็นจริต ธรรมที่ไรสติ เสียจริตก็ เสียสติแปลว่า เป็นบ้า

ถ้าเราทดลองอย่างนี้ก็ได้ โภยให้ยุ่งกัก การให้ยุ่งกักเกิดคุณธรรม อยางน้อยก็ 2 ประการ คือ 1. อคทน 2. เมตตา คุรุดดา ใหมนกินเลือดคบาง ระวังให้คี่ หรือไม่จำเป็นคองมีคูกอยางนี้ก็ได้

อคทนที่แท้จริงไม่ใช่อคทนอยางนั้น ความไม่หวั่นไหวไม่คอกหมายคี่ ไรเอาผู้มีคมาเชือกเนื้อเถื่อนหนึ่งแควก็ไมเจ็บ ถ้าเชือกนี้คี่เป็นกอนอิฐ หรือ ศฟูไปแล้ว ไมหวั่นไหวนั้นหมายถึงวาชวงใน สิ่งไหนที่ยาวนานให้ชอบพอนจึ ไม้ไหวคามาไป สิ่งไหนที่มันยัวเยาให้โกรธ มันระงับอยู่

ดังนั้น บังเฉย ๆ ฝึกการหวั่นไหวได้ นั่งอยู่นั้นพอคึกคึกขึ้นมามันหวั ุคความคึก คัวไปบาง รักไปบาง มันไม่คองไปเผเรณุกกับอะไรที่แผลง ใญ่กว่านี้คนใญ่แล้วเผเรณุกกับอารมณ์ บางชวงมันหวั่นไหว เพียรคักกลับใหม่ หวั่นไหวไปบาง ถ้าฝึกอยางนี้ไคละกอด ชวงนอกไม่มีปัญหา เพราะชวงน จะเชามาชวงในมันคองกลายเป็นอารมณ์กอนกลายเป็น อารมณ์ไม่ชภาช

เช่นว่า หรือเสีย มันเข้ามาด้วยความหมายเท่านั้น เมื่อเรานั่งอยู่แควมั่งอยู่
นานหนา ถ้าเรานั่งสมาธิ งูชกอยู่ข้างหน้า เราลืมตาขึ้นมาดูยังไม่เป็นงู แต่
สักเดี๋ยวพอชักว่าเป็นงูเท่านั้นเองมันฉกกัดเขาพื้นแล้ว มันยังไม่กัดเรา แต่เรา
ตกใจ พอตกใจตอนนั้นคิดความมันฉกเรา หรือเราฉกมันก่อน เราพบพิษใสมันก่อน
เราใส่ความมันว่าเป็นงูพิษ เป็นงูพิษแล้วรู้สึกตกใจ แต่พออุให้ชักอีกทีหนึ่ง อ้าว /
เป็นไขไม้และกานเขาหากัน

ฉะนั้น สิ่งข้างนอกจะเข้ามามันต้องมากระทบที่ใจ ซึ่งเป็นธรรม
มณ สิ่งทั้งหลายที่ปรากฏกับใจในลักษณะของธรรมารมณ์ ธรรมารมณ์ทั้งหลายมี
ธรรมลักษณะที่เกิด กับชั่วคราว แวบเดียว ไม่วันไหนที่รู้สึกความมันเกิดแวบเดียว
ดังนั้น คุณตัวเองใจ ควบคุมความรู้สึก เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ใด

ธรรมทั้งหลายปรากฏที่ใจ ปรากฏด้วยธรรมลักษณะ ไม่ใช่ของจริง
ไม่ใช่สิ่งที่เข้าไปในตาเรา แต่มันจำกักรูปรอยขึ้นที่จิต สิ่งทั้งปวงมีอยู่เพราะจิต
ถ้าตายแล้วสิ่งทั้งปวงมันดับหมด เดียวกันที่เราเห็นที่จริงมันเป็นความหมายรูปของจิต
เป็นการสะท้อนออกของจิต มันเห็นอะไรที่จริงมันไม่ใช่สิ่งนั้น มันเป็นการจำกักรูปร
รอยขึ้นที่จิต เนื่องแต่สิ่งอะไรก็ไม่รู้อะไรสักอย่าง สิ่งที่จริงไม่ใช่สิ่งใด สิ่งนั้นเป็นเพียง

บางอย่าง คนก็ไม่ชอบ หินก็ไม่ชอบ แต่การที่เรานั่งเราต้องเรียน
หินจะเป็นหินต่อเมื่อมันรู้สึกสัมผัสที่ใจ คุณความหมาย คุณค่าและชื่อของมัน มันตรง
กับอกความมีเลือด เรารู้สึกสบายนั่งทับมันนี่ พอบอกความมีเลือด เอ/ ชักจะเห็ดยวนา
เห็ดยวนา แล้วบางคนอาจคิดว่า ไอ้เลือดปลคน พอบอกความมีเลือด ภาว/ กลายเป็น
... มันขึ้นอยู่กับความหมายรูปของเรา ความหมายรูปนั้นกระทบเขาที่จิต ความ
หมายมันอยู่ที่จิต เสียงเขาทางหู แต่ความหมายของเสียงนั้นกระทบที่จิต จิตเขา
นั้นที่อยู่กับ จิตเท่านั้นที่เห็น หรือพอเราเห็นทันควัน จิตเขารับรู้ เรามีสติรู้สึก
มันก็ไม่วันไหนไปในการมุดต่าง ๆ

ถ้าสมมติว่าคนเดินมา ถ้าเห็นว่ามันมาก ซึ่งเรารักมากกักกำลังเดินมา
แล้วนาย ก. จากไป มันตามไปควยในข้างใน หมดแรง คิดถึง แต่การรู้สึก

นาย ก. ไม่ใช่ นาย ก. เป็นการจำกักรูปรอยขึ้นที่จิต เพราะฉะนั้นการที่จำกั
ก็ไม่ใช่ นาย ก. จำกักรูปรอยขึ้นก็ไม่วันไหนในการมุด จะไปจะมากก็ไม่วัน
ไหน คนที่รัก คนที่รู้จักกันดี มันรู้ว่าเรื่องเกิดขึ้นที่นั่นเท่านั้น ถ้ามีสติอยู่ที่นั่นแ
มันไม่ทำอะไร เมื่อไม่วันไหนแล้วเรายังจะรักเขาใจจริง ๆ ที่แรกมันเห็นแ
ตัว มันเข้าใจมันหลง การที่เรารักคนนั้น เมื่อคนนั้นจากไปก็เศร้ากรวย
เป็นอาการของความหลง คือไมรู้อะไรของการความรัก

ความรักมันไม่ใช่หลง มันรู้สึกความมัน เป็นเพียงแค่มสัมผัสที่ใจ ดังนั้นเมื่อ
มีสติก็ไม่วันไหนไปไหนหรือใจไม่มอดคิดแล้ว การ เกิดอุกอลอย่างชอบธรรมก็เกิด
ขึ้น

การ เกิดอุกอลอย่างชอบธรรม บางทีเป็นเรื่องแรง บางทีเป็นเรื่องนุ่มนวล
แล้วแต่โอกาส พระพุทธเจ้าบางทีทานหมากคายมาก ใครที่ยังไม่รู้คิดว่า
พระพุทธเจ้าเป็นผู้พูดเรียนบรรยาย บางทีทานหมากคายมาก ทานคาพระอย่าง
เสีย ๆ หาย ๆ ใจความใหญ่ของมันก็ตรงรู้สึกเขาที่ใจ จะเรียนธรรมทั้งหลาย
เรียนธรรมะของเรียนที่ใจ เพราะธรรมทั้งหลายปรากฏที่ใจ เมื่อปรากฏที่ใจ
ปรากฏเร็วมาก แวบเดียวเท่านั้น ดังนั้นเรียนด้วยความคิดไม่ใคร่ของเรียนค
ถึงสติที่จะรู้ที่เรามากระทบที่ใจ

การบรรลุถึงสติจะรู้ที่ใจ ไม่เกี่ยวข้องกับเลยข้างนอก
ข้างนอกมัน เป็นเพียงสิ่งเรา เราไปเรียนข้างนอกเขา เรียนกันแสนราดึกไม่
จบ แต่เขาเรียนที่ใจมันมันมัน ไม่เท่าไรก็จับใจว่าสิ่งทั้งปวง มันหามันอยู่ที่
ที่มันมันเป็นรังของใจ เป็นรังมดคัน มดแดง ยุง เขามาแล้วชี้เป็นลูกกัก
เจ็บที่เจ็บที่ใจ ทุกข์ที่ทุกข์ที่ใจ สงบที่สงบที่ใจ โกรธที่โกรธที่ใจ ไปรู้ที่ไปรู้ที่ใจ
ไปรู้ที่ก่อนเห็นโน้นไปรู้ที่โดย่างไร มันก็รู้ที่ใจเท่านั้น เหมือนที่เห็นที่รู้
มันตรงจุดที่ใช่ มันไปจุดที่อื่นมันจะรู้สึกโดย่างไร จุดที่ใสมันที่มันกับแจ้งขึ้น
เพราะที่มันเป็นใสมัน เป็นที่ดูใหม่ของใจ ใจก็เป็นที่นี่ที่ตรงของสติจธรรม
ไปหาสติจธรรมที่ใหม่ หา ถ้าพบที่ใจแล้วทุกสิ่งมัน เป็นสติจธรรม เพราะ

ทุกสิ่งสะท้อนออกที่ใจ ถ้าไม่มีใจทุกสิ่งจะดับหมด เกียวนี้ทุกสิ่งมีก็เพราะใจมี เรามองไปทางไหน พังอะไร พัง มองตามทางมานของใจ ทางรักมีของใจ ถ้าไม่มีใจมันก็แหวบ ไม่มีเหลือแล้ว ทุกสิ่งเป็นเพียงเรื่องของจิตเท่านั้น แต่มันบอกความหมายรู้ออกของมัน เกียวนี้ถ้าเราตาย แม่แต่สี่ของโยไม เราก็ไม่รู ไม่คงพูดถึงอย่างอื่น เสียก็ไมรู บุคนี้มันโคยมัน มันรูของมัน เห็นเพราะจิตมันทำงานที่มันเมอุมันทำงานก็รูมัน เมาคุมัน วามันทำงานอย่างไร ถ้ารูวามันทำงานอย่างไร ก็รูซัดว่า จิตจริง ๆ มันเป็นอย่างไร จิตที่จำกักรูปรอยขึ้นมาเป็นอย่างไร จิตจริงแท้เป็นอย่างไร จิตจำกักรูปรอยขึ้นมาเป็นอาการอย่างไร แล้วมันวางลงไปสู่จิตเดิมของมันอย่างไร เรียบนเท่านี้พอ ที่นี้เราเรียบนคิดแล้วนะ เราไปอุทพระทานให้พิจารณา โนน พิจารณานี้ ซึ่งเป็นเรื่ององค์ประกลมเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เรียนเขาที่รากเหงาของชีวิต ใจก็อรากเหงาของชีวิต ไม่มีมันชีวิตก็ล้มตึงเขาเท่านั้น ไม่ใใดเรียนที่รากเหงา มันไปเรียนที่ปลายเหตุ ไปเรียนที่อาการ อะไรนึก ๆ หนอย ๆ เท่านั้น มันก็ไม่ถึงเนื้อหาจริง ๆ

ข้อที่ 1 ก็ทำพลากกันเสียแล้ว เพียงแต่ฟังเรื่องนี้เท่านั้นแล้วคิดว่าตรงมีเท่านั้นถูก ตรงอันผิด ที่จริงก่อนนั้นจิตก็คือ จุคหมายของพุทธธรรม ทองการให้ถอนความยึดถือ ก็ข้อที่ 1 เป็น 3 ประการ พลากไม่ได้ ประการที่ 2 ให้เพิกถอน บริเวทนา เพิกถอนในการกระดั้มกระสาย แสงหาที่อยากได้ โน่น อยากได้นี้ ให้เลิกถอนเสีย ที่อื่นที่ 3 ให้เพิกถอน นานาบุสัย คือความรู้ดีควา เราเป็นเรา เขาเป็นเขา จิตนึกนึกพอเขาไปรับอันนั้น เราเป็นเรา เขาเป็นเขาทันทีเลย ก็เลยกลายเป็น... การประพศคืออย่างนี้พระพุทโธเจาทานเรียกว่า ประพศิแบบวัฏฏคามิ ทำตัวให้เป็นตอแห่งวัฏฏสงสาร เป็นหัวตอ ตลกคีนาสบขัน

เมื่อสมัยที่เราไม่รักชาติคืน เราเป็นแกนใจคู่มากกับเพื่อน เพื่อนกินเหล้าเราก็กินควาย เราก็กู้สงสาร เมตตา เกื้อกูลกันและกัน เพื่อนสูบบุหรี่เราก็กินรังเกียจอะไร บางทีก็ซื้อให้ พุทธิภยชาติเดเชานึกหนึ่ง นังใจกลอนสูบบุหรี่ซักไม่ให้เห็นทุกวัน

ไม่ว่าที่ใจกิเลสมันพอกขึ้นไม่ทันรู้ตัว พอทั้หมากินเจ เกลี่ยคนกินเนื้อ เกลี่ยคนเขวกระกุก ภูโห้ ๆ คิด ในเรื่องที่ดีกับเรื่องของอ้าวะที่เกิดขึ้นที่จิต ให้ตั้งเกตุให้ดี แต่ก่อนเราไม่รักญาติใจเราก็กี ใจเราเมตตา กรุณา เอ้อ เพื่อ พอไปเกรงก็กลัวใจกระคายขึ้น เกลี่ยคนหมยไปหมค อย่างนี้ เรียกว่าทำพลาก รายยิ่งกว่ากินเหล้า ไปคบคนกินเหล้าบางคนใจดี เมมา ๆ แยกลมออย่างไรแก่ก็เมมาไปบาง แต่ที่คนดีเมมาตัวตน ตัวตนถามันเมมาแล้วเมมาไปหาย

พระพุทโธเจาทานเรียกกิเลสหมาวคนี้ว่า วิเสวนะ ซึ่งแปลว่า เสพติดอย่างยิง ยิงคนอายุมาก ๆ ยิงเป็น ความรู้สึกวาเราเป็นเรา เขาเป็นเขา พวกพรหม พวกญาติที่เขาหมยโคละตัวนี้ไม่ใใด ตัวที่รู้สึกวาไอดีนี้ความรู้สึกนี้สูงสุดแล้ว ตั้งนี้ ไม่มีใครเกินกว่าเรา แต่เป็นธรรมะดาเพื่อปฏิบัติธรรม ตั้งตนควยแบบแผน แลวกัเจอร่ายการคยกัน ต้องเก็บอ้อมไปโชน ไม่อยากจะพบนหาใครทั้งนั้น วันมื่อเดียว ไม่มีเงิน 30-40 ไม่ตอง ไม่ทำอะไรทั้งนี้ ไม่รูดเลน ไม่มียู ไม่พคในสงฆ์ที่โรดาระ 3 ปีนั้นเรารู้จักภาควิมิ รู้จักกลาย ๆ ตัวเองมันผิดเพี้ยน มันพะเนาพะนอตัวเอง ทำญอาจารย์ชวส่วนไม่รูช ก็เริ่มทำสายตะมะะ แดลงตาง ๆ นูา ๆ เอาอาหารโหบาง ไม่ฉันทานก็ดอเล็ดบนาง เลาเวืองลับก็ สู้ปคนโหพึ่งบาง เราก็กมตัวเอง มันจะท่าสายตะมะะไปเสีย เห็นเพื่อนพระชานฉนอาหาร กมหักก็โกไม่รู เรื่องอะไรของตัว พระองกเห็นทานฉนแล้วก็สายตัวไปสายหัวมา เราก็กีโกรชขึ้นมา ทั้ง ๆ ที่ไม่เกียอะไรกับเรา ก็หนักอญเหมือนกัน

จุดนี้ที่พูดก็ถูกรบกวนจากความเกรงของตัว จิวรนั้นทองคำปัดไม่ควารู้สึกไม่สบายใจ ยอมไม่คำไม่สบายใจ ยอมไม่หมนคำปัดเขาไปเลย ก็ความันจะดีก็โกลควยการหมจิวรคำ ๆ แลสิ่งที่มีนทำให้เราภาควิมินั้น ที่จริงเป็นความรู้สึกของตัวกม ที่จริงเราหลอกตัวเอง เรากัดัว พอหมจิวรคำ เรารู้สึก เอ/ เราเป็นพระชุดงค์ หรือไคฉนมองกลดแบบนี้เป็นพระชุดงค์

นางจะว่า ประพจน์ทางไกลพระนิพพาน พระพุทธเจ้าท่านว่าอย่างนั้น บุคคลผู้มี
ปกติเพ่งโทษมือน คตาคคกล่าววา ประพจน์ทางไกลพระนิพพาน

ไมกลัว นุกถัว คือคนนั้นมันทำให้เราเป็นคนกระด้างขึ้นโดยไม่รู้สึกตัว
แต่ก็ลนิกุทน้าไปสู่ความปลอญว้างนั้น เป็นความสุภาพ เป็นนุก เป็นการทำให้
ตัวเองไม่ถอยจากการมุ่ง เขาสูการรุนแรง เราพบว่า ถ้าเป็นคนหยาบคายเกินไป
ใจหยาบ ทำอะไรหยาบ รังแกเบียดเบียนสัตว์ มักพูดเท็จ ลอหลอก หลอกหลวงคน
จิตมันไม่มีสมาธิ คั่งมันไม่โค เมื่อคั่งมันไม่โคมันเห็นเรื่องราวที่ลึกลับที่ไม่โค
เงื่อนไขมันอยู่ตรงนี้

เดี๋ยวนี้เราไม่รู้ว่เงื่อนไขสำคัญของศีลมันอยู่ตรงนี้ เราไปยึดถือเอาแบบ
แผนเท่านั้น เป็นคนว่า คงหมคำ จึงจะใจก็ขึ้น หรือคงเกิดอย่างนั้น คงทำ
อย่างนี้ ในที่สุดขงาในมันกล้มกลายเป็นความกระด้างขึ้นซึ่งนึกจุดมุ่งหมายของศีล
มีศีลแล้วคงทำให้เรารู้สึกอยู่ในโลกสะควากขึ้น

แต่เดี๋ยวนี้ทรงขาม พอใครมีศีลขึ้นมาแล้วชักก้อยลุ่มากขึ้น พอมีศีลขึ้นเห็น
คนอื่นที่ศีลไปหมด ทำไม่ถึงเป็นอย่างนั้นขึ้นมาได้ มีศีลที่เคร่งครัดกลายเป็นว่า
เขากาง เขาคอกใหญ่ไม่โคขวิคกันเรื่อย ศีลที่แท้จริงไม่ใช่ออย่างนั้น ศีลที่แท้จริง
มันทำให้เกิดความในสิ่งที่เรียกว่า... จุดมุ่งหมายของศีลคือ ให้เกิดความเห็นใจ
ผู้อื่น

ความเข้ชอกเข้ใจเห็นใจผู้อื่น เบนการที่เราไม่ซำสัตว์นี้ ไม่รู้ว่เรา
กลัวบาป แต่เราสู้ว่ชีวิตของผู้อื่นเขามีชีวิตที่ระมีชีวิต เมื่อเราหุงงูอยู่
เรวถึงไม่ซา ไม่ชวาเรากลัววาม ถ้าเมื่อโคเขาประกาศว่ ซำสัตว์แล้วโคบุญ
แล้วก็เอาเคย ถึงนั้น ไม่ใจศีล เป็นความงมงายชนิดหนึ่ง เขาไม่ถยขงนี้ ไม่ใ
ว่เรากลัวว่ซำสัตว์มันจะขบเรา, อะไรทำนองนั้น เพราะเรารู้ว่ไม่จำเป็น
จะคงขบมัน ก็ล่น่าไปสู่สิ่งทีเรียกว่า ความเห็นใจ

พอนังไกลคนสูบุญหรันมันคองนี้กรทันทว่า เขาเป็นปัญหา เขาอึด อึก ๆ เดียวนี้
เพราะว่เขามีอารมณ์ที่ไม่สบาย หรือคนเมาเหลามา เราก็คองรู้ว่าเขาคองมี

เรื่องไม่สบายใจ ผู้มีศีลจะมีสายตาเช่นนั้น มีสายตาที่เรียกว่า sympathy
รู้สึกเข้าใจว่ว่เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นเพราะอะไร ทำไมเด็กคนนี้ถึงเหลวไหล
สูบุญหรือ สูบุญชวา หรือคอกเฮโรดิน ๆ อย่างนี้เรียกว่า คนมีศีล แต่คนที่ศีลนั้นตรง
กันขาม คอยจับผิดเพื่อนเรื่อย ใ้ดูที่ว่ว่เป็นแบบแผน พอยึดถือแล้วกลายเป็น
คนไม่มีศีล คือลคองโนมนำเราไปสู่ความเห็นใจ อยู่กับเพื่อนโคก็ขึ้น เราไม่จำ
คองไปกินเหล้า แควาเมื่อเขากินมันไม่มีเรื่องอะไรที่จะคองไปปะทะกับเขา แคว
โดยกรทที่เราเห็นใจเขานั้น มีโอกาสที่จะช่วยเหลื่อเขาอย่าง... คนที่กินเหล้า
ความรู้สึกว่เขาซำคเพื่อน คนที่มีอารมณ์ร้ายแล้วก็เป็นทุกขมาก คองกับมันคย
แสดงว่เขาซำคเพื่อน ๆ ที่พอจะแทนสรานัน ไม่มี ถ้าสำมีคอกเหล้านัน แสดงว่
ไม่โคเป็นนุกทุกข เป็นนุกทำให้เขา เขาเองยังรู้สึกปลิดเบิดยว พอมีเรื่องกลุม
ไปหาเหล้าคอกว่ไปหากรรขา มันให้สูงจนถึงขอเท็จจริง คอสำมีกรรขา หรือเพื่อ
กันอย่างผู้มีศีล ผู้ที่ให้ความเห็นใจ รากฐานของศีลคือสติ

ประพจน์ไม่ซำคยวสติ รุกวโคชควทำไม่ เพราะอะไรถึงไม่ซา มัน
อะไรคองไปซาเขา มันไม่มีประโยชน์อะไรที่คองไปซา แควาไม่ปัสติ กลายเป็น
ประพจน์ศีลเพราะความหวาคกลัว เช่นกลัวจะเหยียบใส่เค็ญตาย กลัวโดยไม่รู
ไม่มีศีลมันไหนที่จะแยกจากปัญญาได้ พอมันแยกจากปัญญาไม่รู เหตุผลมัน ศีลนั้น
เรื่องงมงาย เหมือนคนละเมอไปทำ เหมือนคนละเมอเขาแล้วไปทำบุญ มันก็ไม
มันไม่รู เรวถึง เหมือนเราให้สัตว์หรือสุนัขคามาอาหารมาใส่บาตรพระ มันไม่รู เรอ
มันเพียงแต่กระทำก็เพราะว่ ถ้าอย่างนั้นแล้วนายโศหากรมันกิน มันไม่เป็นก
ทำบุญ ไม่เป็นการรักษาศีล ถ้าว่ารักษาศีลที่จริงเป็นก่าพคที่นค ๆ ความหมาย
ศีล ถ้าพคการรักษาใจ มีสติ อย่างนี้คอกว่ ก็ลไม่คองไปรักษามัน ไปรักษาที่ใจ
แล้วในที่สูคมีศีลระวังเขาไปที่ใจของเรา อย่าพคพคานเมื่อมีอารมณ์ว่กระทบ
รู้สึกตัวแล้วก็ถอนคยวความคองเกรียค อย่างนี้เรียกว่า รักษาศีล

โดยทำไปยึดถือแบบแผนมันว่แต่เครง ไม่รักษาที่มันว่แต่ไปรักษาที่ล
ไม่รักษาใจ กลัวจะนคศีลอย่างนั้น กลัวจะนคศีลอย่างนี้ กลัวอยู่คยวอำนาจของ

ความกลัวนั้นไม่ใช่ภัยของชาวพุทธ การปฏิบัติด้วยอำนาจของความกลัวนั้น ไม่ใช่จะไปกลัวพวกคุณป้า อะไรทำนองนั้น ไม่เป็นศีล รักษาเท่าไร ๆ ศีลนั้นไม่เต็ม ศีลนั้นยังเป็น เพียงเคร่งครัดไว้เอาคุณเท่านั้นเอง

ศีล เช่นนี้ยิ่งยึดถือ เอาไว้มันยิ่ง เป็นอุปสรรคต่อการรู้แจ้ง มัน เป็นอุปาทาน ชนิดหนึ่ง ยึดอุปาทานกลัวตัวเอง เป็นผู้ที่เป็นคนดี ก็เป็นเพียงความรู้สึกเท่านั้นเอง เป็นการเสวยเวทนาเอาเอง คิดว่าเราเป็นคนมีศีลมากกว่าคนอื่น เมื่อมากกว่า คนอื่นกลายเป็นมานะทิฐิ ที่นี้จะเอาความสุขที่ไหน ศีล เป็นระเบียบภายนอกซึ่ง ถ้าไม่มีการควบคุมภายใน บัณฑิตผู้รู้แจ้ง ศีลจะกลายเป็นเครื่องหลอกลวงชนิดหนึ่งได้

ในครั้งพุทธกาลก็พูดกันมาก เพราะชาวพุทธโยคีมีศีลกว่าพระพุทธรเจ้า แต่ศีลเขาเป็นเพียงศีลพหุปรมาส เช่น เอาซาหอยหัวอยู่บนกิ่งไม้ อยู่ตั้ง 10 ปี เขาถือว่าอันนี้เป็นศีล และชาวบ้านนับถืออวย บางคนนอนบนพญาม บางคนไม่พูด 20 ปี บางคนเพ่งดวงอาทิตย์จนตาไปน เพราะเขาถือความถือศีลของเขา พระพุทธรเจ้าเอากับเขาด้วย เมื่อสมัยท่านปฏิบัติใหม่ ๆ ท่านไม่รู้เรื่อง ท่านไปยึดถือ ในเรื่องอย่างนี้ ทำกับเขามั่ง ในที่สุดท่านก็โง่เขลาขึ้นมา มันไม่ใช่ทางของมัน เป็นเรื่องของความมุ่งมั่งงาย ศีลที่จะ เป็นที่พึ่ง ศีลที่จะ เป็นที่วางก็เพื่อให้เกิดการพัฒนา บัณฑิตผู้สูงส่ง ส่วนหนึ่งก็เพื่อทำให้ระเบียบที่จะอยู่ร่วมกันอยู่อย่างสันติ ศีลภายนอก ที่อยู่กันคุณอนันต์ทำให้เราสร้างมรรค์เห็นใจ เขาใจเรา เช่นนี้เป็นผู้มีศีล เช่นคนที่มี ศีลจะไม่ชมเชยหน้าใจใคร แต่ผู้มีศีลจริงจะไม่มีลักษณะของเนคิจการ จะชวนใคร ไปคุยหนัง หรือจะกินแกงอะไรจะนั่งกับให้เพื่อนชอบคุยนั้น มันไม่ทำ

ศีลชนิดนี้เป็นศีลที่เป็นอริยะ เป็นศีลที่เขากลัวเขาใจเพื่อน ถ้ามีศีลชนิดนี้ จะทำให้ปัญญาดีขึ้น เมตตาสูงขึ้น ทนได้ ทนต่อการเบียดเบียนใครรอบทิศ

เกี่ยวกับ ศีลทั่วไปที่ปฏิบัติกันอยู่ก็มักจะนำไปสู่การอวดและการปะทะ แล้วชมเชยผู้อื่น จริงไหม ? ถ้าเช่นนั้นที่อวดกระทำผิดอย่างร้ายแรง เป็นการกระทำผิดที่เรียกว่าผิดวิสัยของปฏิบัติธรรมด้วยซ้ำ ถ้าหัดสติเขายังไม่ชมเชยกันด้วยศีลถึง ขบวนการนั้น ถึงจะมีพุทธลักษณะที่ในขณะนั้นสมควรจะรังให้ พระพุทธเจ้าอนุญาติ ให้ตามคบที่ควรชม

คำว่า " ชม " นี้หมายถึงทำให้ทำด้วยเมตตาเท่านั้น เพื่อความหวัง ให้เขาเปลี่ยนแปลง อยากรู้ให้เขาคิดขึ้น เราถือของชมนี้ แต่ไม่ใช่เป็นการยกยูดันลง ผู้ที่มีศีลสูงขึ้นไปเขาใจให้ระยอกเพื่อนมนุษย์ขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่ยกหัวเพิ่น

แต่ก่อน เมื่อเราวชิใหม่ ๆ เรียนรู้ศีลใหม่ ๆ นั้น เห็นเฉียดผู้ถือปฏิบัติ ก็ไม่ไหว ศีลอย่างนี้คือศีลของการมโนใจเขา ศีลที่อิงเท่านั้นเองยึดถือเอา นามว่าเป็นการะที่หนักเกินไปของคนที่ไปเคร่งครัด ศีลไม่จำเป็นของเคร่ง ครัด เป็นสิ่งที่ควรจะมีไว้สำหรับประ กับประคองผู้อื่นและตัวเอง

ใจความสำคัญของศีลก็ควรจะเป็นผู้ที่ไม่ชมเชยใคร และให้ความเห็นใ ผู้อื่น อยุ่ร่วมกับผู้อื่นโดยบังเอิญไม่มีอคติ พุทธเจ้าใจว่าคนไหนมีศีล ไม่มีศีล อยุ่ไปยึดถือตามตัวหนังสือหรือตามอะไรที่เราคิดขึ้นเอง คนไหนที่มีความเข คนอื่นสูง เห็นใจ เกื้อกูล และมีชีวิตอยู่ที่มีคามประโยชน์กับเพื่อนมนุษย์ คนไหนแหละมีศีล จะโกนหัว หรือไม่โกนหัวก็ไม่สำคัญ จะหม่เหลือง หม่...หรือไม่ เลยกี่ไม่สำคัญใช่ไหม การที่ศีลไม่ไช่เรื่องของมลทิน สิ่งที่เป็นมลทินแท้จริงมี อันเคียงเท่านั้น

พระพุทธเจ้าท่านตรัสว่า " เราคิดว่าว่าอริชชาเป็นยอดของมลทิน " ไม่รู้ พอไม่รู้ก็ยึด ยึดก็กลายเป็นมลทิน พุทฺธกาย ๆ ว่าโง่เท่านั้นเป็นมลทิน ถ้าเกิดใจเขาลงขึ้นมาก็เกิดเป็นมลทินขึ้นมา เราควรที่จะประพฤติกี่ลขอเสียว่า ประพฤติกี่ลแห่งความเห็นใจ เขาใจใหม่คำพูดนี้ ? มีศีลแห่งความเห็นใจอยู่ ทุกขณะในการเคลื่อนไหว ในการเราไปเกี่ยวข้องกันผู้สิ่งของเครื่องใช้ ถึงมู เห็นคนไม่มันเพียง เราเอามาเลี้ยงไว้ก็รักหน้า เพื่อนที่ลำบากต้องการให้ ช่วยเหลือก็ช่วยตามที่เรา มี อย่างนั้นมันนำมาความสุขกว่าใช่ไหม ?

ผู้ฟัง : ที่นี้อย่างการพูดกันนี้จะเกี่ยวกับการ เห็นใจอะไรคะ ?
ท่านเขมา : พูดกันนั้นเป็นเรื่องของการขาดสติ ถ้ามีสติแก่ผู้พูดกลาดเคลื่อน ความจริงก็เป็นอุบายเท่านั้น พระพุทธเจ้าท่านมีอุบายเยอ

จะไปเรียกว่าทานโกหกไม่ได้ อย่าไปยึดถือตามตัวหนังสือแล้วกัน
ปฏิบัติแล้วเป็นเหตุให้จิตเราโล่ง ก็สระขี้หนูแล้วก็เข้าไปจนุขขี้หนู
ก็ต้องถือว่าถูกทำอะไรก็ได้ เขาใจจนุขขี้หนูจิตใจไม่แคบลง คีชีน
นายเกรงเครียดขึ้น การงานมีสมรรถภาพขึ้น แล้วตอจะไปตามใครอีก
อันนี้ตอรูปร่างให้ ไม่ให้รักษาดีดูเพื่อคิด ไม่ใช่วางไว้ 5 ขอ
ทำ 5 ขอแล้วจบ ถ้าอย่างนั้นไม่มีความหมายอะไร และไม่มีใครที่
รักษาดีแล้วบริสุทธิ์จริงๆ พระพุทธเจ้าทานไมโคห้วงใหญ่ไม่มีคิด
ที่บริสุทธิ์

คำว่า " อริยกันตศีล " ศีลที่พระอริยเจ้าชอบใจนั้นไม่ได้
หมายถึง เกรงถึงที่สุด ถ้าคิดเช่นนั้นก็เป็นเรื่องโง่เขลา ก็ศีลที่พระอริย
เจ้าชอบใจ คือศีลที่นำไปสู่ความหลุดพ้น ศีลที่พระอริยเจ้าสังเกต
เห็นว่าคุณนั้นมีแล้วนี้ อันไหนทานกว่า จะนำไปถึงที่สุดแห่งการหลุดพ้น
แต่ตรงกันข้าม ในเมื่อสังเกตเห็นศีลที่เกรงกรັกรมาก แด..
เป็นศีลทั้งนายนุ ทานชอบใจไมโค พระอริยเจ้าทานไม่ชอบใจศีล
เช่นนั้น ทำให้ตายทานก็ไม่อนโมทนา เขาใจไซ้ไหม ?

จะรักษาดีก็เพื่อทำให้ชีวิตของเราเพิ่มพูนสมรรถภาพขึ้น
ทั้งในสวนคำรณอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์ และส่วนที่จะพัฒนาปัญญาขึ้น
ที่จะเจาะทะลุมิติโลก ศีลโดยตัวมันเอง ถ้าไม่มีทั้งสองสิ่งนั้น
ไม่มีความหมายอะไร เหมือนกับเอาหนวดคุดมาตัวหนึ่ง หมี่วีรูกำ
เขา แล้วให้มันยืนนิ่ง มันก็ไม่นึกคิด มันก็ไม่กาลาคร มันก็ไม่หัวขาว
มันก็ไม่ผูกปก แต่มันจะมีประโยชน์อะไร

มนุษย์เป็นสิ่งเคลื่อนไหวไหวความรู้สึก นึกคิด ที่นี้จะให้มัน
เคลื่อนไหวไปทางไหน ก็ขึ้นกับศีล ขึ้นกับปัญญาที่จะทำให้มันนั้นเคลื่อนไหว
ไหวไปในลักษณะไหน ถ้าเคลื่อนไหวไปทำลายเขา ทำลายมรรคผล
ของตัวก็ต้องถือว่าผิดศีล

การประพฤติถวายวาจาจากนั้นไม่ไค้ความ ถ้าเคลื่อนไหวไปในทางที่
พัฒนาตัวเองขึ้น อย่างนี้ต้องถือว่าถูก คำว่า " เกรง " ที่ไม่ว่าอะไรนั้นไม่มี
ประโยชน์ คุณ ๆ หนึ่งนั่งไม่พอสัก 20 ปี จะเรียกว่า " มีศีล " ก็หาหัวเรา
พระพุทธเจ้าท่านรังเกียจศีลนั้น ท่านเรียกว่า " มัคค์ฐร "

วัตรไม่ผูกแบบพวกตอไม้ ไม่เรียกว่าวัตรปฏิบัติที่ดี ผู้มีศีลจริงเขา
ไม่มีความทุกข์ เขาไม่เบียดเบียนอื่น ตัวเองได้รับทุกข์ขนาดไหนก็ไม่ถึงกับ
เรียกว่า การราว หรือทำให้ผู้อื่นต้องเดือดร้อนเพราะตัวเอง อย่างนี้เป็น
มีศีล เรียบเอากการตอมตัว การให้อภัย การเข้าใจผู้อื่น อย่างนี้จะถือว่ามี
ศีลกว่า เรียบเอาความรัก ความเอื้อเฟื้อ เกื้อกูล แล้วเรียบเอาความออก
อกทน ที่ตัวเองไม่อดทนเห็นแก่ตัว ไม่อดทนอำนาจของความเห็นส่วนตัว
ตัว ดังนี้ ชื่อว่าเป็นศีล

แฉนออกจากนั้นก็ควบคุมตัวเองให้มุ่งมั่นแต่เรื่องทางของการตรัสรู้
โดยไม่หยุดยั้ง ไม่ว่าจะไปเพิกเฉยเพลินกับอารมณ์ ที่เพิกเฉยเพลินเล็ก ๆ น้อ
สลัดมันออกไป ผู้มีศีลจะปฏิบัติเช่นนั้น

การพะเนาะพะนอตัวเองนั้นไม้อาจจักเป็นศีล เช่นยอมจำเริญคำปัด
รู้สึกภาคภูมิใจ พอใจ อย่างนี้ไม่มีศีล เป็นผู้ที่ผิด ไปดูสาระของศีลทั้ง 5
ไม่ว่าสัก ทานไมโคสอนให้กลัวว่าอายุชาติวันนะ ยานุ ทานไมโคสอนให้
กลัว แต่ทานสอนให้เว้นจากจิตที่ประทุรราย มันเป็นเรื่องควบคุมเอาไว้ที่
เว้นจากการประทุรรายขาดสติคุมปัดแล้วไปรังแกผู้อื่นเขา

การรังแกนั้นเมื่อคุณแล้ว ศีล 5 ขอเป็นการรังแกผู้อื่น 4 ขอ
รังแกตัวเอง 1 ขอ ปาดาศึกษาศ รังแกผู้อื่น แก่สุดเท่าที่เขามีสิทธิที่จะมีชีวิต
เป็นการทำลายชีวิตของเพื่อนซึ่งประคองอยู่ในโลกนี้ ฆานุกุ กอนคนไมกรวม
แมว ปูจาด่าเป็นเรื่องราวของสัตว์ก็ตามที่ดขมิบย ก็รังแกผู้อื่น รังแกสัตว์ไม
สินุของผู้อื่น ของรักของใครก็ไปรังแกเขา เขาไม่อยากให้ไปยุ่ง เขาไม
ให้ไปเกี่ยวของหรือเขาไกลของ ๆ เขา เราถ้าไปกั้นแกลงไปรังแกควาย

ทุกคนแทบ ทุกคนเสียใจทั้งใจให้คนอื่นเขาเข้าใจ ทุกคนคลาดเคลื่อนจากความจริง เพื่อหวังดีให้เขาเข้าใจ หรือแม่แต่ให้ตัวเองโคตรชื่น ซึ้งๆ นึกถึงลมสา

พอคนโคตรซึ้ง มันต้องชมคนอื่นมันนุกัน ถ้าคนไม่ชมชมใครมันก็ไม่ซึ้ง คนซึ้งก็ซึ้งคนอื่นซึ้งชมคนอื่น

ขอสุรานั้น ก็อรุณแก่ตัวเอง กินมันให้เมา จะได้... ที่ดทั้งหมด มันขอเคียวเท่านั้น ก็อวยารังแก อวยาทำให้อื่นต้องถูกรังแกเพราะเรา และเราเองไม่ควรที่จะรังความกาย หนี้ ถ้าคนมีสติมุ่งแต่ทางของการรู้อะไร มันมีสติเบ็ดเสร็จ ไม่ค่อยระวังทีละขอ การไปซัดตัวเนิ่นมันเสียเวลาที่จะนั่ง ตั้งสติเปล่า ๆ หรือแม่แต่การพูดเพียร เผ่าคุณความคิด มันเสียเวลาที่จะไปกิน เหล้า ปวยการ เสียเวลาที่จะไปพูดกระแฉะกระแฉะเพื่อนอยู่เป็นชั่วโมง ๆ ปวยการเปล่า ๆ ไซเวลานั้นมาให้ประโยชน์ที่แท้จริงดีกว่า

เราไม่ต้องการแบบใด ๆ ให้ตัวเอง การหารูปแบบก็คือหวังจะคุย เท่านั้น โขบถา ยึดถือเอา การหม้อจิวบาง แบบแผนอย่างโน้นคยงานนี้ สำคัญนี้ เพื่อให้ส่วนนักของตัวเองสูงขึ้นจะมีประโยชน์อะไร ? ถ้าพูดคยงานนี้ ไม่สนุกใช้ไหม ? สุกคยงานนี้ยึดถือมันสนุกกว่า ยึดถือเอา / เกรงเขา คนไม่เกรงนี้ เลวทรามทั้งนั้น แล้วเราก็โคตรคิดว่าเราก็คือ กลายเป็นคนเกรง คีล

ผู้ฟัง: _____ (เสียงไม่วัด)

ท่านเขมา ฯ: มันแหละยิ่งทำยิ่งค้นพบความนึกของตัวเอง แต่ที่จริงก็คือ พระพุทธเจ้าไม่โคตรหวังให้สมมารถทุกอย่าง ไปคว้นสุกคยงาน ท่านบริณีพพาน ท่านยังบอกให้เลิกไปตั้งหลายขอ ท่านสั่ง ภิกษุไว้ว่า ถ้าภิกษุจำนางหวังจะเพิกถอนวินัยเล็ก ๆ น้อย ๆ เสียบ้างเพื่อความกลองตัว ให้ทำโค ที่นี้พระท่านมีวแต่ เสียใจโดยเฉพาะพระธอนนท มีคำถามว่าขอโทษบาง กอนโค ก่อนหลังก็ปรับอาบัติพระธอนนททำให้เกิดถึงราชัน

ในหมู่สงฆ์ ในฐานะที่ว่ารู้ถือว่าสิ่งนี้เป็นคำพูด มีความหมายสอดคล้องส่งมี ทำไมไม่ถามทีไรระจาง พระธอนนทท่านพูดว่าท่านยอมรับผิด เพราะท่าน เสียใจมาก พระพุทธเจ้าท่านจะคัมขันธอยู่เวลานี้ ลืมไปหมด หูออกไปหมด

สรุปุณะ อวยาท่าอะไรโดยไม่รู้สีกตัวว่ากำลังทำอะไร อวยารับผลอะไรโดยไม่รู้สีกตัวว่ากำลังเกิดอะไรขึ้น พอเพียงแล้ว เพราะถ้าทำอย่างนี้ มันคอย ๆ เรียนรู้อเอง ทำอันไหนแล้วเกิดผลเรารอน รู้อเอง ที่หลังเลิกเอง

ผู้ฟัง: อย่างความรู้อสีกตัวที่เราต้องเอาไปประกอบกับ กาละเทศะด้วยใช้ให้

ท่านเขมา ฯ: ก็ต้องรู้อรู้ทัน ความรู้อสีกตัวนั้นบางขณะมันเต็มที ทั่วไม่เต็มที บางขณะมันสูงพอที่จะรู้อธรรมะที่สอนกันอยู่ในรูปจักกาละ รู้อจักคน รู้อจักประมาณ คนที่มีสติสมมารถแทนนั้นจึงจะรู้อธรรมะ ที่สอนคล้าย ๆ กันว่าเราจะเรียนกันโค ที่จริงไม่ใช่ มันเป็นผลเท่านั้นแหละ สัปปริสุธรรมะก็ อะไรก็คี่ เป็นรู้อจักเหตุ รู้อจักผล รู้อจักคน รู้อจักประมาณ รู้อจักกาล รู้อจักสุถานที่ มันต้องบูรลธรรมแล้วเท่านั้นจึงจะรู้อ ไม่เช่นนั้น เราถูกเฝ้าสงเคส เคววามี่เรารู้อจักคู้ บางที่ยัง ไม่รู้อ รู้อจักสุถานที่ควรถ้าทำอะไรบาง เราก็ยังไม่รู้อ กลุมเครื่ออยู่ที่นี่ ธรรมะเหล่านั้นจะมีประโยชน์อะไรขึ้นมามาก ยังไม่มีสติ ที่ท่านพูดนี้ ท่านพูดมาจากประสบการณ์ของท่าน พระพุทธเจ้าท่านรู้อแล้วท่านดูานประสบการณ์มา มาก ท่านก็สอนแต่ใจความใหญ่ของเขาดึงสาระกอน คำสอนของ พระพุทธเจ้าเป็นการสะท้อนออกถึงการ เขาดึงสังจธรรมะของ พระองค์ ที่นี้ เราไปเรียนของท่านเขามา นี้ จึงเป็นความพยามมาก คั้งนั้น จะเป็นการสมมารถไม่โคในความพยามที่จ

ความเหตุการณ์ที่เป็นจริง ไม่ใช่สิ่งอยู่ตรงนั้นแล้วนึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า
อย่างนั้นไม่ใช่สติ เป็นเรื่องขาดสติ ไม่มีใครช่วยให้หายสงสัยได้ จุนกว่า
จะทำมันเอง คอย ๆ ปรุงเอง ความสงสัยสงสัยในระบับคำอธิบายนั้นไม่สิ้นจริง
สติเป็นเรื่องประสบการณ์โดยตรง ไม่ใช่เรื่องของความจำ

ผู้ฟัง: เรากำลังนั่งชุก นี่เรานั่งอยู่ เกี้ยวนี้เรานั่งอยู่ แปลว่าเรามีสติแบบนี้
หรือคะ

ท่านเขมา ฯ: ให้ดูที่ความเคลื่อนไหวของมัน เมื่อนั่งเสร็จแล้ว ไม่มี...
กายมันไม่เคลื่อนไหว ก็เลื่อนไปที่ลม หรือเลื่อนไปที่จิตก็ได้
คิด กำหนดกฎสิ่งที่เกิดเคลื่อนไหวจริง ๆ ถ้าไปกำหนดอย่างนี้
เรื่อยไป มันไม่มีประโยชน์อะไร เทาไร

ผู้ฟัง: ก็กำหนดที่ตัวเรา เช่น เรานั่งเฉย ๆ เรานั่งสบาย ๆ แต่เราระลึกว่า
อ / เรานั่งอยู่

ท่านเขมา ฯ: ก็จบแล้ว

ผู้ฟัง: จบใช่ไหมคะ

ท่านเขมา ฯ: จบแล้ว จะไปกำหนดทำอะไรอีก เป็นเรื่องที่ว่า มันมีสิ่งใดที่
เคลื่อนไหวอยู่บ้าง เช่น ลมที่เคลื่อนไหวจริง ๆ แต่พอกำหนด
ลมเขามันคงเลื่อนไปอีก เพราะจิตมันละเอียดขึ้น กำหนดตรงที่ว่า
เช่น ความคิดวากาลังคิดอะไรอยู่

ผู้ฟัง: เลื่อนไปกำหนดสติตรงที่ความคิดแล้วหรือคะ

ท่านเขมา ฯ: เราก็ต้องเลื่อนไปสิ่งที่เคลื่อนไหวอยู่จริง ๆ อะไรเคลื่อนไหว
จริง ๆ กำหนดอันนั้นในร่างกายนี้

ผู้ฟัง: เอาสติเข้าไปข้างใน เราก็มานั่งคิดต่อไปว่าเมื่อไร เกิดขึ้น

ท่านเขมา ฯ: คิดอะไรอยู่ (หรือกำลัง)... ความคิดกำลังทำงานอย่างไร

ผู้ฟัง: เมื่อก็นั่งชุกกัน กลับไปเขาบอกว่า เขาสงสัย เขาถามว่าสติของเขา
อะไร เขาก็ก็ๆ ก็บอกว่า เอา / ก็ทำอะไรก็คิด เรานั่งเฉย ๆ นาน
แม้มันคิดว่า แม้นั่งอยู่ ๆ ก็จะมีสติอย่างนี้หรือคะ ?

ท่านเขมา ฯ: มันก็ไม่ทำอะไร

ผู้ฟัง: อ้าว / ก็สมมติว่าเรานั่งอยู่เฉย ๆ อย่างนี้

ท่านเขมา ฯ: เรื่องนี้มันมากเรื่องอยู่เหมือนกัน ถ้าเข้าใจไม่ได้นั้นก็....

ผู้ฟัง: ก็สงสัย คือต่างคนต่าง... เขาคิดว่าเขามีสติ คิดนึกว่าไอ้สติอย่า
มีแน่ ๆ แคววถ้าเราจะปฏิบัติ ถ้าเราจะตามสติเช่น ลมหายใจ
นี้เราก็กำหนดโคจรเรื่อย ๆ เละน่ะคะ ตลอดระยะเวลาที่เรานั่งอยู่
แต่ดูอย่างลูกหุ่นนะ สติมันต้องเปลี่ยนไปตลอดระยะเวลาที่เราเปลี่ยน
แต่ถ้าเราเกิดนั่งเฉย ๆ ละคะ เรียบตามท่าน

ท่านเขมา ฯ: ไม่นั่งเฉย ๆ ไม่มี เราคิดเอาเท่านั้นว่านั่งเฉย ๆ ไม่มี
เฉย ๆ ใด มีแต่หลายสิ่งที่เคลื่อนไหว เรานึกเอาเท่านั้น
เฉย ๆ นั่งไปเราก็ก็นึก เกี้ยวเวทนามันก็เปลี่ยนไป

ผู้ฟัง: จับสติไปที่เวทนาหรือคะ ?

ท่านเขมา ฯ: ก็เลื่อนไปเรื่อย ๆ อะไรมีจริง ปรากฏขึ้นมาเราก็ก็นึกสิ่งนั้น

ผู้ฟัง: เอาสติไปจับสิ่งนั้นหรือคะ

ท่านเขมา ฯ: ไปจับสิ่งนั้น ถ้าไปจับตรงที่มันยังไม่เกิดก็ไม่ได้อีก

ผู้ฟัง: ก็ในขณะทีหนึ่งในระยะ 15 นาทีแรกนั้นละ จะยังไม่เกิดเวทนา

ท่านเขมา ฯ: มีอยู่ตลอด, เวทนา มันไม่ใช่อันเดียว มันเปลี่ยนแปลง เคลื่อนไหว อยู่เรื่อย, ถ้าไม่มีเวทนา แล้วอย่างไร

ผู้ฟัง: 15 นาทีแรกนี้ละท่านอาจารย์

ท่านเขมา ฯ: เวทนามีหลายชนิด ทุกชนิดมี สุขก็มี กลาง ๆ ก็มี กว่าขณะนี้ ไม่มีเวทนามันก็ไม่เป็นคุณ เวทนามันเป็นส่วนที่มีอยู่ มันจะเป็น สุขหรือทุกข์ที่เราต้องรู้ แล้วเฉย ๆ กลาง ๆ นี้ก็เป็นเวทนามันเคลื่อน นั่งอย่างนั้นเมื่อย เจ็บ เป็นทุกข์เวทนาขึ้น สักพักก็เลยมันเปลี่ยนไปเป็นสบาย ๆ พอสักพักก็เลยก็เอาอีก ไม่มีอะไรที่จะอยู่นิ่งได้ในจักรวาลนี้ คือให้เรามากว่านี้ ๆ มันไม่มีเลย บอกรักทำงาน หัวใจก็เต้นอยู่ คำพูดเท่านั้น...

ผู้ฟัง: สติ เลื่อนไปจับความรู้สึกว่าเรา

ท่านเขมา ฯ: ตอนนั้นเรียกสติ ตอนนี้เรียกสติปัญญา

ผู้ฟัง: นี่ละ คิณของใจ

ท่านเขมา ฯ: ขອງใจเพราะเราไปจับอะไรบางอย่างซึ่งไม่มีตัว ที่เราพูดว่า นิ่ง เผาดู ความนิ่งมันนิ่งไปไหน มันนิ่งไม่เคลื่อนไหวแต่ข้างใน มีแต่คลื่นลมมันวิ่งอยู่ ผู้ที่ทำสติปัญญาในใจแล้วนี้ กินข้าวเสร็จ ทำสติปัญญาในใจ เผาดูการ เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงของ เวทนา

ผู้ฟัง: เป็นลักษณะนี้ใช่ไหมคะ ?

ท่านเขมา ฯ: ลักษณะนั้น, คืออะไรก็ตามที่อยู่ในอนัตตภาพร่างกายนี้ ที่มีการ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงแล้ว ไหวเผาคูมันตามที่ เป็นจริง

ผู้ฟัง: ทั้งภายในและภายนอกหรือคะ ?

ท่านเขมา ฯ: เองง่าย ๆ ข้างในก่อน ข้างนอกมันเห็นเอง ข้างนอกอาจไปไม่เห็นสิ่งตรงไป, คนเดินมา เดินไป, ดู ๆ ภายในเป็นท้ออะไรก็ตามที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงนั้น เขาไปรวมอยู่กับมัน ไปใหญ่เห็นว่ามันเปลี่ยนแปลงอย่างไร ขอเท็จจริงมันเป็นอย่างไร อันนี้เรียกว่าเป็นการกระทำสิ่งที่เรียกว่า สติปัญญาทุกขณะ แต่ไม่ใช่ไปหยุดอยู่ที่หนึ่งใด เมื่อเขาไปกำหนดคุณอารมณ์หนึ่ง อารมณ์เดียว เช่น ความสุข ไปกำหนดคณึง อย่างนั้นเป็นอีกคนหนึ่ง เป็นแบบวิธีสะกดจิตตัวเอง หากความสุขแปลก ๆ ของพ่อกี้เวทนา เราต้องการรอนิจจัง เราขอเท็จจริงของกาย ขอของจิต อะไร เหล่านั้น ขอเท็จจริงก็คือว่าคงกำหนดที่ธรรมธรรมลักษณะของมันคือ มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ที่นี้เขาไปดูที่ความคิด, ความคิดละเอียด นิ่งเฉย ๆ บอกว่านิง, ความคิดมันผันไม่รู้สึก.....

ผู้ฟัง: ดูแต่กายข้างนอกนะคะมันนิ่ง

ท่านเขมา ฯ: ข้างนอกนิ่งไม่ถูก คุกี้ให้ ๆ แล้วไม่นิ่งเลย, ผู้ที่มีสติแล้วจะภายในโยกโคลงหมุนไหวตลอดเวลา สิ้น มันสั้นอยู่เรื่อย ๆ แต่คนนอกอาจจะดูว่านิ่ง แต่ตัวเองผู้เผาคูตัวเองจะรู้ว่ามันนิ่งไม่ถูก ตากระพริบ หรือลมหายใจเขาออก สัมพันธ์กับความคิด คิดเขามาที่หนึ่งก็เกิดคลื่น มันไม่รู้อันไหนเห็นว่าคุณคิดเคลื่อน

อย่างไร ก็ควายขึ้นมาอย่างไรแล้ว ก็ถือว่าผู้นั้นยังไม่รู้เห็น การเกิด-ดับ ของจิต
คือให้ไปรู้เห็นเรื่องภายนอกมันก็ไม่ซัดไม่เรียกว่า สติปัญญา ยิ่งไปนึกขึ้น นึกคิด
อะไรนี้ การสร้างสติอัน ๆ เช่นว่า เราเดินให้ทำความรู้สึกที่เราเดิน เพียง
เพื่อให้รู้สึกว่ายอนมากข้างใน เพราะวาคคนทั่วไปนั้นเมื่อเดินก็เดินคิดฟุ้งไป พอ
เตือนว่า ขณะนี้เราเดินนะ แค่นี้ก็พอแล้ว คลาย ๆ เป็นการเตือนให้ยอนเข้ามา
สำรวจขอเท็จจริง ไม่ใช่ไปนั่งภาวนาว่า เดิน ๆ ๆ

ผู้ฟัง: สงสัยก็ถามกับลูกคะว่า การมีสติของเขานั้นเป็นลักษณะใด กับของ...
บอกกับเขาว่า ของมันนั้น แม่นิ่ง แม่นิ่งกำหนดแล้ว ถ้าขณะเดินแม่งก็อยู่
ว่าเดิน แต่ของลูกนะเขาเป็นอย่างไร เพิ่งมานั่งถามกันเมื่อคืนนี้

ท่านเขมา ฯ : สภาพเช่นนั้น เท่าที่เป็นแล้ว เช่นว่า อะไรมันก็รู้ทั้งนั้น โกรธ
มันก็รู้อย่างโกรธ โมหันมันก็รู้อย่างโมโห อย่างนั้นไม่เป็นสติ
ปัญญา ไม่เป็น เพราะทุกคนรู้อยู่แล้วนี่ เขาคิดว่า เราก็คิดไป
ไม่รู้จักก็ไม่ถูก อย่างนี้ไม่เป็นสติปัญญา สติปัญญาของรูการ
เคลื่อนไหวจากอันหนึ่งไปสู่อันหนึ่ง คือรูอันจริงของมัน รูธรรม
ลักษณะของมัน รูธรรมบุคลิกณะที่ปรากฏจริง เช่น มือมันเคลื่อน
รูการเคลื่อนของมัน การรูการเคลื่อนนั้นจะละจากความรูว่า
ตัวคนกำลังเคลื่อน เมื่อเดินจงกรมก็ดูแต่การ เคลื่อนของเท้าไป
เมื่อหายใจ ดูที่ลมหายใจก็ดูการ เคลื่อนของลม ถ้าพอได้เห็น
มันก็ละจากคำว่า ฉันกำลัง... ก็เป็นฉันนี่มันละไปเอง
สติมันเกิดอยู่ที่ละกรณีเท่านั้น เมื่อเราสังเกตการ เคลื่อน มันก็
ดูละจากสิ่งอื่นมาอยู่ที่การ เคลื่อนเท่านั้น ใจความใหญ่ของมันอยู่
ที่ว่าใหญ่สภาวะธรรมที่เปลี่ยนแปลงอยู่จริง ๆ ไม่ใช่คิดขึ้น ที่
เปลี่ยนแปลงอยู่จริง ๆ สภาวะธรรมที่เปลี่ยนแปลงเช่น มือที่
เคลื่อนอยู่นี่!

ผู้ฟัง: สภาวะธรรม ท่านอาจารย์หมายถึง ภาวะที่เกิดตามธรรมชาติ

ท่านเขมา ฯ : ที่เป็นจริง ไม่ใช่นึกเอา จะเป็นภายนอกก็ได้ แต่ว่าภายนอก
มันเล็กน้อยเกินไป แต่ภายในนั้นเป็นเรื่องสำคัญ สภาวะธรรม
ที่เป็นจริง เช่น จะเป็นความทุกข์เองก็ได ด้ ทุกข์มันก็ไม่เที่ยง
เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่มันเป็นก้อนทุกข์ หอยอยู่ เหมือนเราหอย
พระ หรือหอยอะไรอยู่ มันไม่ใช่อย่างนั้น มันเปลี่ยน ๆ
มันแลวแต่เราปล่อยวาง ปล่อยวางมันน้อย ถ้ามาก
ขึ้นมันหนักกลาง มันไม่ใช่ของที่ตายตัวอย่างนี้ ทุกข์, สุขก็เหมือน
กัน กลัวก็เหมือนกัน กลัวก็เป็นความทุกข์ชนิดหนึ่ง สวมก
เดินไปแล้ว เรานึกกลัวนี่ขึ้นมา ก็รู้ว่า อ้าว / ขณะนี้กลัวแล้ว
แล้วกลัวความกลัวนั้น ถ้ากลัวแล้วความมันเปลี่ยน มันจาง แต่พอ
ขึ้นมา เอ / ตรงนี้เขามาว่ามี มันขึ้นมาอีก ความกลัวขึ้นมา
มันแสดงว่าตัวมันเปลี่ยนแปลง อย่างนี้เรียกว่าสภาวะธรรม
ลักษณะกับคู่หนึ่งนั้นคนละอันกัน คู่หนึ่งท่านเรียกว่า
การเพ่ง อารัมมณีนิชฌาน นิ่งเพ่งอย่างเดียวโดยไม่ของคู่
ลักษณะ เป็นฌาน เพ่งเพื่อให้จิตมีกำลัง แต่ถาก ท่านเรีย
ลักษณะนิชฌาน เพ่งให้เห็นลักษณะของมัน ลักษณะของธรรม
หลายคือการ เปลี่ยนแปลง เมื่อเห็นเช่นนั้นมันก็รูว่า ทุกข์ก็
สุขก็เปลี่ยนแปลง ไม่ใช่ของยั่งยืน ไม่ใช่ของจริงยั่งยืน

ถ้ามาสู่ตัวอย่างให้เห็นง่าย ๆ ว่าทำไมคนยุคนี ึ่งหันมาปฏิบัติเรื่อง
พระเครื่อง เวทมนต์ หรือเรื่องศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย หรือแม้แต่เรื่องคลังหลวง
ยุคคลังหลวงไป เราต้องมาดูว่าอะไรจึงเป็นเหตุ มีเหตุปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิด
เช่นนั้น ไปดูสภาพสังคม คุณภาพเศรษฐกิจ ภาวะชาวสวน ชาวนา ชาวบ้าน

เขามีเสถียรภาพในชีวิตพอสมควร, เรารู้กันดีใช่ไหมว่า เรื่องมงายนั้นมักจะอยู่กับคนกรุงเทพฯ, คนบ้านนอกไม่เท่าไรหรอก ไปดูจริง ๆ เขาไม่สนใจเท่าไรหรอก, ถ้ามีก็มีบ้างแต่ไม่ถึงกับเป็นเรื่อง.... เช่น เชื้อหมอก โทษอะไรอะไรนี้ ชาวบ้านเขาไม่ค่อยสนใจอะไรเท่าไรหรอก ที่จังหวัดไหนที่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ แล้วชาวบ้านมีที่ทำกินอย่างเมื่อนั้นที่เสถียรภาพในชีวิตก็มี, ความมั่นคงก็มี มันก็หมดความจำเป็นที่จะกลัวอะไร ปีนานมันจะขาดทุนไหม ตกค่าไหม คุ้มครองจะหายาร่างกับเราไหม, เมื่อมันมีเสถียรภาพ มันมีความรักแท้จริง ความจำเป็นที่จะไปถามหมอนั้น, ถ้าถูกก็เล่น ๆ สนุก ๆ เฮฮาไปเท่านั้นเอง

ที่นี่ มาดูในกรุงเทพฯ, หรืออีกเมืองหนึ่ง เมืองใหญ่ ๆ นี้ ไม่ยกเว้นกรุงเทพฯ, หรือสหรัฐฯ, เกียวนี้, ที่สหรัฐฯ, หมอกูเกรอยิ่งกว่าเมืองไทยเสียอีก, อธิบายความรุ่งโรจน์เขา ไม่เป็นนะ

ที่นี่ คุณสภาพดีในกรุงเทพฯ, คุณคนไม่มีเสถียรภาพ

1. เรื่องการเมือง มันเอาอย่างไรไม่รู้, ถูกจับหรือไม่ถูกจับมันไม่รู้

2. คุณบุตรส แต่งงานมันจะไปหาที่ไหนเมื่อไรไม่รู้, ไซ้ใหม่

แต่งงานไปแล้วมันไม่แน่นอนทั้งนั้นเลย, การงานไม่แน่นอนอีก

มันไม่มีเสถียรภาพอะไรเลย, เรื่องน้ำมันขึ้นราคามันเอาอีกแล้ว พอมันขึ้นราคาจิตใจมันขึ้นลงอย่างไรไม่รู้, สภาพมันปั่นป่วน, พอค่านักธุรกิจจิตใจมันไม่มีเสถียรภาพพอ, ดังนั้น จึงต้องหาที่พึ่ง, หาที่พึ่งง่าย ๆ เช่น พบพระ เขาก็ช่วยเป่ากระหม่อมผมที่ หรือเอาดาประจำใจอะไรมาห้อยคอเขาละ อะไรเหล่านี้

ผู้ฟัง: เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวไว้ก่อน

ท่านเขมา ฯ: เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว, นี้คือ สภาพของสังคมแล้ว, ทำไมมันจึงต้องการอย่างนั้น, ชาวบ้านจริง ๆ เขาต้องการน้อยมาก หรือนักศึกษา

นี้ต้องการน้อย, ไม่ใช่ว่านักศึกษาเรียนวิทยาศาสตร์ คนที่ห้อยดาประจำใจก็บางคนเป็นอาจารย์สอนวิทยาศาสตร์ เป็นไปรเฟสเซอร์ทางวิทยาศาสตร์เข้าไปไซ้ใหม่? ทำไม ๆ ต้องหันไปหาสิ่งเหล่านี้ เพราะไม่มีเสถียรภาพในชีวิต, หมอกูก็มีอาชีพที่ขึ้น ที่สหรัฐฯ, นี่ พระไปอยู่ ดาหมอกู... กูเหง ๆ ก็ไม่คงกลับมาแล้ว ก็อรวแล้วก็เป็นที่ต้องการของผู้คน

ดังนั้น เราดูสภาพสังคมเช่นนี้แล้วก็รู้ว่า, ความคิดเรื่องตาย-เกิด, ตาย-สูญ ก็ดี, ความคิดเรื่องบุญ เรื่องอำนาจก็กลับอะไรเหล่านี้, แมแต่เรื่องเหตุหลวงปู่ก็ไม่ใช่ว่าคนมาถูกจวงจวบหลวงปู่ละ หลวงปู่ท่านดี เป็นบุญคุณเท่าที่อ่านคำเทศนาของท่านนะ, แต่คนที่เพื่อนมันไม่รู้เรื่อง, มันคิดว่า, เขาเข้ามาขอของท่านมาพระแล้วเราโคพันทุกขโคก, อันนี้เป็นเรื่องเหตุ, ซึ่งภาวะของจิตที่ไม่มีเสถียรภาพ, อาจมายังมันถือหลวงปู่หลายองค์ก็ไม่ได้, ต้องไปขอนามนตของท่าน, เรื่องอะไรจะต้องไปขอของท่าน, ก็รู้อยู่แล้ว, มันจิตใจเสถียรภาพของเราเกิด, มันแหละคือนามนต, เกียวนี้มันเหมือนกัน, จิตหัวรั้นหาหลวงปู่กันเรื่อย, แต่คำที่หลวงปู่สอนมันไม่สนใจกัน, ตัวไปเยี่ยมหลวงปู่กัน, อะไรเหล่านี้มันอะไรก็ไม่รู้

ผู้ฟัง: ใครไปมา, เนลล... ถ้าถูกห่วยยิ่งดังใหญ่!

ท่านเขมา ฯ: ดังใหญ่เลย, หัวว่าหลวงปู่ให้พรไปอีก

ผู้ฟัง: ไปได้ 33 มาถูกกันทั้งตัวเลย โอโห!

ท่านเขมา ฯ: ที่นี้มาดูความต้องการชนิดนี้, มันสำแดงออกทางไหนบ้าง, ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์, เกียวนี้, หนังสือพิมพ์ผู้ชายก็เป็น, เทน้าเทท่า, ก็คือเรื่องมั่วๆจรรยาทั้งหลาย, เรื่องพิลึก, พิสดอะไร, มัน เป็นความต้องการที่จะบ้ายักอะไรบางอย่าง, คือ มันอยู่ในสังคมที่สับสน, ไม่แน่นอน, โคอันเรื่อง

โคโนเสารโลปล้ำหูหนึ่งอย่างนี้ มันรู้สึกว่ามันดี มีหนึ่งชนิดที่ว่าถึงคงพายุหนึ่ง
 ไป ถึงคงอาละวาดในเมืองนิวยอร์ก มันเป็นผลสะท้อนของความไม่แน่นอน
 ของคุณ ความไม่เสถียรภาพทางจิตใจ หนึ่งคือต้องออกเรื่องมหัศจรรย์
 ภาพยนตร์ต้องออกเรื่องชนิดที่ว่า ไม่รู้ เหมือนส่วนหนึ่งที่เขาวาเหมือนยิ่งกัน เลือดสาค
 ออกมานอกจอ คือมันเป็นเรื่องบ้าก็เป็นเรื่องจิตเวช ถ้าคุณแล้ว เออ รู้สึกหายแข็ง
 ไปวันหนึ่ง แต่ถ้าไปคุณธรรมคุณมันยังลบลางรอยสับสนไม่ได้ ไปคุณหนึ่งคือเป็น
 พิเศษ หนึ่งประเภทที่ตกอกนี้แล้วใจสั้น เป็นการบ้าที่เหมือนชอตไฟฟ้า คุณเป็น
 โรคประสาท อะไรมากขึ้น ชอตไฟฟ้าชนิดสั้น คล้าย ๆ ไปจับเข่าใหม่ที่คุณ คน
 งามเรามันต้องการอะไรที่เหมือนเห็นเลือดมาก ๆ เห็นสัตว์ประหลาด ๆ เรื่องพิ
 เรง ๆ หลวงปู่ศักดิ์สิทธิ์ ๆ อันนี้มันเป็น effect ของความสับสนของจิตใจของคุณ
 คุยมาก ขอเท็จจริงก็คือว่าพอในจิตใจของคุณหายสับสนแล้ว ไอ้เรื่องที่เป็นเรื่อง
 ไม่มีความหมายเลยไหนใหม่ ชาวพุทธที่แท้จริงคงไม่คืนชาวมงคล แต่ชาวพุทธที่
 แท้จริง หัวใจของเขาเป็นชาวพุทธจริง ไอ้เรื่องนี้เป็นเรื่องชุ่นแทนตัวเอง ใคร
 มาเล่าเรื่องหลวงปู่เหาะไคนี้ ก็เหาะของท่านไป ไม่มีประโยชน์อะไรกับเรา

ผู้ฟัง - หลวงปู่บางองค์ที่ท่านก็อยู่ที่ท่านดี ๆ แล้วบางที่รู้สึกท่านจะ... อยู่
 ที่ท่านอาจารย์ว่า ผมก็เคยอ่านหนังสือของท่าน พอถูกกัษยมากเขาก็มักทำให้ท่าน
 เขวไปเหมือนกัน

ท่านเขมา - ความ... พฤติกรรมที่แปลก ๆ พิเรน ๆ เนื่องจากไม่มีเสถียรภาพ
 ในจิตใจ ไม่มีความมั่นคง จึงก้าวร้าว บางคนไม่ก้าวร้าว ก็แสดงออกในแง่
 ของเคลิบเคลิ้ม คือชอบสร้างเรื่องแปลก ๆ โกหก พอให้สนใจไปวัน ๆ หนึ่ง
 เทียบคุ้ยไม่โอวาทแล้วก็ขอโทษบายใจไปวัน ๆ หนึ่ง มีเยอะ ในหมู่พระก็มี หรือ
 ในหมู่คนทั่วไปชอบเอาประวัติของผู้อื่นมาสวมให้ตัวเองสบาย ๆ ลักษณะทั้งหมด
 นี้เป็น เรื่องของผลสะท้อนจากสังคมที่ไม่มีความแน่นอน บางครั้งคุณที่นอนสะดุ้ง
 ใจสั้น โดยไม่ทันรู้สึกตัว หาส้วเหตุไม่ได้อีก นอน ๆ ตื่นขึ้นมาช็อคใจสั้น หรือ...
 ภาวะทั้งหมดนี้ ทำให้มนุษย์ ในขณะต้องการสิ่งที่เขามาบ้าบอ แล้วยิ่งเร็วเท่าไร
 ยิ่งดี ต้องการบ้าที่หนีพ้นจากความสับสน เร็วเท่าไรยิ่งดี อะไรบางที่เร็ว

1. เหล่า งามมากเลย 2. เฮโรอีน กัญชาหรืออะไรจะนั้น เรามองที่
 คือว่า คนสูบเฮโรอีนก็คือ ไม่ใช่คนชั่ว แต่เป็นคนที่มีสับสนอยู่ในจิตใจ จึง
 ต้องการบ้าอย่างรวดเร็วและทันควัน ดังนั้นการที่มีคนสูบเฮโรอีนมากและ
 สูงขึ้น ภาพยนตร์ที่ปล้ำลามกอนาจารอย่างไม่น่าเชื่อนั้น ก็เป็นความต้องการ
 เป็นเรื่องจิตเวช ต้องการบ้าเพื่อความสับสน เช่นในมาร์ โนไนท์คลับ ที่มี
 การแสดงชนิดที่ว่า คุณแล้วก็สับคหน้าออกมา คุณไม่ลง เราต้องดูให้เห็นว่า
 นี่เป็นความน่าสยดสยองของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่มีเสถียรภาพ จึงต้องหนีไป
 ในลักษณะที่แม้พวกสัตว์มันยังไม่ทำ มันไม่รู้สึกว่าเป็นเรื่องอะไรทำนองนี้
 มันไม่ต้องการบ้าทางจิต เรื่องฟลิคฟิดันเกิดขึ้นก็ดี อะไรก็ดี มนุษย์กำ
 เจ็บป่วยกัน ในสังคมทุนนิยม มนุษย์กำลังเจ็บป่วยทางจิตใจมาก จนกว่า
 จะเริ่มเลื่อนมาสู่การปฏิวัติกรรม มีสิกรู้เท่าทันพฤติกรรมเหล่านั้น เพื่อ
 ให้เกิดเสถียรภาพขึ้น เมื่อเกิดเสถียรภาพแล้วมันไม่สนใจเรื่องอื่น ไอ้
 เรื่องที่จะไปทำอะไรแดง ๆ แม้แต่การคุณแล้วรู้สึกสนุกในการที่เด็ก ๆ ไป
 คุตติ้งไอ้คนแก่มัน อะไรมัน มันเพาะเชื้อของความสับสน เด็กคนหนึ่งไป
 เข็มอาคมาที่ดำ ถ้ามันมันมีก้อนหินก้อนเดียวเป็นเพิงใหญ่ ใหญ่เกือบ
 สองเท่าของฐานก้อนเดียวทั้งที่มันอยู่บนถ้ำก้อน เขาไปดึง เขาเริ่มเป็น
 หันที่เฉยจิตใจ ไอ้ความที่เขาถูกการกัษยมาก เขาเลื้อยขึ้นมามอง แหม
 ถ้าจับมันทุ่มลงไปทางโน้นได้ เหมือนกับในหนัง จิตใจเขาไปกระทบอะไร

เขานั่นแหละคิดไปตามที่เคยเรียนรู้ เริ่ม ๆ ตั้งแต่เด็ก เริ่มจิตใจคิดแบบแฟนตาซี () เฟื่อง ๆ ผืน ๆ ไม่มีประโยชน์อะไร แต่เรารู้สึกว่าเป็นเรื่องดี เช่นสอนนักเรียนเรื่อง ถ้าข้าพเจ้าเป็นนายก ข้าพเจ้าจะทำอะไรบ้าง ก็ให้วาดรูปแข่งกัน เด็กบางคนวาดรูปกำลังชักปืนยิงเปรี๊ยะ..เปรี๊ยะ มันสะท้อนออกของอะไร มันสะท้อนออกของเด็กคนนั้นกำลังถูกอะไรก็ไม่รู้กระทำ เมื่อเขานี้เด็กคนหนึ่งมันถือไม้มาแทนดาบ แล้วมันทำอะไรไม่รู้ไปเรื่อยคนเดียว คิดคิดว่าเด็กคนนี้มีมันเสียเวลากับเรื่องเล่นในสิ่งที่ไร้ประโยชน์ แทนที่มันจะกลายเป็นผู้ที่คิดดีกว่านั้น มาเสียเวลากับเรื่องเร้นนี้มาก

ผู้ฟัง - ท่านอาจารย์คิดว่าในเมื่อสังคมเราทุกวันนี้มันคล้าย ๆ ว่า ถูกผลักดันเข้าไปในกรวย อย่างที่อาจารย์ว่า จุดจบของมันจะเป็นอย่างไร

ท่านเขมา - อากาศไม่ดีเลยถึงเหมือนกันนะ ไม่คิดหรอกว่าพวกฝ่ายซ้ายอะไรจะมาทำให้ดีขึ้น เพราะว่า ถ้ามีมันก็ขึ้นคนเดียว คือในแง่เศรษฐกิจอะไรทำนองนั้น ขอให้จริงใจความนิยมมัน เมื่อภาวะลำบากเช่นนี้เกิดขึ้นมากเข้า ๆ ผู้แสวงหาสังคมธรรมก็จะตามมา ขอให้จริงใจมันมีอยู่ มันเป็นภาวะทางสังคมด้วย คนถือพระพุทธพระนาคีหรือ เกี้ยวนี้ เราจะพบว่าเด็กหนุ่ม ๆ สาว ๆ เยอะขึ้นที่มุ่งมันในทางสังคมนิยม มันเป็นผู้ที่ปรึกษาตอบโต้ของมัน ขณะที่คนกำลังขำแยะ เสถียรภาพไม่คืนในยุคนั้นจะสร้างมหาบุรุษขึ้น คัดกันขึ้นมาเอง โดยธรรมชาติของมัน คัดขึ้นมา ๆ ในที่สุดเรื่องจิตใจจะพุ่งขึ้นมาอีกทีหนึ่ง ภาวะเช่นนี้ท่านถือกันว่าธรรมคา แรกก่อนที่จะสงบไถ่บางทีมันก็ยากเหมือนกัน จะนำไปสู่สงคราม ถ้าดูอย่างนักจิตวิทยา

ก็อาจจะ... อากาศไม่มันใจนัก... จะถือว่าสงครามเป็นการลดพลเมือง มันดูในแง่จิตวิทยาเกินไป ถ้าดูในแง่ที่มัน... หมายความว่าเราจะไม่พิจารณาหาทางออก เช่นเรารู้ว่า... เช่นใช้ดาบใช้ปืน แล้วก็ใช้ปืนประมาธ สงครามโลกครั้งถัดไปนี่อะไรดี

ผู้ฟัง - นิวตรอน

ท่านเขมา - นิวตรอนบอมบ์กำลังตระเตรียมกันอยู่ ที่นี้มันไปสัมภาษณ์อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ว่า สงครามโลกครั้งที่สามนี้ ช่วยพยากรณ์เหตุการณ์จะเกิดอะไรขึ้น เขามองว่าเขาพยากรณ์ไม่ได้เหมือนกันว่าสงครามโลกครั้งที่ 3 แต่ถ้ามองครั้งที่ 4 ได้ ครั้งที่ 4 มนุษย์จะย้อนไปใช้หินทุบหัวกัน คือครั้งที่ 3 จะวินาศโดยไม่มีเหลือ ต้องตั้งคนชีวิตกันใหม่ นิวตรอนบอม

มันเป็นอะไรไม่รู้ ใจโลกไปถูเดอะ ถ้าเราดูภาวะการณ์ทั้งหมดแล้วทำไมต้องไปรบกันนะ มันเรื่องอะไรก็ไม่รู้ที่อยู่กันคนละประเทศไปใครจึกมัจจกัน ไม่ได้โกรธเคืองอะไร แต่มันถูกปลุก ปลุกสิ่งทีเรียกว่าอัตตาระดับชาติขึ้น เคี้ยวนี้สมมุติว่าเราตั้งอยู่ที่นี้ เราที่ไม่ใคร่สักอะไรว่าเราเป็นคนไทย แต่เคี้ยวนี้ถ้าใครมาดาพระพุทธรเจ้า เราชักขึ้นเหมือนกันนะ ทั้ง ๆ ที่พระพุทธรเจ้าสอนให้ละสิ่งทีเรียกว่าอัตตาแก่เรา ยอม เพียงแต่เอาขงมาเหยียบกันเท่านั้น แหม จะพากันให้ได้ เรา

สอนมาแต่เล็ก ๆ เล็ก ๆ เราถูกสอนให้ใหม่ว่านี่คือแม่ของเรา ถ้าทำอย่างนี้
 เคี้ยวได้โกรธแค้น ชี้คางกันให้ จำได้ว่า เด็ก ๆ ชกกันงายนิกเดียว รุนพี่มันบู
 สองคนนี่ มันทำท่าตึง ๆ กัน รุนพี่มาดึงเชียนวงเข้า นี่หัวแม่มึง นี่หัวแม่ไอ้
 เอา ใครเหยียบก่อน พอเหยียบบีบก็ชกกัน มันถูกสอนให้ยึดถือมาตั้งแต่เด็ก ๆ
 โตขึ้นเมื่อยึดถือขนสู่ระคมชาติ มีใครเอาธงชาติไทยไปเหยียบเข้า ทุกคนก็ขึ้นมา
 ทันที แล้วอึดทาระคมชาติ

ผู้ฟัง - เคี้ยวนี้เพียงแค่นละโรงเรียนเท่านั้น คนละมหาวิทยาลัยเท่านั้น มองหน้า
 กันหน่อยเดียว ชกกันแล้ว มีเพลงเชียร์โรงเรียน มีเพลงเชียร์กลุ่ม มี...นี่ดู ๆ
 แล้วเป็นเรื่องปลุกฝังความสามัคคีจริง แต่คุณเสียมหาศาลเราไม่เห็น

ท่านเขามา -- อึดตาเป็นเรื่องของอึดตา อึดตาในระดับต่าง ๆ ผู้หญิงที่จุฬา
 ในสมัยโน้น สิบกว่าปีโน้นก็เขาไม่คบกับพวกเด็กธรรมศาสตร์ เขาถือว่าพวกกำหน้อย
 รักนาระคมอึดตาของจุฬา อึดตาของเกษตร อึดตาของ...เราไม่ทันรู้ว่าอึดตา
 เข้าไปนี่ เพลงเชียร์เอ๋ย เครื่องแบบเอ๋ย ตราเครื่องหมายเอ๋ย มันทำให้เรา
 กลายเป็นเขาเครื่องทศธง แล้วเราป้องกันตัวไม่ได้ การมีสติหรือคิดค้นสุดแรง
 เกิดที่พะงันจากอึดตาก็ทางออกทางเดียวเท่านั้นที่ เราจะไม่นำตัวเราเข้าไปสู่
 การทำสงครามกับเพื่อนมนุษย์ แยกยากมาก ยังไม่มีกฎหมายบ้าง แม้ใจไม่สมัคร
 แยกกฎหมายบังคับ เพื่ออึดตาของชาติ หนีเรื่องการรัฐธรรมเป็นเรื่องการทำลาย
 อึดตาไม่ยึดถือ ข้อนี้เอาตามพูดที่ไหนก็ถูกเพ่งเล็งที่นั่น ไปพูดที่มหาสารคาม เขาพูด

ให้พวกขุนอึดทาระคมชาติ แต่เราถือว่าสิ่งนี้เป็นคุกทระวางของมนุษย์
 ชาตินิยมก็เป็นอึดตาอย่างหนึ่ง ถ้าสถาบันแม่แถมจะบีบถือพระพุทธรเจ้า
 ทานก็ไม่หวั่น ไม่เชื่อก็อ่านดู พระพุทธรเจ้าสามมกกว่า ถ้าใครมาถา
 เรา เรอคือไม่หวั่นจะป้องกันเรา หังกุให้ดี ถ้าพระพุทธรเจ้าเป็นปลุกชน
 ทานก็บอกใจคราเรา เรอช่วยรบแทนเรา ท่านไม่ทำอย่างนั้นเพราะ
 เรื่องนั้นมันผิด ท่านบอกวว่าถ้าใจคราเรา เรอจงเงยหูฟัง อย่าโกรธ
 เมื่อใครธรรมเราอย่าอินก็ เพราะถ้าโกรธหรืออินก็เสียแล้ว จิตของเขอ
 จะเกิดอึดทาระคม ยอไม่รูตามที่เป็นจริง พระพุทธรเจ้าท่านหวังคืออึดทาระคม
 ของท่าน คือท่านสอนให้ใจถอนอึดทาระคมออกไป แต่ที่นี้ท่านมาน
 เมืองนี้มันตรงกันข้าม สอนให้ทุก ๆ คนหาอึดทาระคมของชาติ เพราะถ้า มี
 อึดทาระคมของชาติแล้วปกครองง่าย หอกระทวมกับเพื่อนบ้านอื่น ก็ดูให้ดี ๆ
 มีนางสงสารมนุษย์มากที่สุดที่เป็นสัตว์ทดลองทางการเมืองนะ เมื่อไม่กี่ปี
 มานี้เรอคือกับสาวถึงขนาดที่เรียกว่าจะกอดคอกันได้ เป็นเมืองพี่เมือง
 น้อง พอสักครูก็ยวเกิดขี้ชหน้าขึ้นมาแล้ว ทั้ง ๆ ที่คนลาวก็บางที่เรอ
 ไม่เคยเห็นหน้าเสียด้วยซ้ำไปวออยูอางไร แต่เรอถูกปลุกให้เกลียด
 หน้าหนึ่งคือพิมพ์บาง การเมืองบ้าง วอ พอเวียตนามอีก เคี้ยวเกลียด
 เคี้ยวค้กับเวียตนาม แล้วจะเอาอย่างไรกันแน่ พอถูกขู่ถูกหนี้ยให้ เคี้ยว

เกลียดชังกันนั้น เคี้ยวรักชังกันนั้น มนุษย์ไม่เคยเป็นตัวของตัวเองเกี่ยวกับเรื่อง การเมือง เป็นสัตว์ทดลอง ด้วยวิธีที่รู้เท่าทันอย่างนี้ ก็ปลูกให้เกลียดชัง ประเทศ ไทน์ที่เราเกลียดชังไม่ได้ ในหัวใจของเรา มันเรื่องอะไรไปเกลียดชังเขา ตรงนี้ ที่ว่าเรื่องสังฆกรรมแท้ของขัดแย้งกับเรื่องการเมืองโดยปริยาย เพราะการ เมืองเป็นเรื่องของการปลูกเร้าอิตตาของมนุษย์ ครอบงำผู้คน แต่เรื่องของ ศาสนาเป็นเรื่องปลุกปลอบผู้คน ในสมัยหนึ่ง...ตอนนี้ชาของอิหร่านกำลังได้รับ กรรม เพราะครั้งหนึ่งราชวงศ์ปาเลวีเคยเข่นฆ่ากับยูมาเดียเป็นพัน ๆ ศาสดา ของศาสนาบาบวาลีประกาศสังฆกรรมขึ้นมา ราชวงศ์นี้ได้สังหารพระพวกรุ่นกลาง เมือง ตอนนี้ก็วิบากกำลังเกิดขึ้น ยังสงสัยว่า ชาห์จะอยู่ในตำแหน่งไฉน

ผู้ฟัง - อยู่ไม่ได้หรือครับ ไม่มีทาง

ท่านเขมาฯ - ไม่มีทางที่จะอยู่ได้ มัน ๆ เนื่องจากเหตุนี้ ไม่ใช่ไม่เหมือนกัน เมื่อ ประมาณสัก 200 ปีมานี้ ชาวละเซียเยละ กลางเมืองนั้นเคย

ผู้ฟัง - อย่างนี้รู้สึกว่ามัน...ก็ว่าคนทำไม่ใช่ชาห์ของกันมีละ

ท่านเขมาฯ - ถูก ก็คือราชวงศ์ปาเลวี

ผู้ฟัง - แล้วทำไมจะต้องมารับวิบากอันนี้

ท่านเขมาฯ - เราต้องรู้ว่านี่เป็นเรื่องของการเมือง ๆ ที่ อากมาพูดไม่ใช่เรื่อง ของสังฆกรรมหรือวิบาก เป็นเรื่องของการเมือง ชาห์ของกันนำสังฆาร พระองค์ นำสังฆาร ต้นตระกูลของท่านทำไว้แล้วท่านต้องมารับบาป เหมือนกับเราเดี๋ยวนี้

ทำไมเราต้องมาเดือดร้อนกับเรื่องอะไรต่าง ๆ เราก็ไม่รู้เรื่อง เลยไอ้สัญญาที่ประเทศโน้น ทะเลาะกับประเทศโน้น ถ้าเรื่องการเมืองนี่มันทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ทดลองหมด

ผู้ฟัง - แต่เราพิจารณาในแง่ของ เรื่องกฎแห่งกรรมอะไรทำนองนี้ รู้สึกว่าเขาไม่ได้สร้างไว้ แต่ทำไมเขาต้องได้รับผลอันนั้นด้วย ท่านเขมาฯ - เขารับมันเข้า กฎแห่งกรรมนี้ถ้ามันจะเป็นขึ้นมาเพราะ ไปรับมันเข้า การปฏิบัติโลกุตตรธรรมนี้เพื่อพ้นกรรม แต่ล้าสมมติว่า ชาห์ของกันจะหลุดพ้นจากความสับสน พระองค์ท่านต้องมีสติรู้ตัวว่าอะไร เขามา แล้วต้องให้อภัยด้วย แก้ววิบากของตัวเอง เพราะมันเรื่องของ กฎเกณฑ์ทางสังคม สมมติว่าเราเดินไปแล้ว สายไฟมันขาดลง ขอตนเอง เราตาย เราจะไปหาสาเหตุที่อื่นไม่ได้ หาเหตุผลที่ว่ามันประจวบเหมาะ กันเข้านะ ที่นี้เราจะเสียใจหรือไม่ แม้มันจะขาดไป เราจะ พิจารณาเรื่องกรรมในอดีตชาติมัน มันไกลเกินไป เองาย ๆ ว่าเคี้ยว รักชังกันขึ้นมา เราต้องเข้าใจมันว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ เมื่อมันเกิดขึ้นแล้ว เราจะต้องต้อนรับมันอย่างไร สมมติกรรมที่ชาห์ของกันกำลังเกิดเรื่อง ใ วาพระองค์ท่านจะทำ แต่เรายังไม่แน่ใจว่าพระองค์ท่านจะทำหรือไม่ แต่อาตมาคิดว่าพระองค์ท่านมีสิ่งรวมด้วย เพราะมันมีประโยชน์เรื่อง

น้ำมัน เราจะโทษว่าไม่มีไม่ได้ ที่นี้กรรมส่วนที่กระทบมาจากอดีตในอีกส่วน
หนึ่ง สัมพันธ์กับกรรมที่พระองค์ทำจริง ๆ นี้ก็มี จะไม่มีไฉนยังง ไรใหม่
ผู้ฟัง - เหมือนน้ำหลายแควมารวมกัน
ท่านเขมาฯ - นั่นแหละ ที่นี้กรณีของพระโมคคัลลานะนี้ ท่านสิ้นกรรมแล้ว
ท่านเป็นพระอรหันต์ แต่เนื่องจากพวกโจรพวกหนึ่งยังอาฆาตท่านอยู่ จำได้
ไหม ก็โดยเหตุที่ท่านถึงมรณภาพ ส่วนนี้เราจะหาอะไรไม่ได้เพราะเรื้อรังกัน
มา พระองค์ผู้มานครัสรู้แล้วไปบิณฑบาต ยังถูกเอาก้อนหินปาหัว เลือดอาบ
มาทุกวันนี่ ๆ พระพุทธเจ้าท่านเคยปลอบใจ เพราะเขาทำไว้ เพราะมันเคยมี
เรื่องมา ต้องรับไปเท่านั้นเอง แคว่รับทางกาย ใจ ท่านไม่รับ ใจท่าน
หลุดพ้นแล้ว ทุกเช้าไปบิณฑบาต เลือดอาบมาทุกวัน เพราะมันยังคิดว่านี่เป็น
โจรนะ ต้องพิจารณาโดยส่วนสอง ในส่วนประชาชนก็ดี ในส่วนชาติก็ดี หรือ
ในส่วนของกษัตริย์หรือพระองคิมาณาก็ดี หรือท่านก็คินะ การหลุดพ้นจากกรรมนั้น
ต้องหมายถึงภาวะทางใจ ๆ ที่เห็นอยู่เห็นกรรม แต่ทางคานนอกนั้นมันเป็น
เรื่องกระทบกันมา มันกระทบเป็นลูกโซ่กันมา จะไปเลี่ยงโดยวิธีอื่นไม่ได้
จะไม่ให้เกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ามันจะเกิด แคว่ว่าแน่นอนที่สุด ถ้าทำแล้วเป็นอันว่าถึงที่
สุด ถ้าที่ใจนี้ละ องคิมาณหรือพระโมคคัลลานะ เราอาจจะนึกเจ็บแทนท่าน
แคว่ว่าจริง ๆ ท่านเป็นพระอรหันต์ คิดว่าแห่! โจรนั่นตีพระได้ น่าจะโกรธแทน
แคว่ที่ท่านไม่ได้เป็นอย่างนั้น พิจารณากรรมนั้น เราพิจารณาจากคานนอกส่วน
หนึ่ง และเลื่อนมาพิจารณาที่มโนกรรมด้วย กรรมข้างนอกนี้ที่จะเข้ามา มันเข้า

มาทางไหน มันไม่เข้ามาทางนี้ขึ้นหรือ ถ้าขึ้นเป็นการขาดสติ
เราเรียกว่าทำมโนกรรม กรรมมันจะตามมา มันจะเข้ามาทาง
ไหนได้ คิดดู มันจะเดินคานเข้ามาอย่างนี้ เรากิ่งพันพันชี่ น่าเขิน
นั้นเข้ามา มันก็เข้ามาทางความคิดนี่ นึกขึ้นมา พอนึกขึ้นมาก็เกิดผล
เป็นวิบาก มีสติคิดขึ้นมา กรรมก็สิ้นสุดลง ไม่ใช่ว่ามีอำนาจลึกลับอะไร
ยื่นผลกรรมมาเติมให้เรา ไม่ใช่อย่างนั้น ใจมันไปรับเข้า ที่นี้เราพูด
เรื่องราวตายแล้วไปเกิด ไรใหม่ นี้คือมูลความเข้าใจผิดที่ว่า จิตนี้
ตายแล้วจะไปแดนเข้าภูภพชาติใหม่ ภพมันรออยู่ ภพชาติมันนะ ที่จริงจิต
นี้มันสร้างภพสร้างชาติ จิตนี้มันสร้างขึ้น ไม่ใช่ว่า...มันไม่ใช่อีกสิ่งหนึ่ง
แล้ว จิตจะแล่นไปหาภพที่ไหน จิตมันสร้างชาติหน้าชาติก่อนชั้น สร้าง
ภพสร้างชาติขึ้น เมื่อสร้างก็สร้างชีวิตขึ้นจิตเองมันก็ไม่ตีไม่ฆ่าอะไร
ถ้าเรียดนียดตรงนี้ก็ยุ่งกันใหญ่ เราคิดว่าภพชาติรอเราอยู่แล้ว คล้าย ๆ
ว่าเกี้ยวนี้เรากบมุงตัวหนึ่ง ชุมมรกเกิดชั้นอีกชุมหนึ่งแล้วรออยู่ ไม่ใช่
อย่างนั้น มันจะมีอีกนิหารถึงขนาดนั้นก็เกินไป กรรมทั้งหมดสิ้นสุดลง
เมื่อรู้แจ้งเท่านั้น จิตสร้างภพสร้างชาติขึ้นไม่ใช่ว่าจิตนี้แล่นไปหาภพ
หาชาติ มันก็สร้างในบัจจุบัน ถ้าจะแล่นมันก็แล่นในบัจจุบัน มันเคย
ไหวอยู่แล้วเป็นทุกขหรือสุขอย่างไร แคว่คำสอนของอินทคูเจ้ามันแรงกล
มาก กระแสของอินทคูธรรมนี้ เรื่องตายแล้วต้องไปเกิด ซึ่งเป็นหลักจ
ธรรมหรือโอธรรมของอินทคู ที่นี้เราเอาพุทธอนันตเมตตาพิเศษ สมัยพุทธก

เมื่อพระพุทธรูปเจ้าครูแล้วนั้น เพื่อน ๆ ของพระองค์ท่าน ภูแจ้งเรื่องนี้เข้า ก็เลยออกมาจากเรื่องนั้นที่หนึ่ง แขนงเข้าไม่นาน เพราะความที่อินทมนัสนี้เข้มมาก เหลือเกิน ชาวพุทธก็พลัดกลับเข้าไปใหม่ ความไม่รู้เรื่องกรรม จึงกลายเป็นกรรมของอินทมนัสนี้เลย คำว่าวิญญาณนี้กลายเป็นวิญญาณในความหมายของอินทมนัสนี้ เช่นพอรู้ความวิญญาณไปเกิด คำพูดเหล่านั้นมันตกลงมากที่ว่า วิญญาณไปเกิด ยังไม่ทันรู้เลยว่าวิญญาณคืออะไร แล้วไอ้สิ่งที่มันไปเกิดได้ เมื่อเราพูดว่าวิญญาณไปเกิด ไอ้วิญญาณนี้เราก็กังไม่แจ้งว่ามันเป็นอะไร แล้วเราไปพูดใจใจว่ามันไม่เกิด ก็คือความมันตกลง เหมือนกับเราพูดว่า อะไรก็ไม่รู้ไปเกิด เพราะเรายังไม่รู้ว่าจะเกิดอะไร ที่วิญญาณของพุทธ ศาสนาหมายถึงความรู้เท่านั้น อากักรู้มันมันจะไปเกิดที่ไหนได้ การรู้แจ้งมันจะไปเกิดอะไร ภูมันมันไม่ได้เกิด ครบนี้คือความหมายของไปหมด วิญญาณของพระพุทธรูปเจ้าคือ ชาติภูมัน ะเพิ่งเกิดเท่านั้น เช่นถ้าได้ยินเสียง ก็วิญญาณ เกิดทางหู ภูแจ้งทางหู ที่นี้เวลาเราพิจารณาตามวิธีเก่า ๆ ความที่บอกว่าตายแล้วมีอีกดวงหนึ่ง อะไรก็ไม่รู้หะ กวางอะไรก็ไม่รู้หะ กล้าย ๆ แลนไป แล้วกวางจะยานไซ้เขาดำเนาไพรไป ท่องเที่ยวไป ไปสร้างเรื่องขึ้นเอง ทั้งนั้นเลย ใช้วิธีคิดเอาเองทั้งนั้น มีเรื่องออกจากร่างแล้วออกมาดูเห็นร่างของตัวนอนอยู่ เห็นคนกรำกรว ก็เอากันให้สนุกไปเลย วิญญาณของพุทธไม่ได้เป็นอย่างนั้น ถ้าพูดว่าอย่างนั้นต้องไปรวมกลุ่มกับพวกโนนพวกอินทมนัสนี้ แล้วเป็นพวกอินทมนัสนี้แล้ว ค้วยนะ พวกอินทมนัสนี้แต่เขาไปได้ก็ค้อย่างนี้

พวกอินทมนัสนี้ที่เรียกว่าเวทณะ เขามีอะไรที่เป็นเรื่องของบัญญัติ ที่เรารับมาเป็นอินทมนัสนี้และเป็นอินทมนัสนี้แล้ว ๆ เท่านั้น ชั้นคำ ๆ ความเชื่ออันนี้เป็นความเชื่อขั้นพื้นฐานไว้สำหรับ... อากัมาไม่บอกพวก พวกแล้วมันไม่คี่ เรื่องมอมเมาที่ฝ่ายซ้ายเขาที่อยู่นั้นก็ถูกอยู่ข้าง เหมือนกันนะ ความเชื่ออย่างนี้ไว้มอมเมาประชาชนได้ สิ่งที่พวกฝ่ายซ้ายกลัวที่สุดไม่ใช่พุทธศาสนาในระดับนี้ แต่เขากลัวพุทธศาสนาที่แท้จริง ฝ่ายซ้ายรักไม่คอยคี่ เวียดนาม พวกคอมมิวนิสต์เขาไม่กลัวอะไร เขากลัวพระสงฆ์ที่ภูแจ้งเท่านั้น เพราะถ้าพูดถึงเรื่องหลักของพุทธธรรมแท้แล้ว มันไม่มีทางค่านเลย มันไม่มีทางที่จะสู้กันได้เลย ถ้าพูดกันจริงๆ แต่ถ้าเอาหลักเรื่องกายแล้วเกิดไปเสวยภพว่าคี่ ก็คี่ที่เคี้ยววมทั้งขึ้นเท่านั้น ข้อเท็จจริงมืออย่างนี้ แล้วเราจะกันเอาศาสนาระดับนี้มาเป็นศาสนาประจำชาติ การที่คาร์ล มาร์กซ อะไรคี่ศาสนาที่คี่ที่จุดนี้ทางหา พุทธกาย ๆ เขาคาเขาใจมคี่ถูกในจุดที่เสื่อมของเรา ในส่วนเนื้อหา เรายังไม่พูดกันเลย เรายังไม่ได้พูดกันให้ชัดแจ้งเลยว่ามันเป็นอะไรกันแน่ พระสงฆ์ยังไม่ตื่นตัวพอ พุทธบริษัทก็ยังไม่รู้ว่าจะป้องกันเรื่องนี้ไว้ได้อย่างไร

ผู้ฟัง - เมื่อปีกลายนี้เขาก็ได้มีการประชุมสัมมนาเรื่องนี้ป้องกันคอมมิวนิสต์จะเข้ามาทำลายพระศาสนา ถึงคี่มีผู้คิดคอมมิวนิสต์ให้ทางฝ่ายศาสนาจักรคอมมิวนิสต์

ทานเขมา - เข้าใจว่าตอไม้คงสนุกกันใหญ่ ปีนอะไรให้เขา หัวทอก
ให้เขาหันมาสวนกลับมาเท่านั้นเอง

ผู้ฟัง - เขามี 4 ผู้ตัดี สงเสริม ค้นหาแทนแท้ของคำสอนเอาไปเผยแพร่
ข้อที่ 3 ก็คือคล้าย ๆ ก็จะมีรวมกลุ่มคือจะรวมกลุ่ม สร้างกลุ่มชาวพุทธชนหัว
ประเทศ ข้อที่ 4 ก็คือบโตะ ทอมโตฝ่ายตรงกันข้าม สัมมนา 3-4 วัน
แล้วก็ยกไปสัมมนากันภาคใต้